

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Okan BEYTAŞ

ÇOKLU KRİZLER ÇAĞINDA ‘YENİ’ BİR PARADİGMA VE İSTİKAMET ARAYIŞI:
SARIKEÇİLİ GÖÇERLER VE ALTERNATİF BİR TOPLUMSALIN İNŞASI ÜZERİNE
NİTEL BİR DEĞERLENDİRME

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Okan BEYTAŞ

ÇOKLU KRİZLER ÇAĞINDA ‘YENİ’ BİR PARADİGMA VE İSTİKAMET ARAYIŞI:
SARIKEÇİLİ GÖÇERLER VE ALTERNATİF BİR TOPLUMSALIN İNŞASI ÜZERİNE
NİTEL BİR DEĞERLENDİRME

Danışman

Doç. Dr. Seda TOPGÜL

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Okan BEYTAŞ 'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Emre KOL (İmza)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Seda TOPGÜL (İmza)

Üye : Doç. Dr. Murat ÇAY (İmza)

Tez Başlığı:

Çoklu Krizler Çağında ‘Yeni’ Bir Yaşam Paradigması ve İstikamet Arayışı: Sarıkeçili Göçerler ve Alternatif Toplumsalın İnşası Üzerine Nitel Bir Değerlendirme

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 16/02/2024

Mezuniyet Tarihi 14/03/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çoklu Krizler Çağında ‘Yeni’ Bir Paradigma ve İstikamet Arayışı: Sarıkeçili Göçerler ve Alternatif Bir Toplumsalın İnşası Üzerine Nitel Bir Değerlendirme” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Okan BEYTAŞ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

23 / 01 / 2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Okan Beytaş
Öğrenci Numarası	202052107001
Anabilim Dalı	Sosyal Hizmet
Programı	Sosyal Hizmet
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Seda Topgül
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Çoklu Krizler Çağında ‘Yeni’ Bir Paradigma ve İstikamet Arayışı: Sarıkeçili Göçerler ve Alternatif Bir Toplumsalın İnşası Üzerine Nitel Bir Değerlendirme
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2276584319
Rapor Tarihi	23.01.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %3 Alıntılar dahil: %3
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı İmza	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
GİRİŞ	9

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kapitalist Toplumsal Formasyonda Kriz Olgusu ve Çoklu Krizler	4
1.2. İnsan Eliyle Doğanın Yıkımı: İklim, Biyoçeşitlilik ve Pandemi Kriz(ler)i.....	6
1.2.1. İklim Krizi	6
1.2.2. Biyoçeşitlilik Krizi	8
1.2.3. Pandemi Krizi.....	9
1.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Sınıfsal Polarizasyon	10
1.4. Kapitalizmin Nihai Krizi: Türsel ve Tarihsel Yok Oluş.....	12
1.5. Değişen Emek Rejimi Dinamikleri ve Değişmeyen Emek Sömürüsü	13
1.6. Neoliberal Anlatı ve Atomistik Bireyler.....	16
1.7. Toplumsalın Erozyonu ve Sosyalın Yeni Normali.....	17
1.7.1. Vitrin ve Kendini Teşhir	18
1.7.2. Müphem ve Risklerle Dolu Esnek ve Eğreti Yaşam	19
1.7.3. Yabancılaşma ve Kayıtsızlık	20
1.7.4. Tüketim ve Öz-İmha.....	21
1.8. Doğa, Emek ve Toplumsalın Sömürüsünün Koşutluğu	22
1.9. Başka Türlü Bir Yaşam, Alternatif Bir Kamusal ve Yeni Bir İstikamet Arayışı.....	23
1.10. Toplumsal ve Türsel Tarihimize Farklı Bir Pencereden Bakış	26

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

2.1. Araştırmanın Amacı	28
2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Problemi	29

2.3.	Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları	31
2.4.	Araştırma Yöntemi ve Deseni	32
2.4.1.	Çalışma Grubu	33
2.4.2.	Veri Toplama Araçları	33
2.4.3.	Verilerin Analizi	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN TASNİF VE ANALİZİ

3.1.	Topluluk Rejimi, Örgütlenme Biçimi ve Cinsler Arasında Kurulan İlişkiler	35
3.2.	Doğa ve Doğal Dünya ile Kurulan İlişkiler	49
3.3.	Günümüzde Deneyimlenen Problem ve Krizler ile Geleceğe Yönelik Tehditler	53
3.3.1.	İklim Krizi	54
3.3.2.	Orman Yangınları	57
3.3.3.	Ekonomik Açmazlar	59
3.3.4.	Sosyo-Politik ve Kültürel Sorunlar	60
SONUÇ		63
KAYNAKÇA		72

KISALTMALAR LİSTESİ

IDMC	Ülke İçinde Yerinden Edilme (İç Göç) İzleme Merkezi
IFSW	Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
UN	Birleşmiş Milletler
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
WWF	Dünya Doğayı Koruma Vakfı

ÖZ

Ontolojik yok oluş koordinatlarında olunan bir dönemde ve öz-imhaya programlanmış bir toplumsalda ‘yeni’ sosyalin manifestosu ve rotasını betimleme girişimleri elzemdir. Bu araştırma da gezegenin çöküşü ile toplumsalın çöküşünün birbirine eklemlendiği, çoklu krizlerin ölümcül kesişimselliğindeki bir dünyada toplumsal bütünlüğümüze, ortak yaşama ve doğal dünya ile kurulan ilişki örüntülerine yönelik ‘yeni’ bir yaşam paradigması ve istikameti ile alternatif bir toplumsal tartışmalarına katkı sunabilme gayesinin bir tezahürüdür.

Bu araştırmanın amacı, insanlığın toplumsal evriminin baskı, hiyerarşi, tahakküm ve sömürüye dayanmayan organik köklerini hatırlatmak ve başka türlü bir yaşam ile alternatif sosyalin bizatihi insanlığın türsel-tarihsel geçmişinde mevcudiyetine dikkat çekmektir. Bu kapsamda, Anadolu coğrafyasındaki son göçebe topluluklardan Sarıkeçili göçerlerin sosyal örgütlenme modeli, geleneksel iptidai yaşam biçimi, organik dünyayla kurdukları ilişki arketipleri ve iklimsel-ekolojik çöküş başta olmak üzere, günümüzde kadim yaşam alanları ile göç koridorlarında deneyimledikleri krizlere ilişkin bir inceleme ve analiz gerçekleştirilecektir. Yaşamı, doğayı ve organik dünyayı Sarıkeçili göçerlerin gözünden görme maksadı taşıyan bu araştırma nitel yöntemle hazırlanmıştır.

Araştırma sonucunda, Sarıkeçili göçerlerin yaşamlarını düzenleyen en temel kategorilerin emek, esneklik ve hayvan refahı olduğu tespit edilmiştir. Topluluk içi güç ilişkilerini ve topluluğun kitlesel idaresini emek hiyerarşisi düzenlemektedir. Esneklik, çabuk uyarlanabilme ve ivedi mobilizasyon topluluğun hayatta var kalma stratejisidir. Sarıkeçili göçebelerin göç hareketlerini ise, hayvanlarının iyilik ve esenlik hali belirlemektedir.

Sarıkeçili hane sayısı iklim krizinin şiddetli etkileri, ekonomik açmazlar ve sosyo-politik sorunlar neticesinde giderek azalmaktadır. Sarıkeçililer’in ekseriyetle iklim krizi tesiriyle son yıllarda oldukça küçük coğrafyalara ve yaşam koridorlarına sıkıştıkları saptanmıştır. İlaveten, yaşamı idame ettirme güçlüğü yerleşikleşme ve işçileşme, sosyo-politik dayatmalar ise kadim habitat alanlarından tahliye edilme baskısı oluşturmaktadır.

Son tahlilde, Sarıkeçili göçebelerin geleneksel kültürel yaşam pratikleri ile yaşam havzalarındaki tüm canlıların hak-refahını korumak ve günümüzün post-modern dünyasına en az tahrifle uyarlanabilmek için verdikleri toplumsal mücadele bu hikayenin nostaljik bir öykünmeden

çok daha fazlası olduğunun ispatıdır ve alternatif bir toplumsallığın inşasında potansiyel kaynak niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu Krizler, Alternatif Toplumsal, Sarıkeçili Göçebeler, Yerli Topluluklar, Yeşil Sosyal Hizmet

ABSTRACT

THE SEARCH FOR A ‘NEW’ PARADIGM AND DIRECTION IN THE AGE OF MULTIPLE CRISES: A QUALITATIVE ASSESSMENT ON SARIKEÇİLİ NOMADS AND THE CONSTRUCTION OF AN ALTERNATIVE SOCIAL

At a time when we are on the coordinates of ontological extinction and in a society programmed for self-destruction, attempts to describe the manifesto and course of the 'new' social are essential. In a world where the collapse of the planet and the collapse of the social are articulated with each other, in a deadly intersectionality of multiple crises, this research is a manifestation of the aim of contributing to the discussions on the construction of an alternative social with a 'new' life paradigm and route for our social integrity, common life and the relationship patterns established with the natural world.

The aim of this research is to remind us of the organic roots of humanity's social evolution that are not based on oppression, hierarchy, domination and exploitation, and to draw attention to the existence of another kind of life and alternative sociality in the species-historical past of humanity itself. In this context, an examination and analysis will be carried out on the social organization model of Sarıkeçili nomads, one of the last nomadic communities in Anatolia, their traditional primitive way of life, the archetypes of their relationship with the organic world, and the crises they experience today in their ancient habitats and migration corridors, especially climatic-ecological collapse. This research, which aims to see life, nature and the organic world through the eyes of Sarıkeçili nomads, is based on qualitative methodology.

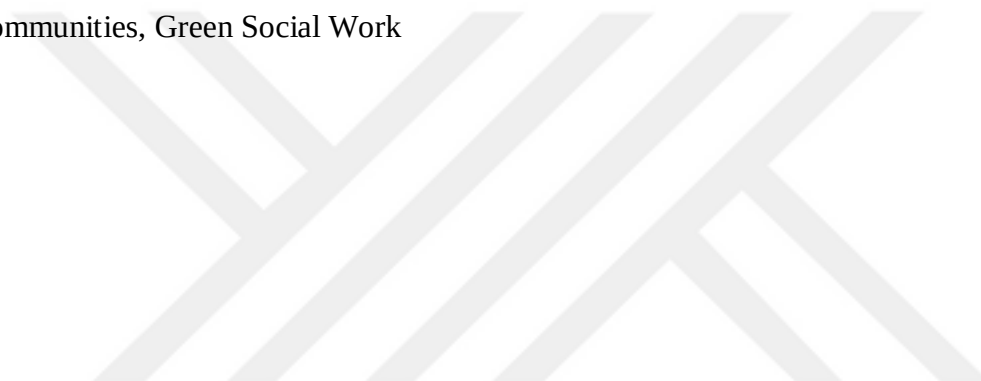
As a result of the research, it was determined that the most basic principles regulating the lives of Sarıkeçili nomads are labor, flexibility and animal welfare. The labor hierarchy regulates intra-community power relations and the mass administration of the community. Flexibility, quick adaptability and immediate mobilization are the survival strategies of the community. The migration movements of Sarıkeçili nomads are determined by the well-being and welfare of their animals.

The number of Sarıkeçili households is gradually decreasing as a result of the severe effects of the climate crisis, economic dilemmas and socio-political problems. It was found that Sarıkeçilis have been squeezed into very small geographies and living corridors in recent years, mostly due to

the climate crisis. Furthermore, it has been determined that the difficulty of sustaining life has led to sedentarization and laborization; in addition, socio-political impositions have created pressure to be expelled from their ancient habitat areas.

In the final analysis, the traditional cultural life practices of the Sarıkeçili nomads and their social struggle to protect the rights and welfare of all living beings in their living basins and to adapt to today's post-modern world with minimal distortion prove that this story is much more than a nostalgic emulation and is a source for discussions on the construction of an alternative sociality.

Keywords: Multiple Crises, Alternative Social, Sarıkeçili Nomads, Indigenous Communities, Green Social Work

TEŞEKKÜR

İlk günden itibaren üzerime titreyen, çalışmalarına ve akademik kariyerime fevkalade ihtimam gösteren, bilgi ve deneyimlerini bir gün dahi esirgmeden titizlikle ve etraflıca önüme serimleyerek yoluma ve yolculuğuma ışık tutan kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Seda TOPGÜL'e sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim. Öğrenciniz olma apoletini gururla ebediyen taşıyacağım.

Araştırmanın zuhur etmesinde, gelişiminde ve güçlenmesinde mühim katkıları bulunan değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Murat ÇAY'a, Sayın Doç. Dr. Emre KOL'a, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Cemre ERCİYES'e ve Sayın Öğr. Gör. Gökhan ERGAN'a en kalbi duygularıyla teşekkür ederim.

Asistanlığını (çıraklığını) yapmaktan şeref duyduğum, akademik ufkuma yön veren, kariyerim boyunca ayak izlerini takip etmeye gayret edeceğim bilge öğretmenim (Ustam) Sayın Prof. Dr. Uğur TEKİN'e canıgönülden teşekkür ederim.

Son olarak, her şeyimi borçlu olduğum annem Nezahat BEYTAŞ'a ve babam Hasan BEYTAŞ'a minnetle teşekkür ederim. Evladınız olmak en büyük imtiyazım, sizi gururlandırmak daima hedefimdir...

Okan BEYTAŞ

GİRİŞ

Çoklu krizlerin kesişimselliğindeki bir dünyayı konu edinen bu araştırmanın ilk cümlesinin nasıl başlayacağını kestirmek güç değildir: Dünyamız yanıyor (Klein, 2019). Gezegenimizin tarihsel geçmişinde ortalama sıcaklıkların daha yüksek olduğu dönemler vardır; ancak, dünyanın bu denli korkutucu bir süratle ısındığı başka hiçbir tarihsel evre görülmemiştir (Yücel ve Kurnaz, 2021: 40). Dünyanın ortalama sıcaklığının radikal bir biçimde artışı iklimsel, ekolojik ve biyolojik düzlemde pek çok krizi meydana getirmiş ve birbirine eklemlemiştir, dahası bu krizler yaşayan bir organizma olan gezegenimizin her tarafını sarmıştır.

İklim, ekosistem ve biyoçeşitlilik üzerindeki kesişimsel kriz durumları tesadüfi veya rastlantısal değildir. Tam tersine, artan gelir eşitsizliği ve keskinleşen hiyerarşik sınıfsal polarizasyon neticesinde giderek ayrıcalıklı zengin elit zümrenin tekelinde yönetilen bir dünyada, dışsal doğanın sıfır maliyetli, ucuz ya da bedava bir meta ve sömürü kaynağı veya fevkalade büyük bir hammadde deposu olarak algılanması ve daha fazla kâr ile sermaye birikimi için doğanın araçsallaştırılması-özelleştirilmesi-ekonomikleştirilmesi, yaşayan bir organizma hüviyetindeki gezegenimizin biyolojik ve fiziksel sınır ile sınırlılıkları üzerinde yıkım yaratmaktadır (Kovel, 2017: 22; Harvey, 2020: 254). Lakin, bu kez tehdit ziyadesiyle büyük ve kritiktir, imtiyazlı seçkinlerin sistemik çıkarına programlanmış bu dünya artık bir yok oluş yörüngesindedir.

İklimsel ve ekolojik çöküş sebebiyle yaşanılacak bir gezegenden yoksun kalma korkusunu duyumsadığımız tarihsel bir dönüm noktasındayız (Latour, 2018: 24). Fakat, iklimsel ve ekolojik çöküşü idrak edebilmek ve anlamlandırabilmek; dahası, ufukta beliren ontolojik açmaza ilişkin rasyonel bir kavrayış geliştirebilmek ‘ancak’ insan emeğinin geçmişten günümüze bitmeyen temellük ve sömürüsü ile insanın kamusal yön ve karakterinin bütünüyle tahrip edilmesi üzerine eleştirel bir muhakeme yapılması ile mümkündür.

Esnek, eğreti, güvencesiz, kısa süreli, yarı zamanlı, düşük ücretli veya günübürlük yevmiye usulüyle çalışma rejimi emek piyasalarında yerleşik bir kaideye dönüşmüştür (Standing, 2020: 10; Sennett, 2023: 21-23). Bu durum, çalışanların sosyal güvence, sosyal koruma, sosyal adalet ve sosyal refahtan mahrum bir şekilde güçsüz, savunmasız, mutlak yoksulluk ve(ya) asgari geçim sınırında yaşam sürmelerine neden olmaktadır. Değişen emek rejimi dinamiklerine karşın değişmeyen ucuzlatma strateji ve politikaları ile sömürülen emek insanlığın mevcut sosyal

bütünleşme modelinin en temel ögesi olmaya devam etmektedir (Harvey, 2020: 73-74; Patel ve Moore, 2021: 31-34).

İnsanın kamusal yön ve karakteri erozyona uğramakta, kolektif amaç, bağ ve değerler yitirilmekte, sosyal dayanışma ve güvence ağları aşınmakta, ortak yaşam ve topluluk (ruhu) düşüncesi kaybolmaktadır (Monbiot, 2018: 66-67). İnsanın kamusal özü ile kimliğindeki çözümler neticesinde öteki korkusu, steril ve sanal ortamlara kapanma pratikleri ve sosyal fobi-sosyal kopuş ve sosyal tecrit yaşamın bütün veçhelerine yayılmaktadır (Di Cesare, 2020: 37). Bugün, eskinin örgütlü ve dayanışmacı toplulukları değil atomize yapıda, dağınık, örgütsüz ve başkasına karşı umursamazlığı/kayıtsızlığı ile nam salan kitlesel yığınlar toplumsala egemendir (Baudrillard, 2021: 25-26).

Kendinin müteşebbisi atomize bireyler, esnek ve eğreti bir yaşam paradigmasının tesiri ve yabancılaşma-kayıtsızlık-edilgenlik-ataletin hükmü, vitrin ile seyir ilişkilerinin hakimiyeti altındadır (Debord, 2022: 34-44; Gürbilek, 2023: 31). Artan kamusal görünürlük ve sosyalyalıtımın paradoksal dünyasında (Sennett, 2013: 28), sosyalin ‘yeni’ girişimci öznesi, sadece kendi portföy, kredi ya da yatırım değerini artırmaya (Brown, 2021: 40-44); suni ihtiyaç, arzu ve hazlarını palyatif şekilde tatmin etmeye ve sosyal imaj, prestij ve ihtişam peşinde koşmaya programlanmıştır (Bauman ve Lyon, 2016: 44-47). Bir proje olarak kendini sıfırdan üretmek, karşılaşılan kriz-müphem-risk ve tehdit vaziyetleri ile mücadele etmek, özetle her şey bireyin mesuliyet sahasındadır (Lazzarato, 2020: 70-73); ayak uyduramayanlar doğal bir tabakalaşmanın kaybedeni, ‘yeni’ sosyalin virüs ya da parazitleridir (Monbiot, 2018: 40-41).

Topluluk ruhu ve ortak yaşama dair kaygı ve düşüncelerin edilgen; buna karşın, meta ve tüketim fetişizmi uygarlığının eyleyen bileşenlerinden oluşan bu ‘yeni’ sosyal (Bauman, 2023: 20), insanlığın ontolojik mevcudiyetini, binlerce yıllık türsel ve tarihsel geçmişini, diğer yaşam öznelerini ve bizatihi gezegeni hedef aldığı modern ve estetik bir öz-yıkım teşebbüsüdür (Han, 2021: 7). Bu öz-imha girişimi, başka türlü bir yaşam manifestosu ile rotası arayışlarının ve alternatif bir toplumsalın inşası tartışmalarının başlangıç noktasıdır.

Çağımızın egemen insanlık ve doğa durumu; başka türlü bir yaşam paradigması tartışmaları ve somut inşasını varoluşun en temel, en acil ve en ehemmiyet arz eden meselesi haline getirmiştir. Bizi yok etmeye güdümlü büyüme, bireycilik, rekabet, vitrin ve tüketim odaklı egemen anlatı nedeniyle, dünyamızı, toplumsallığımızı ve farklı türden bir yarını ‘yeniden’ tarif, tahayyül ve telaffuz etmek ve yaşama sahip değil ait olmanın yeni ilke ve sınırlarını keşfetmek zaruridir

(Jackson, 2023: 10-14). Bu araştırma da, çoklu krizlerin ölümcül kesişimselliğindeki bir dünyada toplumsal bütünlüğümüze, ortak yaşama ve doğal dünya ile kurduğumuz ilişki örüntülerine yönelik ‘yeni’ bir yaşam paradigması geliştirebilme ve alternatif bir toplumsalın inşası tartışmalarına katkı sunabilme ereğinin bir ürünüdür.

Bu kapsamda araştırmanın birinci bölümünde, kriz olgusunun sürekliliği, çoklu krizlerin kesişimselliği, kapitalizmin nihai krizi, emek-doğa ve toplumsalın eş zamanlı sömürüsü, sosyalin ‘yeni’ normal, ‘yeni’ bir yaşam paradigması ile istikamet gereksinimi ve türsel-tarihsel geçmişimize ‘yeniden’ bir bakış konuları, literatür taraması ile elde edilen bilgiler ışığında ayrıntılı bir biçimde ele alınacak ve araştırmanın diğer sacayaklarının gelişimine uygun kavramsal ve kuramsal altyapı oluşturulacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, araştırma metodolojisi ile araştırmada kullanılan yöntemsel tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilecek ve araştırmanın kapsamı, problemi, amacı, önemi, örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi gibi hususlar etraflıca serimlenecek ve böylece, araştırma sahasından elde edilen bulguların tasnifi ve tahliline elverişli zemin tahsis edilecektir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise, başka türlü bir yaşamın ve alternatif bir toplumsalın bizatihi insanlığın tarihsel evriminde mevcut ve hiyerarşik tabakalaşma, özel mülkiyet rejimi, emek sömürüsü, sınıfsal ve(ya) siyasal polarizasyon, doğa-doğal yaşamı tahakküm altına alma gibi kategori ve karakteristiklerden uzak yaşam anlayışı ve pratiğinin mümkün olduğunu göstermesi açısından araştırmanın kapsamına dahil edilen Sarıkeçili göçebe topluluğuna ilişkin bir tarif yapılacaktır. Sarıkeçili göçerlere dair betimleme sosyal örgütlenme modelinden, topluluk rejimini meydana getiren karakteristiklerden, doğal yaşam ile kurulan organik ilişki örüntülerinden ve günümüzde deneyimlenen çoklu krizlerin şiddetli tesiri ve buna yönelik baş etme yöntem ile stratejilerinden oluşacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve bölümü esasen dört sorunsaldan oluşmaktadır. Bu bölümde ilk olarak, kriz olgusunun kapitalist toplumsal bütünleşme modelindeki kaçınılmaz ve dahası, vazgeçilemez pozisyonu ve fonksiyonu gündeme getirilecektir. Akabinde, halihazırdaki yaşam formülasyonunda çoklu krizlere ve ekseriyetle, iklim, biyoçeşitlilik ve pandemi gibi bütün yaşam formlarının gezegendeki yeri ve kaderini tayin edecek hayati krizlerin kesişimselliği hususuna dikkat çekilecektir. İkinci olarak, değişen emek rejimi dinamikleri, değişmeyen emek sömürüsü ve ayrıcalıklı elitler (varsıllar) ile savunmasızlar (yoksullar) arasında giderek derinleşen gelir dağılımı adaletsizliği/uçurumu sorunsalına istinaden keskinleşen sınıfsal ve toplumsal ayrım ile polarizasyondan bahsedilecektir. Ardından, -Richard Sennett’e referansla- kamusal insanın çöküşü, toplumsalın erozyonu ve sosyalin ‘yeni’ vaziyeti konu edinilecektir. Son olarak, tahakküm altına alınması icap eden birer meta hüviyetine indirgenen doğa, emek ve toplumsalın kesişimsel ve çok katmerli sömürüsü kaynaklı adım adım (kararlılıkla) ilerlenen türsel yok oluş olgusundan hareketle toplumsallığımıza, organik dünyanın diğer paydaşlarına ve yaşamın kendisine dönük yeni bir paradigma ve istikamet arayışına ilişkin bir tartışma yürütülecektir.

1.1. Kapitalist Toplumsal Formasyonda Kriz Olgusu ve Çoklu Krizler

Kriz olgusu, dünyanın her bölgesinde nüfuzunu tedricen artıran plütokratların ayrıcalıklı konum, güç ve iktidarını -büyük çoğunluğun (halkın) refahı pahasına- korumaya hizmet eden mevcut statüko ile müesses nizamın yeniden üretimi adına kapitalizmin zorunlu bir koşulu ve yapısal bir unsurudur (Harvey, 2020: 9-11). Krizler; nihai bir çöküş değil kapitalist birikim evreleri dahilinde döngüsel şekilde (periyodik olarak) tekrar eden dönemlerdir ve meta üretimine dayalı değişim (mübadele) değerini merkezine alan kapitalist üretim biçimine özgü toplumsal formasyonun bir sonucudur (Clarke, 2009: 113). Her şeyi toplumsal bağlam, içerik, değerinden kopararak ekonomikleştiren; toplumsal ihtiyaçlar, müşterek kullanım ve kolektif faydadan ziyade değişim değeri ve meta birikimini (aşırı üretim eğilimi) öncüleyen (sermaye üretim, birikim ve yeniden üretim süreçleri adına zaruridir) kapitalist meta uygarlığı toplumunda ‘periyodik krizler’; emek sömürüsünün derinleştirilmesi (emek yoğunluğu ile çalışma sürelerinin artmasına karşın ücret deflasyonu, iş ve ücret istikrarından uzaklaşılması ve ücretlilerin prekaryarlaşması veya

proleterleşmesi), üretici güçlere yeni temellük alanları ve birikim olanaklarının açılması, üretici güçlerin palazlanması önündeki engellerinin ortadan kaldırılması; kısaca, kapitalist büyüme ve ilerlemenin bizatihi kendisi için şarttır ve kapitalizmin her devrevi krizi daha sık, daha şiddetli ve daha tahripkar bir biçimde gerçekleşmektedir (Clarke, 2009: 108-110). Kapitalizm, yoğun ve derin temellük ile mülkiyetini arzu ettiği dünyanın biyolojik süreçleri gibi daima oluşum vaziyetindedir ve kendini sürekli yeniden üreten, biçimlendiren veya dönüştüren bu kapitalist dünyada krizler; özel mülkiyete dayalı iktidar sisteminin varsıl gruplara yönelik iltimaslı uygulamalarının sınırlarını genişletmek ve sınıf mücadelesinin kapsamı, seyri, sıklığı ile yoğunluğunu işçi sınıfı ya da ücretlilerin aleyhine (sömürüsüne) olacak şekilde kurumsallaştırmak için daha fazla sayıda otoriter siyasal erkin göreve getirilmesi ile güçlendirilmesi amacına hizmet eden, kapitalizme içsel ve işlevsel bir karakteristiktir (Lazzarato, 2020: 82). Dolayısıyla çağdaş kapitalist toplumda kriz hali dönemsel veya konjonktürel olma niteliğini yitirmiş ve kapitalist sosyal örgütlenme biçimi içinde bünyevi ve egemen bir özelliğe dönüşmüştür. Kapitalizmin mevcut sosyal organizasyon arketipi - yeryüzünün bütün halklarının iyilik hali ile esenliğini ve esasında bizzat kendi varoluş koşullarını tehdit eden tehlikeleri (nükleer silahlar, radyoaktif atıklar, iklim ile ekoloji krizi, su-gıda güvensizliği gibi) aralıksız imal etmesi bakımından- artık bir risk toplumuna karşılık gelmektedir ve bu felaket toplumunda, risk, olağanüstü hâl ve kriz durumları normal bir hadiseye dönüşme eğilimindedir (Beck, 2011: 29).

Kamusal alanı ve kamusal yaşamı tasarlama gücü, iktidarı ve maddi olanağını elinden bulunduran ekonomik ve(ya) siyasi elitlerin ortak yaşama ve kolektif refahın adil dağılımına olan kayıtsızlıkları ve kendi menfaatlerine (zenginlik, prestij, ihtişam ve benzeri) sistematik olarak öncelik tanınması pek çok kriz ile riskin kesişimselliğinde bir dünya yaratmıştır (Monbiot, 2018: 26-29). Bir kriz hali sona ermeden bir diğerine sürüklendiğimiz içinde bulunduğumuz Kriz Çağı'nda krizler -yoksulluk, depresyon-anksiyete-korku-ruhsal tükeniş, bağımlılık, evsizlik, terör, savaş, mülteci, salgınlar, su ve gıda kıtlığı ile belirsizliği, iklim krizi, ekolojik çöküş ve benzeri sorunların kesişimselliği (eş zamanlılığı)- yaşama ve toplumsal bütünleşme modelimize hâkim vaziyettedir (Krecic, 2019: 9). Kapitalizmin çoklu ya da kesişimsel krizler çağında, iklim ve ekoloji krizi ise türümüze, insan dışındaki canlı türlerine ve bizatihi gezegenin varlığına yönelik kalıcı tehdit oluşturma bakımından diğerlerinden mutlak surette ayrılmaktadır.

1.2. İnsan Eliyle Doğanın Yıkımı: İklim, Biyoçeşitlilik ve Pandemi Kriz(ler)i

İnsanlığın ve doğanın geri kalanının bu dünyadaki yerini ve kaderini tayin edecek yeni bir iklim rejimi içerisindeyiz (Latour, 2018: 17). İnsanlığın, mülkiyet ve faydalanma hakkının yıkıcı etkileri (tahakküm ve sömürü) odağından doğaya ilişkin geliştirdiği hâkim kavrayış ve tutum arketipine ilaveten, doğal yaşamın diğer bileşenlerinin bir hak öznesi olmaktan çıkarılmasına bağlı olarak, iklim olaylarının seyri, sıklığı ve şiddetinde olumsuz anlamda oldukça hızlı ve radikal bir dönüşüm gözlemlenmektedir (Şencan, Akova, ve Aktaş, 2021). Geçmişte yerkürenin ortalama sıcaklığının günümüzdekinden yüksek olduğu tarihsel dönemler mevcuttur; ancak, dünyadaki ortalama sıcaklığın bu denli hızlı yükseldiği ve bununla ilintili olarak iklim olaylarının döngüsünün böylesine keskin bir şekilde değiştiği bir başka tarihsel evre söz konusu değildir; bu sebepten ötürü, içinde bulunduğumuz tarihsel döneme, Antroposen Çağı denilmekte ve bu kavramsallaştırma, gezegendeki yaşamsal süreç ve dinamiklerin değişimindeki insan faaliyetleri etkisine dikkat çekmektedir (Steffen, vd., 2015). 2020 yılında bir araştırmada, iklimsel ve ekolojik çöküşün müsebbibi olarak, doğal kaynaklar ve organik yaşam üzerinde hiyerarşik ve mülkiyet merkezli bir bakış açısı bulunan insanlığın doğayı tahakküm ve sömürü altına alan etkinlikleri gösterilmiştir (National Academy of Sciences, 2020)

Çoklu krizlerin kesişimselliği vurgusu altında aşağıda, öncelikle muhtelif canlı türlerinin neslinin tükenmesi gerçekliği ya da tehdidinin çoktan ötesine geçen ve dünya ekosisteminin bütün yapıtaşlarının tarih sahnesinden silinme riskini doğuran iklim, ekoloji ve biyoçeşitlilik krizlerine birer parantez açılacaktır. Ardından, doğanın tahakküm altına alınması ve biyolojik dünyanın karşılıklı bağlantı ile bağımlılıklarına istinat eden organik yaşam ağlarının bozguna uğratılması neticesinde teşekkül eden pandemi krizine, insan eliyle doğanın yıkımı başlığı altında yer verilecektir.

1.2.1. İklim Krizi

İklim krizini muhteva eden ilk paragrafın nasıl başlayacağı artık hepimizin malumudur. Geniş buzul kütlelerinin kitlesel kaybı ve deniz seviyesinde meydana gelen yükselme, ısınan ve yapısındaki kimyasal oranlarının değişimi sonucunda giderek asitlenen okyanus suları (deniz ekosistemindeki canlı yaşamını mümkün kılacak koşulların ortadan kalkması anlamına gelir), ormansızlaşma, yaban arazileri işgal ve bu arazilerdeki vahşi yaşamı istila etme sonucunda zuhur eden -son yarım asırda iklim krizine eklemlenen bir başka ölümcül soruna karşılık gelen- biyoçeşitlilik krizi, ani su baskınları ya da seller, sıcak hava dalgaları, dünyanın akciğerleri

hüviyetindeki -elimizde kalan son- ormanların yangınlara kurban edilmesi neticesinde milyonlarca hektar yaşam alanının içinde barındırdığı ekosistem zenginliği ile birlikte kül olması, çölleşme-kuraklık ve ekstrem hava olayları sebebiyle teşekkül eden gıda ve su kıtlığı ile belirsizliği meseleleri artık her türden yaşam formunu yakından ilgilendirmekte ve canlı türlerinin yekpare olarak dünyadaki yeri ve geleceğini ontolojik bağlamda tehlikeye atmaktadır (IPCC, 2023).

İklim krizinin gündelik yaşamın olağan akışına somut tezahürünü kavrayabilmek için, iklim krizi kaynaklı sorunlar nedeniyle yerlerinden olan ve zorunlu göçe sürüklenen yerel topluluklara ilişkin veriler son derece önemlidir. Internal Displacement Monitoring Center (IDMC) 2017 yılında yayımladığı “*No matter of choice: Displacement in a changing climate*” başlıklı araştırma raporunda, yalnızca 2020 yılında, yaklaşık olarak 31 milyon yeni zorunlu iç göç hareketine sebep olması beklenen iklim krizi ile ilişkili doğal afetlerin, insanlığın bekleyen büyük bir felaketin sadece görünen küçük bir yüzü olabileceğini; iklim krizi olarak kavramsallaştırılan ormansızlaşma, buzul kaybı, artan sıcaklıklar, toprak ve ormanlardaki çözülme, biyoçeşitlilik kaybı, okyanus asitlenmesi, deniz seviyelerinin yükselmesi ve benzeri sorunların yıkıcı etkilerinin zamanla şiddetlenecek ve ivmelenerek olması nedeniyle, gelecekte çok daha fazla insanın mesken alanlarını terk etmek durumunda kalacağını belirtmiştir (IDMC, 2017). IDMC tarafından 2023 yılında yayımlanan “*Internal displacement and food security*” başlıklı araştırma raporunda ise, 32,6 milyon insanın 2022 yılında iklim krizi bağlantılı doğal felaketler neticesinde doğal yerleşim ve yaşam alanlarından ayrılmak zorunda kaldığı bildirilmiştir. Bahse konu araştırma raporuna göre, sadece 2022 senesinde La Nina hava fenomeni, Pakistan, Nijerya ve Brezilya gibi ülkelerde rekor seviyelerde sel ya da su baskınlarına yol açmış; Somali, Etiyopya ve Kenya gibi Sahra-altı Afrika ülkelerinde ise kuraklık ve gıda belirsizliği gibi acil ve ölümcül problemleri tetiklemiş ve nihayetinde geçim (mahsul, hayvan ve benzeri) ve barınma olanaklarını ortadan kaldırması hasebiyle milyonlarca insanı mecburi (iç) göçe sürüklemiştir (IDMC, 2023).

İklim krizinin, yaşamları halihazırda köklü kesişimsel krizlerle çevrili ve bu nedenle kırılgan ve savunmasız yapıdaki yerli ya da yerel toplulukları etkilediği bilinen bir gerçektir. Mevsimsel değişkenlikler bugünlerde giderek iklim şokları olarak deneyimlenmekte, bu durum geleneksel yaşam biçimine sahip arkaik toplulukların mukavemet ve baş etme kaynaklarını tüketmekte ve son kertede, yerleşik yapıdaki köylü ve çiftçileri göç etmeye ve işçileşmeye, göçebe toplulukları ise yerleşik hayata geçmeye zorlamaktadır (IDMC, 2023) İklim krizi bağlantılı aşırı sıcak, kuraklık, orman yangınları, su ve gıda belirsizliği gibi kritik önem ve aciliyetteki sorunlar,

uzun yıllar boyunca telafisi ya da kompanse edilmesi mümkün olmayan negatif sonuçlar ortaya çıkardığı için göçebe topluluklar ile onların hayvan sürülerinin iyilik hali, refahı ve varoluşsal süreklilikleri açısından büyük bir stres ve tehdit kaynağıdır ve bu durum, pek çok göçebe topluluğunu hayatta kalmak ve geleneksel yaşam tarzını muhafaza etmek adına yeni geçim araçları, göç rotaları ve habitat alanları bulmaya mecbur bırakmaktadır (IDMC, 2023).

1.2.2. Biyoçeşitlilik Krizi

50 yıldan uzun süredir doğa ve doğal yaşamın seyri ile sıhhati üzerine araştırmalar yürüten Word Wide Fund for Nature (WWF) tarafından yıllık olarak yayımlanan Living Planet Reports, yeryüzünde farklı yaşam formları arasında ortak (simbiyotik) yaşamın gelişmesini mümkün kılan biyoçeşitlilikteki keskin düşüşü (iklim krizi, doğal yaşam alanlarının kaybı gibi nedenler neticesinde) ve insan dışında kalan yaşam formlarının insan eliyle neslinin tüketilmesi (karşılıklı bağlantı ve bağımlılıklar sebebiyle insan türünü doğrudan ilgilendirir) olgularını en somut biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre, WWF: Living Planet Report 2022’de yer alan ve The Living Planet Index tarafından yarım asırdır yaklaşık olarak 32,000 canlı türünün izlenmesi, incelenmesi ve analiz edilmesi yöntemiyle elde edilen bulgular incelendiğinde, 1970-2018 yılları arasında yaban yaşamındaki canlı türü popülasyonunda oldukça dramatik bir düşüş tespit edilmiş ve bu oran %69 olarak kaydedilmiştir (WWF, 2022). Bu noktada, özellikle tatlı sularda yaşayan canlı popülasyonundaki dramatik kayıpların (%83 oranındadır) altı çizilmiştir. Küresel ölçeğe 89 araştırmacının farklı bilgi kaynaklarından istifade ederek hazırladıkları araştırma raporu verileri bölgesel açıdan tetkik edildiğinde, vahşi yaşam popülasyonun en yüksek oranda yok olduğu alanların, yaban yaşamı, biyoçeşitlilik, iklim güvenliği, geniş ekosistem ve orman alanlarının mevcudiyeti açısından başat önemdeki yerlere tekabül eden Latin Amerika (%94), Afrika (%66) ve Asya-Pasifik ya da Avustralya kıtaları olduğu beyan edilmiştir (%55).

WWF: Living Planet Report 2014’te, 1970-2014 yılları arasındaki canlı türü toplam popülasyon kaybı oranı %52 olarak belirtilmiştir (WWF, 2014). İnsan ile diğer canlı türlerinin gezegenimizdeki yeri ve geleceğine ilişkin halihazırda yüzleşilen kriz ve tehdit durumlarına; ilaveten, uzun erimde bütün yaşam formlarını bekleyen ölümcül risklere dair bütün bilimsel farkındalık ve bilim insanlarının güçlü ikazlarına rağmen, yalnızca sekiz yıl gibi oldukça kısa bir zaman diliminde, insan edimleri sonucunda doğa, doğal yaşam ve biyoçeşitlilik üzerindeki tahribat ya da yıkımın azalmak bir yana her geçen yıl daha da derinlik kazanmış ve şiddetlenmiştir.

Gezegeneimizin sınır ve sınırlılıkları ile organik yaşam ile insanlığın faydasına sunduğu doğal kaynakların kendilerini yeniden üretme süreçlerine olan sistematik umursamazlık ve yıkıcı karakterdeki üretim etkinlikleri sebebiyle, aynı madalyonun farklı iki yüzü hüviyetindeki iklim krizi ve biyoçeşitlilik krizi çağında yaşadığımız ekseriyetle dikkat çekilen WWF: Living Planet Report 2022 başlıklı araştırma raporunda; müşterek bir krizin farklı tezahürleri olan iklimsel çöküş ile biyoçeşitlilikteki radikal kayıpların ‘ancak’ birlikte değerlendirilmesi durumunda yüzleştığımız hayati ve aciliyet arz eden konulara ilişkin etkin çözümler üretilebileceğinin altı çizilmiştir.

1.2.3. Pandemi Krizi

21. yüzyılın en büyük krizi olarak gösterilen iklim ve ekoloji krizi (UN, 2021; WHO, 2023; Lancet, 2023) yakın geçmişte deneyimlediğimiz pandemi felaketine rağmen, küresel ajandadaki başat pozisyonunu ve aciliyetini korumaktadır. Bu noktada, milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine yol açan küresel salgının -iklimsel ve ekolojik yıkımın teşekkül etme gerekçeleriyle analogik bir ilişki içinde- doğa ile doğal yaşam üzerinde hak, üstünlük ve zilyetlik iddiasındaki insanlığın, dünyayı fevkalade bir depo ve atık alanı olarak gören mütehakkim bakış açısı neticesinde, ekolojik süreç ve sistemlerin olağan akışını bozguna uğratan kısa erimli ve tahrip edici faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı hususuna ayrı bir parantez açmak gerekmektedir (Di Cesare, 2020: 23). David Quammen, 2012 yılında yayımlanan *Spillover: Animal Infectious and the Next Pandemic* (Salgın: Hayvan Enfeksiyonları ve Sıradaki Salgın) isimli kitabında, insanın özel mülkiyet ve sömürü anlayışı ile işgal ettiği yaban arazilerde, tropikal ormanları berhava etmesi, vahşi hayatı kırıma uğratması ve çok sayıda bilinmeyen virüsü ortadan kaldırması, bir başka deyişle, bizatihi insan eli ve edimleri bağlantılı ekosistemde gerçekleşen istila sonrası, birçok virüsün yeni bir konak arayışına girdiğini ve sıklıkla bu yeni konağın insanlığın bizzat kendisi olduğuna dikkat çekmiştir (Quammen, 2012: 41-44). İklim krizi ve büyük ölçekteki biyoçeşitlilik yitimi ile analogik bir ilişki içinde olan pandemi, karşılıklı bağlantı ve karşılıklı bağımlılık ilkesine istinat eden ekosistemlerin olağan denge ve döngü süreçlerini hiçe sayan insanlığın, doğa ve organik yaşamı zapturapt altına alan bilinçli eylemlerinin sonucunda ortaya çıkmış ve dünyanın herhangi bir yerindeki sorun ya da krizin karşılıklılık prensibi çerçevesinde yeryüzününün tamamına sirayet edecek sınır ve tür ötesi sonuçlar doğurabileceğini tüm dünyaya göstermiştir (Aksu, 2021).

1.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Sınıfsal Polarizasyon

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından 2019 yılında yayımlanan Ticaret ve Kalkınma Raporu'na göre; II. Dünya Savaşı sonrasında kamusal alana egemen olan güçlü, pederşahi ve otoriter devletler ile sosyal harmoni ve sosyal esenliğe (refah devleti anlayışına tekabül eder) dayalı toplumsal ve politik mutabakat koşulları (bir zenginler kulübü mantığıyla yönetilen, ataerkil, taban gruplarından ziyade orta sınıfın çıkarını gözetten, teknolojik ve ticari eşitsizlik uçurumlarını genişleten, sosyalin ve ulus-devletlerin güvenliğini koruma maskesi altında giderek artan askeri harcamaları tölere eden ve doğa ile ekolojik sistemler üzerindeki baskılara kayıtsız kalan refah devleti gerçeği göz ardı edilmemiştir), 1970'lereki bir dizi ekonomik sarsıntı ve 1980'lerin borç krizi sonrası neoliberal hayat projesine geçiş ile birlikte ortadan kalkmıştır; dahası, bu dönemden sonra sermayeyi her türlü norm, gözetim, kontrol ve denetimden uzak tutacak serbestleştirme ve kuralsızlaştırma politikalarına, rant, spekülasyona, tekelci fırsatlara ve finans aktör, kurum veya bankaları güçlendirme gibi varıl grupların sıhhatini korumayı merkeze alan uygulamalara ağırlık verilmiştir (UNCTAD, 2019).

1980'li yıllar sonrasında tarihsel koşul ve gerçekliklerin seyrine mantıksal zemin teşkil eden küreselleşme, ekonomik büyüme ve ilerleme fikirlerinin (taban gruplarına yeniden dağıtım mekanizması üzerinden gelir ile zenginlikten daha adil bir pay vadedilmiş ve bu bölüşümün sosyal refah ve sosyal uyumu beraberinde getireceği savları öne sürülmüştür) ekonomik açıdan müreffeh ve sosyal mutabakat merkezli topluluklar yaratacağına ilişkin hâkim yapısalcı görüş günümüzde net olarak çökmüştür. David Hope ve Julian Limberg tarafından icra edilen ve 18 OECD ülkesindeki devasa vergi indirimlerinin gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve işsizlik gibi kategorilere olan etkilerinin sıradan yurttaşların gündelik yaşamı üzerine tezahürünü inceleyen etraflı araştırma sonucunda da, özelleştirme, kuralsızlaştırma ve serbestleştirme politikaları çerçevesinde sermaye zümresine yönelik sistematik vergi kesintileri ve devlet sübvansiyonlarının geniş halk kitlelerini işsizlik girdabından kurtaracağı ve ekonomik açıdan daha müreffeh bir pozisyona (refaha) ulaştıracağı vaatlerinin (retorik ve popülist niteliktedir) gerçekte belirgin, hatta herhangi bir etkiye haiz olmadığına dikkat çekilmiş; bu bakımdan, varıl kesim için hayata geçirilen vergi indirimi ya da kesintisi uygulamaların gelir eşitsizliğini derinleştirmek ve zengini daha zengin yapmaktan öte gitmediği vurgulanarak ekonomik büyümenin sosyal fayda ve kamusal esenlik yaratacağı yönündeki yerleşik anlayışın çöküşüne işaret edilmiştir (Hope ve Limberg, 2020).

BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı Raporu'na göre; kamusal alandaki korunaklı ortamın, sosyal güvenlik şemsiyesi ile sermaye ve finans çevreleri ile para akış mekanizmaları üzerindeki devlet kontrol ve denetiminin askıya alınmasının ardından, sınırsız ve sonsuz bir hareket uzamı elde eden varsıl sınıf; özellikle, 2008 finans krizi sonrası, kendisine eskisine nazaran daha fazla güç ve imtiyaz tahsis edecek hükümetlerin yoğun destekleriyle, gelir, zenginlik ve refahın dağılımını ücrete bağımlı olarak yaşayan emekçilerin son derece aleyhine olacak şekilde kurumsallaştırmıştır. Neticede, 'timsah kapitalizmi' olarak kavramsallaştırılan, küresel taban grupları mensuplarının emeklerinin, güçlü ve zengin zümreler tarafından yoğun temellükü ve sömürüsüne dayanan gelir dağılımı uçurumu sorunsalı, bugün insanlığın önündeki en mühim kamusal sorunlardan; aynı zamanda, doğa tahribatı, ekolojik yıkım ve iklim krizine yol açan en önemli unsurlardan biri olarak teşekkül etmiştir (UNCTAD, 2019).

Oxfam'ın 2023 yılında yayımladığı Climate Equality: A Planet for the %99 başlıklı araştırma raporuna göre, sosyal tabakalaşma sisteminin en üst katmanında yer alan iltimaslı azınlık kesimler (varsıl birey, grup, kurum veya ülkeler) servetlerini borçlu oldukları devasa karbon ve sera gazı salımlarıyla iklimsel çöküşü yol açmakta ve bir bütün olarak dünya ekosistemini yıkıma uğratmaktadır; güç, iktidar ve zenginliğin tekeli elinde bulunduran bu ayrıcalıklı toplumsal grubun kolektif iyilik hali, refahı ve hatta yaşamı yok eden habis uygulamalarının acı faturası ise sosyal katmanlaşma sisteminin en alt basamağında yer alan yoksul ve marjinalleştirilmiş topluluklara ödetilmektedir; bu noktada, ekseriyetle Küresel Güney'de yaşayan kadınlar ve kız çocukları, yerli halklar, yoksullar ve baskı, ayrımcılık ve dışarıda bırakılma pratiklerini deneyimleyen (kendilerini koruma potansiyeli ve gücünden mahrum edilmiş) diğer nüfus grupları, ekonomik ve(ya) siyasi seçkinlerin kendi imaj, prestij, güç ve zenginliklerini artırırken dünyanın flora ve faunasını berhava eden faaliyetlerinin kurbanı konumundadır (OXFAM, 2023).

Küresel düzlemde iklim adaleti, iklim grevleri gibi hareketlere önderlik eden ve siyasi hükümet liderlerini sistematik eylemsizlik ve kayıtsızlıkları karşısında ivedi önlemler almaya zorlayan aktivistlerden biri olan Greta Thunberg, ilgili Oxfam raporunun önsözünde, yaşamın serpilip gelişmesine izin veren ekosistemin bir bütün olarak çöktüğünü ve bir iklim aciliyeti meselesi ile karşı karşıya olduğumuzu ifade etmiş ve bu durumdan, kendi menfaatleri uğruna çoğunluğu (yeryüzünün sıradan halkları) ve gezegeni sömüren; lüks ve ihtişam merkezli yaşam biçiminden taviz vermemek adına dünyanın kaynaklarını gasp eden ve insan varlığı ile refahını tümüyle kurban eden varsıl sınıfı (toplam insan popülasyonunun %1'ine denk düşen, özellikle

beyaz ve imtiyazlı erkeklerden oluşan ve güç-iktidar ve zenginlikleri kaynaklı kendi yaşamlarının ötekilerin yaşamlarına hiyerarşik üstünlüğü olduğu yanılgısındaki bireyleri) sorumlu tutmuştur; dahası, herhangi bir şekilde ayrıcalık, olanak ve zenginlikten yoksun bırakılmış sıradan yurttaşların, fevkalade asgari sorumluluğu bulunmasına karşın kuraklık, kıtlık, sel baskınları ve aşırı sıcaklardan kaçabilmek için artık bir hareket alanı kalmadığını ifade etmiştir (Thunberg, 2023).

1.4. Kapitalizmin Nihai Krizi: Türsel ve Tarihsel Yok Oluş

Günümüzde insanlığın toplumsal ve ekolojik bir çöküş evresinde yer aldığı ve bu minvalde kitlesel/türsel bir yok oluş tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bahsi bilinmekte ve sıklıkla dile getirilmektedir. Fikret Başkaya, *Çöküş* (2019: 13-14) adlı eserinde, kriz olgusunu egemen sınıfların çıkar ve imtiyazlarını koruyan ve(ya) yeniden üreten; geniş toplumsal kesimleri terbiye, disipline ve ıslah eden, kapitalizme mündemiç ve fonksiyonel bir olgu olarak değerlendirmiş; lakin, artık kritik geri dönüş eşiğinin aşılması (biyolojik çeşitlilik, ekosistem ve canlı türlerinin yok olması) kaynaklı olarak insanlığın, medeniyetin ve doğanın sürüklendiği durumu devrevi (konjonktürel) bir krizden ziyade bir uygarlık krizi, çöküş ve yıkım olarak nitelendirmek gerektiğini ve toplumsal organizasyonun tüm bileşenlerini dahil edecek şekilde radikal bir dönüşüme gitmek veyahut ekolojik çöküş seyrirci kalarak yok olmak şeklinde insanlığın önünde iki seçenek bulunduğunu bildirmiştir.

İnsanlığın intiharı, ufukta beliren kıyamet veya ontolojik yok oluş olarak kavramsallaştırılan durumun nasıl ortaya çıktığına ilişkin olarak; Murray Bookchin, burjuva toplumunun rekabet, sermaye, tahakküm ve sömürü esaslı bir yörüngeye yerleştiği ve ‘büyü ya da öl’ şiarı etrafında örgütlediği toplumsal evrimin, ekolojik evrimle tamamen bir karşıtlık ve çatışma içerisinde olduğunu ve bunun da organik dünyanın çeşitlilik ile karmaşıklığa dayalı zengin mozaiğini (bütünlüğünü) yok ettiğini beyan etmiştir (Bookchin, 2019: 13). Benzer bir perspektifle konuya yaklaşan Joel Kovel (2017: 42-43), sermayenin varlığı ve yeniden üretimi adına ‘büyümenin sınırları’nı sistemik bir biçimde hiçe sayanların, doğanın insani üretim faaliyetlerini tamponlama veya absorbe etme kapasitesini fazlasıyla aşındırdığını ve bunun da iflas etmek üzere olan bir dünya ve yok oluşa doğru sürüklenen bir insanlık yarattığını belirtmiştir.

İklim aktivisti ve yaşam hakkı savunucusu Greta Thunberg’e göre (2019), materyalist birikim, ekonomik büyüme ve ilerleme saplantısı ile sınırlı terminolojisi nedeniyle insanlık bugün

kitlesel bir yok oluş sürecinin başındadır. Naomi Oreskes ve Erik M.Conway de, *Batı Uygarlığının Çöküşü* (2020: 9-10) başlıklı eserde, ekonomik ‘büyüme’ ve ‘ilerleme’ kaidelerini ve buna bağlı olarak, serbest piyasa fikrine duyulan amentüyü yaşamın temel ve yegane gayesi olarak bir fetişizm (takıntı) haline getiren modern Batı uygarlığının -karşı karşıya olduğu tehdidin büyüklüğü ve içerdiği risklere yönelik sahip olduğu bilimsel farkındalık ve ikazlara karşın; mütemadiyen sürdürülen kayıtsızlık, eylemsizlik hali ve aktif inkâr politikaları nedeniyle- bir çöküşün eşiğinde olduğu ve tartışmaya mahal vermeyecek şekilde mutlak bir yok oluşa doğru kerte kerte ilerlediğini beyan etmiştir.

1.5. Değişen Emek Rejimi Dinamikleri ve Değişmeyen Emek Sömürüsü

Kapitalizm, yaşamını idame etmek adına emeğini satmaktan başka bir seçeneği olmayan mülksüzleştirilmiş insana (‘özgürleştirilmiş’ emeğe) ve temel düzenleyici prensip olarak çalışmaya dayanan toplumsal, ekonomik ve ideolojik bir düzendir (Buğra, 2021: 10). Kapitalizm, toplumsal bir mahiyet taşıyan ancak özel mülkiyetin konusu haline gelen işçi sınıfı ya da proleterya emeğinin sömürüsüne istinat eden ve işçi sınıfı mensuplarının emeğini atık ya da artık değere dönüştürerek ıskartaya çıkartan bir sistemdir (Marx, 2021: 610-619). Kapitalizmin toplumsal ve ahlaki yasaları, insanlığa birkaç yüzyıldır bireysel ve toplumsal sefaletten daha fazlasını getirmeyen amansız çalışma saplantısı ya da çalışma fetişizmine dayanmaktadır ve bu dogmatik çalışma arzusu, işçi sınıflarını daimî olarak mutlak yoksulluk yahut açlık sınırı çizgisinde, yalnızca temel yaşamsal müştereklere erişim veya hayatı idame ettirmeye dair gereksinimleri (en asgari düzeyde) karşılayabilecekleri, kölelik düzeni olarak da adlandırılabilir, bir hayata mahkûm eder iken; burjuvazi sınıfını ise, proleterya emeğinin sömürüsüne istinaden mal, mülk ve hazlarla dolu varsıl ve müreffeh bir yaşam ile ödüllendirmektedir (Lafargue, 2020: 7-9).

Emeğin özel mülkiyeti ve sömürüsü mütelhakkim insan örgütlenme modelinin başlıca karakteristiği; artı-değer üretimi ise, sosyal bütünleşme arketipine yön veren temel bir prensip olarak iktisadi kârın zemini ve emek sömürüsünün müsebbibidir (Harvey, 2020: 74). Emeğin ve doğanın kolektif yaşamın bütün paydaşlarının refahına sunduğu kaynakların fütursuzca ve yoğun temellük ile sömürüsü, kapitalist toplumsal organizasyonu örgütleyen ve düzenleyen temel bir öge ve ilkedir (Harvey, 2020: 73). Emek ve doğal kaynakların mülkiyeti, tahakkümü ve sömürüsü; artı-değerin, kârın ve sermayenin birikimi, yeniden üretimi ve yeni yatırım süreçleri döngüsüne dahil edilmesi açısından zaruridir ve müesses toplumsal nizamı için bu normatif kaide (emek sömürüsü) yeryüzünün bütün sınırlarına egemendir (Bakım Kolektifi, 2020: 17-18). Emek gücünü

satmaktan başka çaresi olmayanlar için çalışma edimi giderek kendi zapturapt ve tahakküm koşullarını yeniden üretmek ve sefaletlerine yoğunluk ile derinlik kazandırmak anlamına gelmektedir (Marx, 2021: 23-25; Harvey, 2020: 75).

Richard Sennett, *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri* başlıklı kitabında (2023: 21-23) ekseriyetle, refah devleti döneminde emek piyasalarına egemen olan ve formel yaşam ile kurumların hudutlarında yer alan güven, istikrar, sadakat, bağlılık, aidiyet, uzun erimli hedeflere dayalı emek rejimi dinamiklerinin yeni kapitalizmde yerini risklerin ve akışkanlığın süreklilik kazandığı bir dünyada esnek, palyatif, düzensiz, kısa süreli bir çalışma düzenine ve bu emek nizamı kapsamında inşa edilen kendinin girişimcisi ve pazarlayıcısı çalışanlara bıraktığını ifade etmiş; dahası, bu gelişmelerin insan karakterinde onarılması pek mümkün olmayan kalıcı bir erozyon ve yozlaşmaya yol açtığını beyan etmiştir.

Küresel ölçekte beliren tarihsel bir aktör olan ve sayıları her geçen gün artan prekarya sınıfının oluşumuna dikkat çeken Guy Standing de *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf* isimli eserinde, emek rejimi sisteminde, korunaksız, güvencesiz, istikrarsız, esnek, eğreti, düşük ücretli, yarı zamanlı, geçimlik işlerde ve yevmiye usulü ve benzeri dinamikler ile çalışmanın yerleşik bir nitelik kazandığına vurgu yapmış (2020: 10); dahası, prekarya sınıfı mensuplarının istek, özlem ve gereksinimlerine daha fazla kayıtsız kalınması durumunda, hükümetlerin yeni siyasi tehlike ve riskler -yazarın ifadesiyle bir felaket siyaseti ve siyasi canavar tehdidi- ile karşı karşıya kalacağını altını çizmiştir (2020: 31).

Mike Davis, enformel yaşam alanlarında (kent varoşları) barınma, çalışma ve hayatını idame ettirme savaşı veren proleteryanın niceliksel çokluğuna ve kayıtdışı emek rejimi koşul ile dinamiklerinin çalışma hayatı üzerindeki hakimiyetine vurgu yaptığı *Gecekondu Gezegeni* (2020, 39-66) isimli eserinde, yeryüzünde 1 milyar insanın (küresel kent nüfusunun %75'ine tekabül eder) daimî yoksulluk ağ, kuşak veya koridorunda bulunan ve asgari devlet kontrolü ve gözetimi altında ucuz emek gücü avlanabilen yerlerde (gecekondu bölgeleri ya da kent hukuku dışında kalan yaşam alanları kastedilmektedir) yaşadığını bildirmiştir. Dahası, genellikle kent çeperlerinde yer alan çöküntü alanlarda ikamet eden bu geniş toplum kesimleri, bir başka deyişle enformel emek gücü ordusu (kayıtdışı, eğreti, güvencesiz ve düşük ücretli şekilde çalışan, hayatta kalmak için her işi yapmaya hazır işçi sınıfı mensuplarına karşılık gelir), kent varoşlarında giderek derinleşen yoksulluk, etnik, ırksal ve sınıfsal eşitsizlik ve ayrımcılık gibi mühim kamusal sorunların kesişimselliği neticesinde artan huzursuzluk ve biriken öfke kaynaklı hükümetlere (meşruiyet ve

devamlılık açısından) kalıcı siyasi huzursuzluk ve siyasi patlama tehdidi oluşturmaktadır (Davis, 2020; Yörük, 2022).

Esas olarak Devlet'in kamusal yükümlülüklerini askıya alması ve sermayenin işçi sınıfı (proleterya) üzerinde baskı, zorlama, şiddet veya tahakküm içeren politika ya da uygulamaları hayata geçirmesine karşı bir fren mekanizması veyahut güvenlik vanası işlevi gören emek piyasalarındaki hakemlik rolünden çekilmesi, işgücü piyasalarındaki hâkim emek rejimi dinamiklerini ve çalışma koşullarını hızla değiştirmiştir. Ancak, emek rejimi ve emekçilerin çalışma koşullarındaki bu değişimler, kapitalizm açısından değişmeyen iki prensip ışığında gerçekleşmiştir: ucuzlat ve sömür. Konjonktürel ve döngüsel süreçler ile kendisini ve kendi varlığını ortaya çıkaran koşulları sürekli yeniden üreten kapitalizm, hiç değişmeyecek bu iki ilkesel tutuma (asgari maliyet ve azami kâr) istinat ederek iş görmektedir. Kapitalizm, sürekli olarak, daha fazla kâr arayışında olması hasebiyle yalnızca nicel verilere (sayılara) değer verir ve kapitalist kârlılığı (sermayenin varlığı, birikimi ve yeniden üretimi, kısaca sermayenin geleceği adına bir önkoşuldur) sağlamak için girdi kalemlerini düşürmenin ve emek gücü maliyetlerini mütemediyen ucuzlatmanın peşindedir. Bu bakımdan, geniş emek kesimlerini daha güvencesiz, daha korunaksız, daha eğreti, daha geçici, daha kısa süreli ve daha düşük ücretler ile çalışmaya zorlamak için hayata geçirilen ucuzlatma politikasına dayalı pratikler, kapitalist sınıf için temel bir strateji ve emekçiler açısından ise kendi tahakküm koşullarını ortaya çıkaran ve emeklerinin gaspı ile sömürüsüne yol açan bir şiddettir (Patel ve Moore, 2021: 31-34).

Sonuç olarak kapitalizm, çalışmayı mutlaklaştıran ya da bir takıntı haline getiren, çalışma prensibi etrafında sosyali örgütleyen ve çalışma edimini, azınlık bir grubun çıkarı veya refahı adına dur durak bilmeden icra eden bir sistemdir. Başka bir deyişle, kapitalizm, kendine, ideallerine, haz ve arzularına ve bizatihi yaşama yabancılaşacak veya bu kategorilerden yoksun kalacak işçinin imali, piyasaya sürülmesi, piyasaya sürülen bu işçi emeğinin değerinin düşürülmesi ve sömürülmesidir. Bu sistemde, çalışma yaşamının esas örgütleyici ilkesi ve edimidir. Çalışmanın toplumsal örgütlenme modelindeki merkezi yeri ve yüceltilen değeri, özgü ve içkin oldukları kapitalist toplumların düşünce haritalarında değişmez, hatta değişmesi dahi teklif edilemez bir kaidedir. Kapitalizmin gelişiminde azımsanmayacak role ve katkıya sahip; dahası, kapitalizmin ruhuna has ve mündemiç özelliklerden biri olan Protestan anlayışı ürünü paradigmalara (yaşamın yegâne amacını çalışmak olarak gören, boşa geçirilen zaman ya da tembellik düşmanı ve çok çalışıp az tüketme prensibi üzerine kurulu) bugün de, insan psişisine, sosyo-kültürel iklime ve

iktisadi hayata egemen olduğu söylenebilir (Weber, 2021: 14-32). Ancak, kapitalizmin uygarlığında ilahi bir mertebeye yükseltilen bu çalışma arzusu, varsılığın, esenliğin ya da müreffeh bir toplumun öncülü değil; yoksulluğun, acımasız çalışma koşullarının, sefalet düzeyinde ücretlerin, insan doğasındaki kalıcı yozlaşmaların ve aşırı çalışma olgusuna köle olanların kendine ve yaşama yoksunluklarının kaynağıdır (Lafargue, 2020: 17).

1.6. Neoliberal Anlatı ve Atomistik Bireyler

İçinde bulunduğumuz dönemde, yalnızca ekolojik açıdan değil, sosyo-kültürel ve toplumsal açıdan da oldukça katmerli bir girdabın içinde olduğumuz aşikârdır. Son yıllarda kamusal hayatın her cihetini ele geçiren neoliberal anlatı, sadece iklimsel ve ekolojik çöküşe tehlikeli bir ivme kazandırmamış, aynı zamanda rekabet, yabancılaşma, kayıtsızlık, güvensizlik, öteki korkusu ve sosyal fobinin damgasını vurduğu toplumsal bir krize de eş zamanlı olarak zemin hazırlamıştır (Di Cesare, 2020: 37). Büyüme ve ilerleme saplantılı, sermayenin sıhhati ve kalıcılığına azami önem atfeden neoliberal yaşam öğretisi, sosyal örgütlenme ve dayanışma ağlarını parçalamış ve doğayı yıkıma uğratmıştır (Harvey, 2020: 53). Yaşamın maddi tabakalarına ek olarak, sosyal ilişkileri, kamusal hayatı ve toplumsallığımızın kendisini de birer meta ve sömürü nesnesi haline getiren neoliberal paradigma, sosyal ve ekolojik sistemlerin çöküşünü birbirine eklemlemiştir (Bookchin, 2019: 21).

Neoliberal akıl yürütme biçimi, piyasa ve müteşebbis özneler modelini yaşamın bütün boyutlarına yaymış ve girişimciliğin, rekabet konumunu güçlendirmenin ve kendi portföy ya da kredi değerini yükseltmenin yegâne gaye olduğu bir yaşam formülasyonu içerisinde bireyleri, birer toplumsal ve politik özne olarak değil piyasa aktörleri biçiminde yeniden yapılandırmıştır (Brown, 2021: 40-44). Disiplin ve denetime dayalı eski iktidar rejimlerindeki özne arketiplerinden farklı olarak, borçlandırılmış insanın imalatı paradigması üzerinden biçimlenen yeni neoliberal iktidar rejimindeki hâkim özne tasarısı, kendini sıfırdan inşa eden bir proje ya da kendinin girişimcisi apoletine sahip bireye karşılık gelmektedir ve kendine ihtimam gösterme ile kendini işlemeye programlanmış bu özgül müteşebbis bireyden toplumsal hayatta karşılaştıkları sorun ile riskler karşısında (esasnda kamusal nitelik arz eden) bütün risk, maliyet ve sorumluluğu üstlenmesi beklenmektedir (Lazzarato, 2020: 70-73).

Kendini yeniden ya da sıfırdan inşa etmeyi veya kendi çekiciliğini, cazibesini ve proje değerini artırmayı salık veren günümüzün egemen toplumsal ve kültürel paradigması, sosyal

konum, sosyal değer, sosyal statülerini güçlendirmek ve sosyal kabul, sosyal ayrıcalık ile sosyal prestij elde etmek maksadına sahip bireyleri amansız bir yarış ve rekabete sürüklemiştir; dahası, artık büyük bir tüketim ya da meta yığını toplumuna dönüşmüş bu yapının üyeleri, yalnızca üretilen malların sadık bir pazarlayıcısı ya da satıcısı olma özelliğinden çıkarak ve bizatihi kendisi satılabilir, yeniden üretilebilir ve tüketilebilir bir metaya dönüşmüştür (Bauman ve Lyon, 2016: 44-47). Erich Fromm da, *İnsan Olmak Üzerine: Modern Dünyada Yabancılaşmaya Dair Hümanist Bir Bakış* başlıklı kitabında (2023: 19-21), kamusal alandaki dayanışma ve emniyet ağlarının çözülmesi, topluluk yapısı ve ruhunda meydana gelen bölünme sonrası insanların atomlara ayrılması ya da atomize olması (yazara göre insan artık bir birey bile değildir), salt tüketim ve mülkiyete odaklanan insan psişesi neticesinde kişilerin artık daha iyi, ortak ve onurlu yaşam arayışı idealinden uzaklaşan ve yalnızca kendi yatırım ya da portföy değerini artırmaya odaklanan bir nesne veyahut şeyler haline geldiği değerlendirmesini yapmıştır.

1.7. Toplumsalın Erozyonu ve Sosyalın Yeni Normali

Son yarım asırda, kamusal hayatın en ücra sınırlarına kadar nüfuz eden neoliberal anlatı toplum ve topluluğa yönelik ortak kaygıları rafa kaldırmış; bireysellik, girişimcilik, rekabet ve tüketim güdümlü bir sosyal yapı ve nizam inşa etmiştir (Bakım Kolektifi, 2020: 8-10). Dramatik düzeyde bir hiper-yabancılaşma, umursamazlık, sosyal fobi ve toplumsal yalıtım yatınlığı sergilediğimiz bu dönemde köktencilik, fetişizm, tüketim çılgınlığı gibi mühim problemler dehşet verici bir hızla tırmanışa geçmiştir (Zerzan, 2013: 7). Toplumun bir engel haline gelmesi, sosyal güvence ve dayanışma ağları ile ortak yaşam anlayışının sunduğu sıkı ve güçlü sosyal dokuyu yok etmiş ve en nihayetinde vatandaşların kamusal alan ve devlet mekanizması ile kurdukları ilişkiyi yalnızca buyruk ve boyun eğmeye (otorite ve itaate) indirgemıştır (Judt, 2020: 79-80). Günümüzün atomlaşma çağında, kolektif bağ, hedef ve dayanışma duygusunun yitirilmesi, kamusal alanda birbirinden tecrit edilmiş ve kimliksizleştirilmiş yaşamların ortaya çıkmasına ve bunun sonucunda ise yalnızlık, anksiyete, korku ve tehdit altında olma algısı gibi his ve duygu durumlarının küresel bir salgına dönüşmesine neden olmuştur (Monbiot, 2018: 25). Depresyon ve ruhsal tükeniş salgını, modern müteşebbis birey retoriği ve kisvesi altında kamuoyuna sunulan özgürlüğün (yalnızca bir yanılsamadır) derin krizi olarak değerlendiren Byung-Chul Han, *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri* adlı yapıtında (2020: 12-13), egemen neoliberal paradigma nedeniyle ortak yaşamdan izole olmuş atomistik bireylerin, yabancı bir gücün baskı ve zorlamalarına gerek kalmadan, kendi kendilerini gönüllü olarak sömürdükleri bir döneme şahitlik

ettiğimizi dile getirmiştir. Toplumsal olan ile alana kendinin müteşebbisi rekabetçi bireylerin hâkim olması, kamusal kaygı, kolektif fayda ve yaşamın kendisine aidiyet ile ilgili olan ‘yurttaşlık’ nosyonunun kapsayıcı zemini ve koruyucu şemsiyelerini ortadan kaldırmıştır (Brown, 2021: 45-46).

Birbirinden yalıtılmış yalnız kalabalıkların egemenliğindeki; topluluk ruhu ve birliğinin kayıp, ortak yaşamsal kaygılarının yokluğunun ise bütüncül olduğu; eyleyen öznelere ziyade pasifize edilmiş kitlesel gruplardan oluşan modern gösteri toplumlarında, ‘yabancılaşma, yurttaşlık ve aidiyetten koparılma’, palyatif ve seyirlik ilişkiler tesadüfi ya da yüzeysel olmayıp insan karakterindeki kalıcı yozlaşmaların müsebbibi ve halihazırdaki sosyal örgütlenme tasarısının özü ve temeli niteliğindedir (Debord, 2022: 34-44). Kaybolan netliklerin, karışıklık ve karışıklıkların damgasını vurduğu çağımızda ‘risk ve örgütsüzlük’ toplumsal bütünleşme modelimizin her yerindedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2011: 58). Halihazırda sosyal organizasyon tarzımızda; ‘belirsizlik’ gündelik pratiklerin olağan seyrine işlemiş, ‘istikrarsızlık’ rutin bir duruma dönüşmüş, kendini sıfırdan yaratan girişimci bireyler sıradanlaşmış; kent mekânının yoğun bedensel sıkışıklığında uzun erimli kamusal değer, endişe ve hedeflerden rafine bir yaşam süren modern anonim ve edilgen kitle yığınları arasında ise, (duygusal ve sosyal) ‘mesafe, kayıtsızlık ve umursamazlık’ rutin hale gelmiştir (Sennett, 2023: 32).

1.7.1. Vitrin ve Kendini Teşhir

İçinde bulunduğumuz çağ, insanların kendi öz benliklerine dair algılarının, ekonomik, sosyal ve siyasi alanda kurulan ilişkilerin, kamusal alana ve ortak yaşama yön veren dair ilke, değer ve düşünce örüntülerinin, kısacası yaşama dair bütün süreç ve hadiselerin palyatif (geçici) bir karaktere büründüğü, bir eğretilik çağdır (Lefebvre, 2012: 58). Son kırk yılda vitrin ve seyir ilişkilerinin toplumsal ve kültürel iklime egemen olması, zaman ve mekân ile kurulan ilişkilerin anonim, eğreti, seyirlik bir niteliğe bürünmesi, şeffaflık ve açıklık politikaları sonucunda bireylerin camekânlarda yaşamaya başlaması bakımından bugün yaşadığımız dünya bir görüntü, bir yüzey ve bir vitrin halini almıştır (Gürbilek, 2023: 31). Yeryüzünün bir vitrine ya da camekana dönüştüğü bir zaman diliminde gerçeklik artık yalnızca bir görüntü ve imajdan ibarettir (Fromm, 2023: 23-25).

Günümüzün görüntü, vitrin ya da şeffaflık toplumlarında (açıklık veya saydamlık, bir toplumsal baskı, gözetim-panoptik düzen veya şiddet uygulama aracına dönüşmüştür), kamusal algı, imaj ve görünürlük yegâne endişe kaynağıdır ve bireyler, artık yalnızca bir dekor

hüviyetindeki bu kamusal yaşam sahnesinde, içsel benlik ile mahremiyetlerini ve kendileri ile ilintili diğer tüm verileri, herhangi bir güç aktörünün tesiri olmadan, gönüllü bir şekilde ifşa etmektedir; üstelik, bu gönüllü ifşa ya da çıplaklık arzulanmaktadır (Chul Han, 2021: 25-29). Kişilerin kendi camekanlarında ya da vitrinlerinde çok boyutlu (bedensel, psikolojik, sosyal veya ruhsal) olarak kendilerini teşhir etmesi ve mütemadiyen içsel haz, istek ve arzuların (geçici) tatmini peşinde koşması çağımızın en moda eğilimi ve en güncel gerekliliğidir (Bauman ve Lyon, 2016: 43).

Günümüz şeffaflık veya açıklık toplumlarında yalnızca kendinden mesul proje özneleri, yaşamlarına dair her türlü veriyi azami ölçüde ve gönüllü bir şekilde teşhir etmek adına kıyasıya bir rekabetin içindedir. Bu yerleşik toplumsal kaideye (kamusal sahnede kendini gönüllü ifşa etme ritüeline) uymayan bireyler damgalanmakta ve günümüzün görüntü ile imaj toplamından ibaret olan tüketim toplumlarının saygın bir ögesi olmamakla suçlanmakta ve bir sosyal parazit yaklaşımına maruz kalarak örselenmekte ve kamusal hayatın çeperine ya da toplumsalın dışına atılmaktadır.

1.7.2. Müphem ve Risklerle Dolu Esnek ve Eğreti Yaşam

Modern formal yaşamın anonim akışkanlığında, devamlılık, süreklilik gibi mefhumlar ve sabit anlatılar mücadele edilmesi gereken kategorilerdir; bireyin öz benliğine, sosyal ilişkilere, çalışma hayatına ve bizzat yaşamın kendisine geçicilik (eğretilik) egemendir (Han, 2021: 32). Anonim türden seyirlik ilişkiler ile karakterize olan modern formal kent yaşamında zamanımızın parolası belirsizlikler ile risklere meydan okumak ve değişime açık ve esnek olmaktır (Sennett, 2023: 15-17). Durağan, rutin, monoton, stabil veya tekdüze bir hayatın ölüm ile eşdeğer olduğu bu modern devingen (akışkan) hayatta esas olan, sabit (uzun erimli) bir rotadan uzak, düzensiz, müphem koşullar (belirsizlikler) ve risklerle dolu olmak ve yaratıcı yıkım ve kullan-at prensiplerine istinat etmektir (Bauman, 2020: 8-10).

Bürokratik örgütlenme veya hiyerarşik tabakalaşma mantığının bir ürünü olan ve insanı ve özgür yaratıcı doğasının potansiyellerinden ve verimlilikten uzaklaştırdığı savıyla ‘rutin’e karşı başlatılan savaş sonrası, ekseriyetle iş yerinde ve emek piyasalarında ‘esneklik’ ya da değişime açık olmak adı altında ve uygarlığın nicel ya da maddi ayağında verimlilik, üretim ve üretkenlik artışı, ekonomik büyüme gibi olumlu sonuçlara yol açan elastik bir çalışma ve akışkan bir yaşam paradigmasına geçilmiştir (Sennett, 2023: 37-64). Çağımızın esnek ve eğreti çalışma ile yaşam rejimi; insanın içsel benliği ile kamusal yönünü ve kamusal alanda kurulan sıkı cemaatsel bağlara

dayalı sosyal ilişki ve dayanışma ağlarını tedricen aşındırmış ve derinlik, birlik veya topluluk duygusu ile anlayışından azade edilen ve uçucu nitelikteki yüzeysel ilişkiler ağına hapsedilen izole (atomistik) bireyleri, belirsizlik-risk ve(ya) tehlikeler karşısında, sosyal güvence, sosyal koruma ve sosyal destek ile dayanaktan mahrum bırakmış ve yeni iktidar-güç ağlarının boyunduruğu ile gözetimi altına sokmuştur (Sennett, 2023: 83).

Risk paradigması etrafında örgütlenen günümüzün geç ya da ileri modern toplumlarının emek ve yaşam şematğinde -yerel kontur ve küçük ölçekli kitlelerin sınırını aşan- belirsizlik, risk, tehlike veya tehditler sistematik bir şekilde mütemadiyen üretilmekte ve böylece, geniş toplumsal taban gruplar kontrol ve denetim altına tutulmaktadır (Beck, 2011: 21). İleri ve geç modernitenin ürettiği risk ile krizler, bugün insan medeniyetini ve yeryüzündeki yaşam formlarının varlığı ve geleceğini tehdit eden ve sonu ile sonuçları hiç de müphem ve geçici olmayan bir tarihsel gerçekliğe evrilmiştir. Buna karşın, belirsizlik, risk ve tehlikeler ile etrafı kuşatılmış olan modern toplumlar, düşünce şemalarına yerleşen palyatiflik ve yüzeysellik merkezli yaşam idrakı nedeniyle, karşı karşıya oldukları sosyal ve ontolojik krizlere yabancılaşma ve kayıtsızlıkla yanıt vermektedir.

1.7.3. Yabancılaşma ve Kayıtsızlık

Toplumsalın tırpanlandığı, palyatif, rastlantısal ve seyirlik ilişkilerin kamusal alana yayıldığı, insanların ahlaki kaygı ve değer yargılarından uzak birer moda ikonu ya da bağımlısına dönüştürüldüğü, kanserli büyüme ve gelişme güdümlü atalet (tepkisizlik, kayıtsızlık) mantığının hüküm sürdüğü ve yavaşlama ile hız kesme nidalarının yalnızca geçici birer yatıştırıcı olmaktan öte işlev sergilemedikleri bir dünyada insanlık geri dönüşü pek de olanaklı olmayan bir eşiği geride bırakmakla meşguldür (Baudrillard, 2021: 11-18). Maddi sacayağı meta istinadına dayalı, tüketim ilkesi ile edimi etrafında işleyen ve -kimlik, itibar, prestij, imaj, toplumsal algı ve statü inşası veya haz, tutku, arzu tatmini adına- tam anlamıyla tüketmek için yaşayan (tüketerek var olduğu kanısındaki) modern topluluklar, bir paradoksa tekabül edecek şekilde, yalnızlık, depresyon, sosyal fobi, kayıtsızlık ve yabancılaşma gibi çağımızın önde gelen ruhsal patolojik dışavurumları ile karşı karşıyadır (Bauman, 2023: 100-106). Modern insanın ve halihazırdaki çağdaş toplumun mustarip olduğu temel patolojiler, esasen hayata karşı bu bütünüyle yabancılaşma ve insanın bizzat kendi emeğinin ürünü etiketini taşıyan nesneleri putlaştırması ve hiçbir kalıcı tatmin sağlamayan bu metaları (şeyleri) kendisine tapılacak bir mertebeye yükseltmesinin sonucudur (Fromm, 2023: 26). Modern toplumların ruhsal anomalileri, kapitalizmin büyük bir meta uygarlığı olması ve buna bağlı meta fetişizmin üstünlüğü ve buyruğu altındaki kitlesel grupları meydana getirmesi ile

mütealliktir (Başkaya, 2019: 25). İnsan emeği ürünü olan şeyler ya da nesneler, metalaşarak zamanla yaşamın mutlak gayesi haline gelmiş ve nihayetinde kendisini ortaya çıkaran emek gücü üzerinde özerk bir erk ve hiyerarşik bir üstünlük elde etmiştir; bunun sonucunda ise kendisi de bir meta olan özne arketipini imal etmiştir; bir başka ifadeyle, mübadele değeri ilkesi çerçevesinde metaların üretimi ile yeniden üretim süreçlerine öncüleyen bir yaşam formülasyonuna hem olgusal hem de ideolojik olarak geçilmesi, insan emeği ürünü olan şeylerin özne üzerinde tesis ettiği güçlü hakimiyetle birlikte kendi emeğine, emeğinin ürününe ve esasen bizatihi öz benliğine yabancılaşan, kendinden mahrum kalan ya da kendine yoksunlaşan ve başkalaşan özneleri kamusal sahneye sürmüştür (Marx, 2021: 78-89).

Umursamazlığın, duyarsızlığın, kayıtsızlığın veya bayağılığın sıradanlaştığı bir dünya bugünün modern toplumlarının hâkim sosyal vaziyetidir ve belki de bu sorunsaldan daha tehlikelisi, ortak yaşamı mümkün kılan toplumsal bütünlük ve dayanışma açısından son derece tehlike arz eden, kendi içsel kimliğine ve ötekine (kendinin ötesinde kalan her şeye) yabancılaşmanın ürünü olan bu umarsamayış, tepkisizlik ya da atalet hali ve edimlerinin, insan psişesine daimî olarak yerleşmesi ve bunun neticesinde, gündelik hayatın olağan seyrinde düşünülmeden (itkisel olarak) zuhur etmesi, sıradanlaşması ve sistematikleşmesidir (Bakım Kolektifi, 2020: 11). Kayıtsızlığın sıradanlaştığı ya da sistemik bir yapıya büründüğü bir ortamda, 'öteki'ne karşı duyarlılığı esas alan karşılıklı bağımlılık, müşterek çıkar ve ortak yaşam politikaların geliştirilmesi ve son kertede, yaşamın her bir parçasını gözetken bakım veya ihtimam toplulukların inşası bugünün en temel ve mühim meselesidir (Bakım Kolektifi, 2020: 12).

1.7.4. Tüketim ve Öz-İmha

Nicel gelişme ile büyümeye dayalı mevcut iktisat biçiminin toplumsallığımıza, şekleleştirilmiş nesnelerin insan tözü veya karakterine, zilyetlik ya da egemenlik altına almanın var olmaya, değişim değerinin kolektif kullanım değeri ile faydaya hükmettiği; görüntü, imaj, gösteri ve metaların kümülatif birikimine dönüşen ve sahte arzu, haz, tutku ve ihtiyaçların imalatı ile fetişizminin yön verdiği bu dünya, sosyal alandaki dayanışma ile güvence ağlarında gediklerin açıldığı, birlik ile bütünlüğe ilişkin müşterek duyguların erozyona uğradığı ve toplumsal yapı ile yaşamın tahrip edildiği bir yabancılaşma, bayağılaşma ve tüketim dünyasıdır (Debord, 2022: 49-54). Gerçeklik, hakikat gibi uzun erimli kavramların bir anlam ya da ehemmiyet arz etmediği, tesadüfi, biçimsel ve yüzeysel nitelikteki reklam, vitrin, seyir ya da moda ilişkilerinin şiddetli tesiri altındaki ve her türlü sahici ve kalıcı anlam, içerik ve değer yargılarından arındırılmış öznelerin

salt birer moda ikonu ya da modeline indirgendiği bu dünya kelimenin tam manasıyla bir kendinden geçme haline ve tüketim simülasyonuna dönüşmüştür (Baudrillard, 2022: 17). Modern ya da yapay istek, beğeni, haz ve gereksinim demetinin karşılanması ereğine yönelik salt tüketime indirgenmiş bu dünyada; toplumsalın bütün çehre ile süreçlerindeki çözümler gibi, insan karakteri tahrif edilmiş, insan özüne yabancılaşmış ve şeyleşmiş ve kendisinden başka herkese, her şeye karşı duyarsızlaşmış ve nihayetinde, bir yeni toplumsallaşma simülasyonunda, edilgen yapıdaki kitlesel seyirci ve tüketici grupları veya günümüzün ‘sessiz çoğunlukları’ ortaya çıkmıştır (Baudrillard, 2021: 25-26).

Doğayı ve emeği haricileştirme (dışsallaştırma), nesneleştirme (araçsallaştırma) ve şeyleştirme (metalaştırma) edimleri üzerinden cereyan eden bir piyasanın yasalarına tabi etmek ve atomist ya da bireyci bir toplumsal organizasyon modeline geçmek, varoluşun tüm organik formlarının yok oluş yörüngesine dahil edileceği tüketim ve kayıtsızlık merkezli mevcut yaşam arketipini meydana getirmiştir (Polanyi, 2014: 91). Toplumsal bağ, destek, dayanışma ve güvence ağlarının çözülmesi nedeniyle müşterek yaşam anlayışı ve kolektif ilke, değer, anlam ve hedef kaybının yaşanması, yaşamı maddi ya da materyalist düzlemde palyatif hedonist (haz merkezli) bir yapıya indirgemiş ve insanların hayatlarındaki derin anlam boşluğunu gidermek için doğanın yaşayan ekosistemlerini talan etmesine neden olmuştur (Manbiot, 2018: s. 26). Bir başka ifade ile söylersek, insanın kendine, emeğine, emeğinin ürününe, içinde yaşadığı muhite, parçası olduğu topluluğa ve gezegenin kendisine yabancılaşması kendi öz-imhası sürecine estetik bir boyut kazandırmıştır (Han, 2021: 7). Dolayısıyla, bu aşırı yoğunlaşmış (hiper) tüketim temelli hâkim yaşam formu, tahrif edilen ya da çöken kamusal hayat anlayışının ve insanlığın doğa ile doğal yaşam unsurları üzerindeki halihazırdaki iyeliği ve sömürüsünün müsebbibi ve dolayısıyla, iklimsel ve ekolojik buhranın da en önde gelen nedenidir (Klein, 2014: 11).

1.8. Doğa, Emek ve Toplumsalın Sömürüsünün Koşutluğu

Toplumsal ve ekolojik kriz ile emek sömürüsünün paralelliği ya da bahse konu açmazların birbirlerinin hem nesnesi hem de öznesi olması hususunda ehemmiyetle durulmalıdır. Ekolojik krizin varlığı ve aciliyeti mutlaklıdır. Lakin, ekolojik sistemlerin olağan seyir ve koşullarının bozguna uğratılması; kamusal alanların yok edilmesi ve kamusal insanın çöküşü, müşterek yaşama ilişkin kolektif ilke, değer, kaygı, anlam ve hedeflerin yitimi, kendisinden olmayan veya kendisine benzemeyene (öteki’ne) karşı sıradanlaşan umursamazlık ya da kayıtsızlık, geleneksel cemaatsel

bağ ve ilişkilerin çözülmesi, Devlet'in kamusal alandan çekilmesi neticesinde sosyal asayiş ve mutabakat koşullarının ortadan kalkması gibi durum, süreç ve gerçekliklerden münferit değildir.

İklimsel ve ekolojik çöküşü anlamlandırabilmek 'ancak' insan emeğinin geçmişten günümüze bitmeyen temellükü ve sömürüsü ile insanın kamusal yön ve karakterinin bütünüyle yok edilmesi üzerine eleştirel bir muhakeme yapılması ile mümkündür. Bu araştırma, böyle bir öz kanaate dayanmaktadır ve ilgili araştırmanın içerik ayağı bu ön kabule istinaden şekillendirilmiştir. Buna göre, içinde bulunduğumuz ontolojik açmaza yönelik rasyonel bir bakış açısı geliştirmek 'yalnızca' ekolojik ve toplumsal çöküş ile emeğin özel temellükü bağlamında sömürüsünün birbirine koşut ya da katmerli yapıdaki müşterek bir krizin farklı tezahürleri olarak bir arada ele alınmasıyla olanaklıdır. Deniz Yüksek, İnci Kerestecioğlu ve Neşe Şahin Taşğın da *Çoklu Krizler Çağında Yoksulluk: Sosyal Politika ve Sosyal Hizmete Dair Eleştirel Çıkarımlar* (2023: 9) başlıklı kitapta günümüzün en aciliyet arz eden meselelerinden biri olan iklim krizinin, yalnızca emek sömürüsü üzerinden değil hiyerarşi ve mülkiyet (sahip olma) anlayışının iz düşümünde kurulan hâkim ilişki örüntüleri nedeniyle doğa, doğal sistemler ve organik yaşam üzerindeki tahakküm ve sömürü pratiklerinin kesişimselliğinde ele alınması gerektiğinin altını çizmiş ve en nihayetinde bu durumu kapitalizmin olağan işleyişine içkin bir olgu olarak değerlendirmişlerdir.

Yukarıda bahse konu olan durumlar, yüzleşmekle mükellef olduğumuz krizi, yalnızca doğanın ve emeğin baskı ile tahakküm altına alınması bağlamında ele alan sınıf analizi ve mülkiyet ilişkileri odaklı teorilerin ötesine geçme mecburiyetini gösterir; dahası, insanın kolektif kimliğinin doğa ile eş zamanlı sömürüsü bakımından, toplumsallığımızın bütün boyutlarını içerecek şekilde yeni bir sosyal gerçeklik ya da bütünleşme modeli ve alternatif bir kamusal yaşam felsefesi tasavvur ve tasvir etme zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

1.9. Başka Türlü Bir Yaşam, Alternatif Bir Kamusal ve Yeni Bir İstikamet Arayışı

Kapitalizm olarak kavramsallaştırdığımız tabiat ve insan kaynaklarını kesintisiz biçimde genişletme ve yağmalama üzerine kurulu sistem, gezegensel çöküş ve kitlesel yok oluşa sonuçlanacak fevkalade vahim sorun ve kriz döngülerine (doğayı bir benzin ve kaynak deposuna indirgeme, yaşam alanları ile insan yörüngesi dışındaki yaşam formlarını yok etme; toplumsal eşitsizlikler, ırkçılık, sınıf ayrımı, kemer sıkma politikalarının kisvesi altında eğreti, korunmasız ve güvencesiz emek rejiminin yerküreye yayılması ve diğer baskı ve sömürü pratikleri) yol açmaktadır (Horvat, 2019: 13).

Bugün bizi yaşama bağlayan, düşünce coğrafyamızı ve toplumsal değer, muhabbet ve sözleşmemizi biçimlendiren egemen anlatı büyüme mitidir; büyüme miti ekonomik üretim etkinliklerindeki patlama ve sonucunda açığa çıkan maddi bolluğun kaynağıdır; bununla birlikte, yaşam alanları üzerindeki kırımın, iklim güvensizliğinin, yaban hayat ekosistemini ortadan kaldıran orman yangınlarının, deniz seviyesindeki yükselme ile okyanuslardaki asitlenmenin, su ve gıda belirsizliği riskinin müsebbibidir; bir başka deyişle, yaşama ve toplumsal organizasyonumuza hakim olan paradigma, bizi yok etmeye güdümlüdür (Jackson, 2023: 18-19).

Bildiğimiz o eski dünya veya doğa ontolojik bir kriz, çöküş, ölme ya da nihai bir son aşamasındadır (McKibben, 2015: 27). İnsan eliyle doğada yaratılan yıkımın vahameti sorunun reddi, inkârı ya da geri dönüşü mümkün olmayan bir boyut kazanmıştır. Hükümetler ile sermaye sahiplerinin iklimsel ve ekolojik krizler karşısında süregelen inkâr, erteleme ve eylemsizlikleri, bu dünyanın gerçek sahibi olan sıradan vatandaşların alternatif hikayelerin tahayyülü, telaffuzu ve tarifi konularında, baskı ve otoriteye boyun eğmeden, küresel müştereklerin ve ortak yaşamın temini ile ıslahı noktalarında sivil ve şiddetsiz itaatsizliğini; bu duruma ek olarak, acil, geri dönülemez ve varoluşsal tehditler karşısında insanlığın, diğer canlı türlerinin ve gezegenin kaderini alternatif bir rotada tayin edebilmek için dayanışarak örgütlenmesini mecburi kılmaktadır (Brecher, 2020: 16-17).

Her şeyin çığırından çıktığı, ortak yaşam ile kamusal endişelerin yok edildiği, ekolojik tahribat nedeniyle uygarlık ile yeryüzündeki bütün yaşam formlarının son derece tehlikeli bir türbülansa sürüklendiği, ‘yurttaşlık ve aidiyet’ gibi yaşamsal önem arz eden politik nosyonların aşındırıldığı; yabancılaşma, atomlaşma ve sosyal izolasyonun normalize edilerek küreselleştiği bir çağda, insanlığın kendi varlığı ile gezegenin sınırlılıklarına meydan okuyan mevcut rotasında daha fazla ilerleme imkânı kalmamıştır (Başkaya, 2019: 15). İçinde bulunduğumuz yüzyılda, gezegenin sonunu tahayyül etmek, bu sonu tahayyül ettiren sistemin, bir başka ifade ile sistematik biçimde emeği, sosyali ve gezegeni sömürmek üzerine kurulu bir birikim rejimi olan kapitalizmin sonunu tasavvur etmekten daha kolay ve olası hale gelmiştir; bu nedenle, çağımızın yaşam ağı ile akışında ve esas olarak kişilerin bilişsel coğrafyasında, insanlığın dünyadaki yeni yeri ve vaziyetini betimleyecek bir paradigma değişikliğine gereksinim duyulmaktadır (Patel ve Moore, 2021: 16).

İnsanlığın biyolojik ve toplumsal evriminin bu kritik eşiğinde, hâkim sosyal örgütlenme modelimizi radikal nitelikte eleştirel bir muhakeme ve değerlendirmeye tabi tutmadan ve yeniden kurgulamadan, varoluşsal anlamda (ortak) yaşamı mümkün kılan koşulların mevcudiyetini

korumak ve sürdürülebilir kılmak olanaksız bir hal almıştır. Geleneksel sosyal kaide, koruma ve güvenlik mekanizmalarının yitirildiği; dahası, ayağımızın altındaki toprağın çekildiği ve paylaşılacak ortak bir dünyanın yok olduğu bu dönemde yeni bir yön, rota ve yaşam arayışı en hayati mesele haline gelmiştir (Latour, 2018: 10). Yaşanılacak bir gezegenden mahrum olma korkusunu duyumsadığımız, tarihin bu kırılma noktasında, yaşama attığımız değer, anlam ve pratikleri radikal bir eleştiriye tâbi tutmanın ve özünde, yaşamı ve toplumsallığımızı yeniden formüle etmenin kaçınılmazlığı tartışma götürmeyen bir gerçek olarak zuhur etmiştir.

Kapitalizmin ekolojik düzlemdeki yıkıcı/yok edici karakteri, doğal dünyanın organik bütünlüğüne ve gezegenin kendisine varoluşsal bir tehdit teşkil etmesi bakımından, toplumsal sisteme içkin ve ilişkin değer, prensip, norm ve pratiklerin tümünün radikal düzeyde eleştirel bir tahlile tâbi tutularak yeniden betimleneceği alternatif bir dünyanın tahayyülünü kaçınılmaz kılmaktadır (Benlisoy, 2010). Toplumsallığımızın ve biyolojik dünya ile kurduğumuz ilişki arketipinin tüm uhdelerini ihtiva edecek şekilde alternatif bir yaşam felsefesi ortaya koymak için ise, yalnızca var olan gerçekliğe değil, olması gerekene de ihtimam etmek zorunludur (Bookchin, 2019: 12). Nitekim Harvey *On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu* başlıklı eserinde (2020: 63), mevcut küresel ekonomi politiğe egemen olan kuralsız özel mülkiyet rejimi ve kolektif iyilik ile refah yerine sermayenin çıkarlarına güdümlü otoriter ve militarize yapıdaki polis devleti kaynaklı cereyan eden buhrandan kurtulabilmek ve imkânlar dünyasının fikir koridorlarına bir pencere açabilmek adına, ilk etapta soyut, aykırı ve ütöpik gözükten alternatif politika ve vizyon ile uzun erimli hedefler beslemenin kritik önemine vurgu yapmıştır.

İnsan ve diğer yaşam formlarının gezegendeki varlığı ve kalıcılığını belirleyecek bu hayati tarihsel eşikte, doğa, emek ve toplumsalın tahakküm ile sömürüsü gibi apokaliptik krizleri açığa çıkaran ‘normal’e dönüş mümkün değildir; dahası, gerek zaman gerek mekânsal bağlamda, geçmişten günümüze muhtelif şekillerde var olmuş, varlığını korumuş, geçmişten ders alırken geleceğe ilham olabilecek hikayelere ve dünya için başka türlü bir sonu mümkün kılacak yeni bir ‘normal’e gereksinim duyulmaktadır (Horvat, 2019: 16). Eskinin, geçmişin ya da geleneğin yıkımı ve enkazında ‘yeni’yi ve ‘normal’i yeniden muhakeme ile formülize edecek; bunu yaparken, geçmiş ve kadim olanı göz ardı etmeyerek süregelenin imkân ve potansiyellerini gözler önüne serimleyecek alternatif hikayelere ve söz dağarcıklarına olan ihtiyaç gün gibi ortadadır (Beck, 2011: 12).

Türümüz ve tarihsel arka planımıza içkin, fakat şimdilerde anımsamakta güçlük çektiğimiz karakteristik özelliklerimizi (özgecilik, birlik, bütünlük ve benzeri) kaldırıldığı tozlu raftan indirecek, kendimize, yaşadığımız muhit, cemaat ve gezegene ‘yeniden’ ihtimam göstererek içinde bulunduğumuz yabancılaşma ve kayıtsızlık buhranına bir son verecek; bulunduğumuz yerlerde topluluk ruhu, örgütlü, dayanışmacı ve kolektif yaşam anlayışını canlandırarak bizi ‘bir kez daha’ yaşadığımız topluluğa ve dünyaya ait kılacak ‘yeni’, bize kim olduğumuzu hatırlatan (umuda) ve geleceğe rehberlik eden (dönüşüme dair) bir hikayeye şiddetle gereksinim duymaktayız (Monbiot, 2018: 30-32).

Sosyal ve ekolojik durum, koşul ve süreçlerin bugün ulaştığı -ret ya da inkârın daha fazla mümkün olmadığı- nokta mecburi bir hesaplaşma anının ufukta belirdiğine işaret eder; bu yüzleşme anı bir taraftan tür ve gezegen olarak yok olma tehdidini öte yandan ise dünya ekosisteminin şimdilerdeki varoluşsal türbülansını arkada bırakma fırsatını simgeler; bunun için yapılması icap eden, sorunların kaynaklarını türsel ve tarihsel geçmişimizin derinliklerinde saptamak ve insanlığın toplumsal evriminin organik köklerindeki iptidai toplulukların eşitlikçi ve barışçıl yaşamlarından, alternatif bir toplumsallığın inşasında bir nüve olarak yararlanmaktır (Zerzan, 2013: 6).

1.10. Toplumsal ve Türsel Tarihimize Farklı Bir Pencereden Bakış

İnsanı ontolojik bir açmaza sürükleyen ekolojik krizin kökeninde, hiyerarşik tabakalaşma, özel mülkiyet rejimi, sınıfsal kategorizasyon ve pederşahi devlet nosyonları ile karakterize olan hâkim müesses düzen bulunmaktadır; ancak, insanın insan ve insanın doğa ile kurduğu mevcut ilişki şablonuna egemen olan bu mefhumlar, toplumsal dünyanın evrimi sürecinde sonradan açığa çıkmış ve ideolojik bir müdahaleyle kolektif bilinç ile belleğe yerleştirilmiştir (Bookchin, 2019: 113). Buna karşın, toplumsal tarihimizin köklerinde, doğal dünya ile kurulan ilişkilerde uyumu, bütünlüğü, sürekliliği gözetilen bir türsel geçmişimiz bulunmaktadır (Zerzan, 2013: 12). İnsan doğasının yozlaşması sonucunda böyle bir toplum artık anımsanmasa bile, sosyal ayırım ve bölünmelerin olmadığı toplum bir zamanlar var olmuştur, dahası dünyanın bazı yörelerinde halen varlığını sürdürmesi ihtimaller dahilindedir (La Boetie, 2023: 80). Sosyal ayırım ve bölünmelere dayalı hiyerarşik tabakalaşma sistemi, toplumun ontolojik yapısının bir gereği olmayıp, daha karmaşık, güçlü ve zengin hüviyetteki uygar toplumun bünyevi yapısına içkindir; buna karşın, iptidai toplum yalın ve sınıfsızdı, doğaya karşı birleşmiş bir bütün olarak hareket etmekteydi (Thomson, 1985; akt. Ağaoğulları, 2023).

Bugün, türümüze içkin ve kültürel dünyamızın başat özellikleri olarak, kolektif bilinç, hafıza ve bilişsel pratiklerimize ‘toplumsal dünyanın kaderi’ kodlamasıyla kazınan karakteristiklerin aksine, insan dışındaki doğanın biyolojik gelişimi ile evrimi süreçlerine harikulade bir harmoni ile katıldığımız ve baskı, rekabet, tahakküm ve sömürü ile karakterize olmayan oldukça uzun bir tarihselliğimiz söz konusudur (Bookchin, 2019: 112-114). Toplumsal dünyanın evriminde ilkel, arkaik veya organik olarak adlandırılan ilk insan topluluklarının doğal dünya ile saygı, uyum, eşitlik ve tamamlayıcılığı öncüleyen bir ilişki arketipi geliştirmesi, ontolojik tarihimizin kökenlerine ilişkin, bugünlerde pek de aşina olmadığımız bir kavrayış sunmaktadır. Organik dünyanın evrimsel süreçlerine duyarlı bir katılım ile eşlik eden türsel ve tarihsel geçmişimizin mevcudiyeti, insan doğasının hiyerarşi ve tahakküme yönelik doğal ve kalımsal bir yatkınlığı olduğu hususundaki yerleşik kabul ve suçlamaları boşa çıkarmakta (Bookchin, 2019: x) ve başka türlü bir yaşamın -bizzat toplumsal dünyanın biyolojik köklerinde- mümkün olduğunu gözler önüne sermektedir. İptidai toplumların, organik dünya ile toplumsal dünyanın uyumu ve bütüncül birlikteliğini merkeze alan eşitlikçi yaşam biçimleri, geçmişte kim olduğumuz ve gelecekte neye dönüşebileceğimize ilişkin kuvvetli nüveleri özünde barındırmaktadır (Zerzan, 2013: 12).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Araştırmanın bu safhasında ilgili araştırma yolculuğuna çıkılma gerekçeleri açıklığa kavuşturulacak ve araştırmanın istinat noktaları ile araştırma süreçlerinde istifade edilen metodoloji ve tekniklere ilişkin bir çerçeve sunulacaktır. Araştırmanın kapsamı, problemi, amacı, önemi, örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi gibi konular bu bölümde ayrıntılı bir şekilde serimlenecek ve böylece, araştırma sahasının gelişimine uygun zemin tahsis edilecektir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma geçmişini referans alan, bugünü tahkikat eden ve geleceğin izini süren bir yönelme halidir (Bryant ve Knight, 2024). Çoklu krizlerin kesişimselliğindeki bir dünyada ilgili araştırmanın amacı, insanlığın toplumsallaşma süreçlerinin baskı ve sömürüye dayanmayan organik kökenlerini hatırlatmak; hiyerarşi, mülkiyet ve tahakküm merkezli hâkim insan-doğa ilişkisinin ontolojik bir kader olmadığını vurgulamak ve organik toplumların doğayla ahenk içerisinde ve tamamlayıcılığı gözetilen bütüncül nitelikteki yaşamlarından yola çıkarak başka türlü bir kamusal hayatın mümkün olduğunu gözler önüne sermektir. Bu araştırma, böyle bir düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkmış ve alternatif bir kamusal yaşam ve toplumsallığın inşasına yön verecek temel müşterek, değer ve ilkeler üzerine bir tartışma yürütmeyi kendisine hedef olarak belirlemiştir. Bir başka ifadeyle, ilgili araştırma, toplumsal bütünlüğümüze, ortak yaşama ve doğal dünya ile kurduğumuz ilişki örüntülerine yönelik alternatif bir istikamet arayışı tartışmalarına katkı sunma ereğinin bir çıktısıdır. Söz konusu çalışma, Sarıkeçili göçerlerden yola çıkarak, arkaik yaşam formunu muhafaza etme gayretinde olan organik toplulukların; toplumsal örgütlenme rejimini ve buna yön veren kategorileri, doğal dünya ile kurdukları ilişkilerin hüviyetini ve -binlerce yıla dayanan geleneksel yaşam tarzını koruma çabaları karşısında- günümüzde karşı karşıya oldukları kriz ve tehditleri formüle etmeyi kendisine bir düstur edinmiştir. Bahse konu araştırma, ilkel zamanlara ya da geçmişe yönelik nostaljik bir özlem ya da öykünme ve(ya) organik nitelikte yaşam süren yerli toplulukların romantik güzellemesini yapmak amacıyla değil, alternatif bir toplumsal dünyanın tasarısında savunulacak ortak paydaları tespit ve tarif etmek gayesiyle yazıya dökülmüştür.

Marx, “filozoflar bugüne kadar farklı şekillerde dünyayı yorumlamakla yetindiler; oysa asolan dünyayı değiştirmektir” beyanında bulunarak, bir amacı odağına almayan anlama ediminin beyhude olduğunu ve anlama eyleminin ancak değiştirme-dönüştürme işleviyle birlikte bir anlam ile değer kazandığına dikkat çekmiştir (Engels ve Marx, 2018: 17). Bu farkındalık ile kaleme alınan ilgili araştırma, sosyal idrak ve tasavvurumuzu insanlığın düşünce şematığı ve örüntülerine binlerce yıl egemen olan yere bir kez daha çekebilmek adına, tarihsel bir düzlemde türsel ve toplumsal geçmiş ile hakikatimize ilişkin bir kavrayış ve toplumsal formasyonu yeniden üretmeye yönelik bir irade ve motivasyon inşasına katkı sunmayı kendisine temel şiar edinmiştir. Bir başka deyişle bu araştırma, insanın kamusal karakterinin, toplumsal örgütlenme modelimizin ve doğa ile doğanın bütün paydaşları ile kurulan ilişkilerin gelecekte ‘yeniden’ neye benzeyebileceğini ya da benzemesi gerektiğini, geçmişten ve bugünden referans aldığı somut gerçeklik ve deneyimler ile gözler önüne serme amacına istinat etmektedir.

2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Problemi

‘Yeni’ bir yaşam paradigması arayışında alternatif bir toplumsalın inşasına yön verebilecek ilke, değer ve dinamikleri saptama arzusu bu araştırmanın merkezinde yer almaktadır. Hiçbir yaşam formunun arkada bırakılmayacağı eko-sosyal bir dünyanın tasarısında (IFSW, 2022) ve ihtimam odaklı ortak yaşamın bugünden ve aşağıdan inşasında organik toplulukların konumu ve rolünü saptamak bu araştırmanın zuhur etme gerekçesini oluşturmaktadır. Bu çerçevede; Anadolu coğrafyasındaki son göçebe topluluklardan olan Sarıkeçili Yörüklerin insan-doğa karşıtlığına dayanmayan ve tüm yaşam formlarının haklarına saygılı yaşam pratikleri tetkik, tasnif ve tahlil edilmiştir. İlgili araştırmanın temel sorunsalı, kapsamı ve hedefleri doğrultusunda araştırma problemleri aşağıdaki şekilde formülize edilmiştir:

1. Sarıkeçililer topluluğu nasıl bir örgütsel yapıya ve sosyal düzene haizdir? Bu bağlamda, ilgili topluluğun sosyal bütünlüğüne içkin temel karakteristikler nelerdir?
2. Sarıkeçili konar-göçerlerin organik yaşam biçimlerinin ana hatları (kod, ilke, değer) nelerdir?
3. Topluluk üyelerinin hiyerarşi, sınıf, tahakküm, iktidar ve benzeri nosyonlara ilişkin bilişsel kavrayışı ne şekildedir? Bahse konu mefhumları merkeze alan ve öncüleyen bir sosyal tabakalaşma sistemi söz konusu mudur?
4. Siyasal iktidar otoritesi (Devlet) ile kurulan ilişki nasıl betimlenebilir?
5. Mülkiyet veya sahip olma nosyonları topluluk üyeleri açısından ne ifade etmektedir?

6. Bireyler yaşamsal gereksinimlerini nasıl karşılamaktadır? Müşterek ihtiyaç ve faaliyetlere yönelik topluluk üyeleri arasında iş bölümü ve görev paylaşımı yapılmakta mıdır?
7. Bireylerin topluluk içerisindeki konum, rol ve değeri hangi kriterler üzerinden değerlendirilmektedir?
8. Topluluğu ilgilendiren kararlar nasıl alınmaktadır? Karar alma mekanizma ve süreçlerine etki eden dinamikler nelerdir?
9. Topluluk mensubu fertlerin kamusal alan, kolektif yaşam, boş zaman ve çalışma algıları ve tutumları üzerine nasıl bir değerlendirme yapılabilir?
10. Sarıkeçili göçerlerin kadın bedeni ve emeği üzerindeki algı ve tutumları nasıldır? Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı rol dağılımı ve normatif kurallar ile karşılaşmakta mıdır?
11. Sarıkeçili göçerlerin doğa ve doğal yaşam ile kurulan ilişkilere bakış açısı ne şekildedir? Buradan hareketle, ilgili topluluğun insan dışındaki yaşam formları ile organik dünyanın varlığı ve esenliğine atfettiği anlam nasıl tasvir edilebilir?
12. Geleneksel kimliği ve organik yaşam biçimini muhafaza etmeye ve gelecek kuşaklara aktarmaya çalışan Sarıkeçili göçebelerin, günümüzde karşı karşıya olduğu krizler ve tehditler nelerdir?
13. İklimsel ve ekolojik buhranın Sarıkeçili topluluğu üyelerinin yaşamlarına olan iz düşümü ne şekildedir? Ekolojik sistemlerin çöküşü Sarıkeçili göçerleri hangi açılardan, ne sıklıkta ve nasıl bir şiddet ile etkilemektedir?
14. Topluluk mensuplarına göre iklim krizinin müsebbibi olan gerekçeler nasıl çerçevelenebilir?
15. 2021 Yılı'nın yaz aylarında Türkiye'nin güney sınırlarını nüfuzuna alan ve bu zamana dek görülmemiş ölçekte bir yıkıma yol açan Manavgat Yangınları'nın (topluluk üyelerinin göç ve yaşam koridoru üzerindedir) etki ve günümüze yansımaları hakkında neler söylenebilir?
16. İklim olayları ve(ya) ekolojik çöküş kaynaklı deneyimlenen sorunlar ile birkaç yıl önce yaşam alanları ile göç rotalarının büyük bir kısmını yok eden orman yangınları karşısındaki mücadele, baş etme stratejileri ve yöntemleri nelerdir?
17. İptidai yaşam formları, geleneksel yaşam alanları ve göç koridorları üzerinde politik ve bürokratik baskı ve dayatmalar söz konusu mudur?

18. Alternatif bir toplumsallığın ve kamusal hayatın tahayyülünde, Sarıkeçili göçerlerden yola çıkarak, yerel mahiyetteki organik toplulukların, insana ve doğaya duyarlı geleneksel yaşam formundan nasıl faydalanılabilir?

2.3. Araştırmanın Önemi ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, Sarıkeçili göçerlerin gündelik yaşam edimlerini, aile yapılarını, kendi aralarındaki ilişki ağ ve örüntülerini, doğa ile biyolojik yaşamın tüm paydaşlarıyla kurdukları temasları, sosyal örgütlenme modelini, topluluk rejimini, deneyimledikleri sorun, kriz ve riskler ile bunlar karşısında geliştirdikleri baş etme yöntem ve stratejilerini konu edinmektedir. İlgili çalışma soyut ve kuramsal bir temel üzerinde inşa edilmemiştir ve buna bağlı olarak, araştırma kurgusunda geniş ve önemli bir yer tutan somut yaşam deneyimi aktarımları teorik çerçeve dahilindeki tartışmalarla bütünleştirilmiştir.

İlgili araştırma, herhangi bir alternatifin mümkün olmadığı söylemleri ışığında kanıksatılmaya çalışan yerleşik sosyal düzen ve toplumsal formasyonu yeniden üretmeye yönelik ideolojik dayatmalar karşısında, hem toplumsal tarihimize hem de araştırmanın öznesi olan Sarıkeçili göçebelerin yaşam biçimlerine dayanarak, başka türlü bir yaşamın mümkün olduğunu gözler önüne serme gayretindedir. Kamusal hayatın her veçhesini içerecek şekilde yepyeni bir sosyal tasavvur ortaya koymanın mecburiyetine dikkat çekilen bu dönemde, Sarıkeçililer'in insan-doğa düalizmini berhava eden örgütsel yapıları ve hiyerarşi, sınıf, tahakküm ve sömürden uzak eşitlikçi, katılımcı, çoğulcu, öz-örgütlenmeye ve öz-yönetime dayanan geleneksel göçebe yaşam tarzını ele alan bu araştırmanın yurt-içi literatüre mühim bir katkı sunacağına inanılmaktadır. Eko-sosyal hizmet perspektifinden, Türkiye'de halen varlığını, arkaik yaşam tarzını ve organik kültürünü muhafaza eden göçebe toplumların -biyolojik dünyanın bütünlüğü ve dinamik süreçleri ile harmoni içindeki- yaşamlarını bütüncül bir çerçevede ve alternatif bir kamusal alan ile yaşamın inşası tartışmaları bağlamında ele alan sınırlı sayıda çalışma ile karşılaşılması, bu araştırmanın taşıdığı ehemmiyeti ve yurt-içi literatüre yapacağı azımsanmayacak katkıyı açıkça ortaya koymaktadır.

Sosyal hizmet alanyazınında toplumsal tarihimizin başlangıcını modernite ile ele alan gelecek erimli tartışmaların ağırlıkta olması; tarihsel bir zemin üzerinde, geçmişte fevkalade eşitlikçi ve ihtimam merkezli değer, prensip ve kaideleri içselleştiren toplulukların yaşamlarını tasvir ve tahlil eden pek fazla çalışmanın bulunmayışı; buna karşın, bu araştırmanın arkaik yapısı

ve geleneksel yaşam kültür ile pratiklerini Anadolu coğrafyasında yüzlerce yıldır muhafaza etme mücadelesi veren Sarıkeçili göçerlerin organik yaşam biçimlerini ele alması, sosyal hizmet alanyazınında süregelen gelecek erimli araştırmaların egemenliği dikkate alındığında, ilgili araştırmaya özgün bir yön ve değer katmaktadır.

Araştırmanın katılımcı gözlem tekniği ile hazırlanmaması ve dolayısıyla etnografik araştırma gerekliliklerini karşılamaması, topluluk üyeleri ile iletişime geçmenin güç olması nedeniyle örneklem havuzunun yeterli çeşitlilikten ve zenginlikten uzak kalması bu çalışmanın sınırlılıkları olarak kaydedilmektedir. Göçebe veya yerleşik hayat süren daha fazla sayıda Sarıkeçili topluluk üyesinin içerecek ve kapsamına yalnızca Sarıkeçili göçebeleri değil bahse konu konar-göçer yaşam tarzına sahip diğer toplulukları da dahil edecek çalışmaların teşekkül etmesi gelecekteki araştırmaların başlangıç ve istinat noktası olabilir.

2.4. Araştırma Yöntemi ve Deseni

Sarıkeçili göçebelerin yüzyıllardır muhafaza ettiği organik yapıdaki yaşam biçimini konu edinen bu çalışma nitel yöntemle hazırlanmıştır. Nitel yöntemle hazırlanan araştırmalar yaşamı araştırma öznelere göre merceğinden görme ve anlamlandırmaya elverişli zemin (Kuş, 2009: 84) ve gündelik yaşamın olağan seyrini, kendi zamansal, mekansal ve sosyal bağlamı, bütünlüğü ve gerçekliği içinde sıradan ayrıntılarıyla kavramaya olanak sağlar (Bryman, 2012: 380). Bu araştırmanın da ‘yeni’ bir yaşam manifestosu ve alternatif toplum tasavvurlarına yönelik tartışmaların sıklaştığı günümüzde, gündelik yaşamı, doğayı ve doğal yaşam ile kurulan ilişkileri Sarıkeçili göçerlerin penceresinden kavramayı ve anlamlandırmayı hedeflemesi bakımından ilgili araştırmada nitel yöntemin kullanılmasının isabetli olacağı düşünülmüştür. Bu araştırma, tam göçebe Sarıkeçililer’in toplumsal organizasyon modeline yön veren değer, ilke, kategori ve karakteristiklerden yola çıkarak topluluk rejimi ve geleneksel göçebe yaşam formunu betimlemesi; ilaveten ise, iklim krizi başta olmak üzere topluluk üyesi bireylerin yaşamlarına derin ve travmatik tezahürü olan sorunlara yönelik etraflı bir çerçeveleme yapması bakımından bir durum araştırması mahiyeti taşımaktadır. Araştırmanın yer yer etnografik araştırma nüanslarını barındıran ancak esasında bir durum araştırması olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

2.4.1. Çalışma Grubu

Nitel yöntem ile yazıya dökülen çalışmalarda amaca yönelik örneklem tekniğinden istifade edilebilmektedir. Araştırmanın örneklem grubunun saptanmasında araştırmanın istinat (dayanak) noktaları, araştırma yolculuğuna çıkış motivasyonu, araştırmanın gerekçe ve gayeleri referans alındığında amaçlı veya olasılıklı olmayan örneklem tekniğine başvurulmaktadır (Baltacı, 2018). Bu araştırmanın da Anadolu topraklarında yüzyıllardır tam göçebe nitelikte organik bir yaşam süren Sarıkeçililer'in günümüzde yüzleştikleri iklim krizinin şiddetli tesiri (özellikle orman yangınları ve su kaynaklarının yok edilmesi) ve muhtelif ekonomik, sosyo-politik ve kültürel açmazlardan ötürü yok olma tehlikesi altındaki geleneksel ve kadim yaşam kültürleri ile pratiklerini görünür kılma ve münhasıran, topluluk mensuplarının karşı karşıya oldukları sorunlara yönelik hak, sosyal içerme ve sosyal adalet merkezli politika uygulamalarının geliştirilebilmesine uygun bir altyapı sağlama gayesinden ötürü amaca yönelik (olasılıklı olmayan) örneklem tekniğine başvurulması uygun görülmüştür.

2.4.2. Veri Toplama Araçları

Nitel metodoloji ile hazırlanan çalışmaların önemli karakteristiklerinden biri katılımcı gözlem ve görüşme teknikleri aracılığıyla veri havuzunu oluşumudur (Kuş, 2009: 77). Bu araştırmanın veri seti de asıl olarak gözlem ve görüşme tekniklerinin kullanılması aracılığıyla oluşturulmuştur. Araştırmanın veri havuzunun oluşturulması safhasına geçilmeden önce toplulukla ilintili bir akademisyen ile pilot (ön) görüşme gerçekleştirilmiş ve bu ön görüşmedeki çıkarımlara binaen araştırmanın içerik ayağı şekillendirilmiştir.

Araştırmanın veri havuzunun oluşumundaki başat unsurlardan biri Kadıköy Belediyesi tarafından 3-5 Haziran 2022 tarihleri arasında düzenlenen Çevre Festivali'nde Sarıkeçili topluluk üyeleri tarafından gerçekleştirilen “İklim Krizi ile Mücadelede Bir Yaşam Pratiği Örneği” başlıklı söyleşidir. Ekseriyetle Sarıkeçililer'in organik yaşam biçimi, toplumsal örgütlenme modeli ve iklim krizi nedeniyle yaşam havzalarında karşılaştıkları güçlükler üzerinde durulan söyleşi yerinde takip edilmiş ve etkinlik dahilinde çeşitli yüz yüze ve enformel sohbetler gerçekleştirilmiştir. Takip eden süreçte ise araştırmanın örneklem grubunda yer alan, topluluk mensubu veya toplulukla ilişkili beş birey ile görüşmeler icra edilmiş ve nihayetinde araştırmanın veri havuzuna eklenecek olan bilgi ve bulgular tespit edilmiştir. Araştırmanın veri grubunun bir araya getirilmesinde etik kaygılar ve hassasiyetler gözetilmiştir. Bu çerçevede, gerekli malumat akışı

sağlanması ve araştırma öznelerinin rızaları alınması sonrasında söyleşi verileri, enformel sohbetler ve derinlemesine görüşmeler, ses kayıt cihazı yardımıyla kayıt altına alınmıştır.

Son olarak, bulgular ve tartışma kısmında yer yer dijital ve sosyal medya platformlarına yansıyan ve Sarıkeçili topluluğunu ihtiva eden elektronik doküman ve içeriklerden de istifade edilmiştir. Bu noktada, özellikle topluluğun karşılaştıkları ekonomik stres, zorluk ve baskılar kaynaklı deneyimledikleri yok olma tehlikesine binaen hayatta kalmak ve geleneksel yaşam kültür ile pratiğini korumak adına uygulamaya geçirdikleri topluluk temelli sosyal bir işletme olan ve topluluğun üretim süreçleri sonucunda elde ettikleri hayvansal ürünleri, herhangi bir aracı olmadan kent yaşamında iklimsel ve ekolojik adalet hassasiyetlerine sahip ve hayvan ya da tüm canlı yaşamlarının refahını gözetken, ek olarak ise nitelikli gıdaya ulaşma talebindeki bireylere ulaştırma hedefindeki örgütsel bir yapı olan Geççi'nin internet sitesi ve elektronik posta veya mesaj aracılığı ile paylaştığı aylık bültenlerindeki içeriklerinden, topluluk mensuplarının doğrudan aktarımı olması nedeniyle sıkça faydalanılmıştır. Bunların haricinde ise dönem dönem, uzun yıllardır sosyal hizmet, siyaset bilimi, siyaset sosyolojisi gibi disiplin ya da alanlarda çalışan deneyimli ve yetkin çeşitli akademisyenlerle araştırmanın muhtevasına yönelik fikir alışverişleri gerçekleştirilmiştir.

2.4.3. Verilerin Analizi

Araştırmanın veri tabanında yer alan bilgiler betimsel analiz tekniği kullanılarak tahlil edilmiştir. Araştırmanın içerik kurgusunun biçimlendirilmesi ve araştırma sürecinde elde edilen verilerin kategorizasyonu ile analizi süreçlerinde araştırmanın hedefleri referans alınmış ve bu nedenle betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur. Özdemir (2010) de, bir araştırmayı meydana getiren nedenler ve bunların alt metninde yatan dinamiklere ilişkin araştırma öznelerinin düşüncelerine sık sık ve doğrudan yer verilecek araştırmalarda betimsel analiz metodunun kullanımının yerinde olacağını belirtmiştir. İlgili araştırmanın maksadı, motivasyonu ve düsturu göz önünde bulundurularak araştırma bulguları üç ayrı alt başlık ve bu ana başlıklar altındaki kategoriler aracılığıyla tematize edilmiştir. Ek olarak, araştırmanın veri grubunun çözümlemesinde herhangi bir dijital platform ya da uygulamadan faydalanılmamıştır; bu nedenle, veri havuzunun değişfresi manuel olarak gerçekleştirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN TASNİF VE ANALİZİ

Araştırmanın üçüncü bölümünde, saha süreçleri dahilinde elde edilen veri seti göz önünde bulundurulacak ve Sarıkeçili göçerlerin sosyal organizasyon modeli, iptidai yaşam arketipi, organik dünya ile kurdukları ilişki örüntüleri ve geleneksel göçebe yaşam biçimini sürdürme gayretleri karşısında bugünlerde kadim yaşam alanları ile göç koridorlarında karşılaştıkları sorun, kriz ile kendilerini bekleyen risk ya da tehditlere ilişkin bir tetkik, tasnif ve tahlil yapılacaktır.

Araştırmanın uygulama alanını, saha bulgularını ve bu bulgulara yönelik sınıflandırma, çözümleme ve tartışmaları içeren bu bölümün aşağıdaki şekilde tematize edilmesi uygun görülmüştür:

- 3.1. Topluluk Rejimi, Örgütlenme Biçimi ve Cinsler Arasında Kurulan İlişkiler:
- 3.2. Doğa ve Doğal Dünya ile Kurulan İlişkiler,
- 3.3. Günümüzde Deneyimlenen Problem ve Krizler ile Geleceğe Yönelik Tehditler.

3.1. Topluluk Rejimi, Örgütlenme Biçimi ve Cinsler Arasında Kurulan İlişkiler

Bu bölümde, Anadolu coğrafyasındaki son göçebe topluluk olan Sarıkeçililer'in organik veya arkaik yapıdaki topluluk formu referans alınarak, iptidai toplumların genelinde sosyal organizasyona egemen olan başat karakteristiklere ilişkin bir tarif yapılacaktır.

Bookchin, *Özgürlüğün Ekolojisi* isimli yapıtında (2019: 26-27), yazı öncesi toplumları, yaş gruplarına, akrabalık bağlarına ve cinsiyet temelli iş bölümüne dayanan; ekonomik sınıfları ve politik devletleri olmayan; birlik, bütünlük, dayanışma ve tamamlayıcılığın hüküm sürdüğü ihtimam merkezli organik cemaatler olarak tarif etmiştir. Zerzan ise *Gelecekteki İlkel* (2013: 12-13) adlı yapıtında , organik toplumların belirleyici karakteristikleri olarak, cinsler arasındaki eşitlik ve iş bölümü, ortak etkinlik, esneklik ve yiyecek paylaşımını öne çıkarmıştır. Malinowski de, *İlkel Toplum* başlıklı kitabında (Malinowski, 1998: 21-38), karşılıklı görevler bütünü, ortak sorumluluk etiği, iş birliği ve müşterek faaliyet anlayışına dair kavrayışın, organik toplumların genetik yapısı ve karakterini biçimlendirdiğini ifade etmiştir. Nihayetinde, organik toplumlar topluluğun kitlesel idaresinde bireysel özerkliğe, aşağıdan yukarı yönlü bir politik organizasyona ya da taban

demokrasisi anlayışına, uzlaşî kültürüne, öz-örgütlenme ile öz-yönetime, özgeciliğe (diğerkamılığa) ve ekolojik bilgeliğe azami kıymet atfetmektedir (Spretnak, 1994; akt. Aygün ve Mutlu, 2006).

Organik toplumların örgütsel yapısı, geleneksel yaşam biçimi ve kültürüne egemen olan ve toplumsallığımızın tarihsel gelişimi ile evriminin köklerine dek uzanan hüviyetler, günümüzde halen varlığını ve arkaik yaşam formunu sürdüren toplulukların yaşamlarında da mütehakkim niteliktedir. Bu noktadan yola çıkarak aşağıdaki bölümlerde, araştırmanın kapsamı ve konusunu ihtiva etmesi bakımından, Sarıkeçili göçerlerin topluluk yapısı, nizamı, yaşam praksi ve kültürüne ilişkin bir tarif veya formülizasyon yapılacaktır.

Tam göçebe yapıdaki Sarıkeçililer, Orta Asya'dan Anadolu topraklarına bin yıl önce göç eden ve göç ettiği topraklarda geleneksel göçebe küçükbaş hayvancılığa dayalı arkaik yaşam biçimi ve pratiğini halen muhafaza eden bir topluluktur. Topluluk üyesi bir birey, Havadan Sudan isimli bir radyo programının *Türkiye'de Göçebelik ve Geççi Girişimi* başlığını verdikleri bölümünde: *“Göçebe hayvancılıkla yaşayan bir topluluğuz. İklim ve mevsim koşullarını güderek, bölgenin flora ve fauna durumunu takip ederek hem hayvanlarımızın karnını doyurabildiğimiz hem de yaşadığımız bölgeye zarar vermeden sürdürülebilir bir hayvancılık modelini devam ettiriyoruz.”* sözleriyle Sarıkeçili göçebelere ilişkin bir betimleme yapmıştır (Alkan ve Zeybek, 2022).

Sarıkeçili göçerlerin yaşamlarının merkezi keçidir. Sarıkeçililer'in organik yaşam biçimi keçi hayvancılığına istinat eden bir organizasyon ve karakteristiğe sahiptir. Barınma, beslenme ve geçimi mümkün kılması açısından 'keçi' Sarıkeçili göçebe yaşamının çekirdeği ya da kalbi hüviyetindedir. Sarıkeçililer sadece et ve süt üretimi gibi temel geçim olanaklarını temin etmek için değil, aynı zamanda barınma ihtiyacının karşılamak adına da (keçi kılından yapılan çadırlar topluluk üyelerinin evi, barınağıdır) keçiden istifa eder; bu sebeplerden ötürü, keçi yalnızca bir geçim aracı ya da kaynağı olarak değil, Sarıkeçili göçebelerin kendi öz benlik-kimlik algılarının, topluluğun geleneksel kültürel pratiklerinin, esasen yaşama atfedilen anlam ve değerin olmazsa olmaz bir bileşeni olarak görülür (Magma, 2015). Bu bakış açısı, topluluk mensubu her bireyin bünyevi değerlerine, hayata dair algı, tasavvur ve gündelik hayat edimlerine egemendir.

Sarıkeçililer yüzlerce yıldır (köklerinden veya atalarından miras kalan) belirli bir coğrafi hat veya göç rotası üzerinde biçimlenen, mekânın da göç süreçlerine içkin ve rotasyona tabi olduğu, bir başka deyişle, göçebe yaşam biçiminin temel karakteristiklerinden biri olarak, aynı yer ya da bölgelerin ancak senede bir kez görülebildiği bir yaşam tarzına sahiptir. Her yılın Nisan ayında

başlayan göç sürecine müteakip yaz aylarında Orta Toroslar'ın kuzeyindeki Konya-Karaman hattı üzerindeki nispeten yüksek rakımlı yaylalara çıkan topluluk mensupları; kış aylarında ise, Toroslar'ın güneyinde Antalya-Mersin hattı boyunca uzanan ılıman sahillere inmektedir (Genç ve Şimşek Tolacı, 2019). Bahse konu coğrafi hat, araştırmanın öznesi olan Sarıkeçili göçebelerin Anadolu topraklarındaki bin yıllık yaşam ve göç koridoruna karşılık gelmektedir. Araştırmanın ilerleyen evrelerde daha etraflı tartışılacağı üzere, Sarıkeçili göçerler için göç, topluluk üyesi erkek çobanların hayvanları ile yola çıktıkları, kadın fertlerin ise kışlaklarda yerleşik biçimde kaldığı, ikili cinsiyet sistemi üzerinden ayrıışan bir süreç değildir. Haneye veya topluluğa mensup her birey ailesi ve hayvanlarıyla birlikte, bahse konu yaşam güzergahı üzerinde sezonluk olarak göç etmektedir.

Yaşam alanlarında ve göç koridorlarında karşılaştıkları ekonomik, kültürel, siyasi ve ekolojik sorunların kesişimselliği, Sarıkeçili bireyleri yerleşik hayata geçme, köylüleşme ve(ya) işçileşme gibi hususlarda baskı altına almaktadır; bu nedenle, geleneksel konar-göçer ya da topraksız hayatı sürdüren Sarıkeçili sayısı giderek azalmaktadır (Dulkadir, 2011). Anadolu topraklarında tam göçebe yaşam formunu koruyan son topluluk olan Sarıkeçili Yörükler'den günümüzde, toplamda 900-950 bireye tekabül edecek şekilde 150-160 hane kaldığı tahmin edilmektedir (Magma, 2015).

Deneyimlenen şiddetli ekonomik zorluklar, iklim krizinin katmerli yapıdaki etkileri ve çağın gereklilikleri ya da modernitenin baskıları olarak değerlendirilebilecek faktörler, her geçen yıl bu geleneksel iptidai yaşam biçimini günümüzde muhafaza eden aile ya da haneleri hayatta kalma ve geçim savaşına sürüklemektedir. Bir başka ifadeyle, Anadolu'nun son tam göçebe topluluğu (Sarıkeçililer), bugün geçimlerini sürdürme ya da hayatlarını idame ettirme noktasında ve gelecek nesillere kadim organik yaşam biçimlerini aktarma konularında kelimenin tam anlamıyla bir var kalma savaşı vermektedirler. Geleneksel göçebe yaşam biçimini koruyan topluluk mensubu aile ve birey sayısı giderek azalması ve(ya) geçmişte kalabalık yapıda onlarca ailenin bir arada yaşadığı ve göç ettiği bir topluluk şablonuna sahip Sarıkeçililer'in bugün oba hali ya da yapısını kaybetmesi, bahsi edilen hayatta var kalma mücadelesine somut birer örnek teşkil etmektedir.

“Orta Asya’da biz göçebeymişiz. Koyun ve keçi çobanlığı biliyoruz. Aynı zamanda, obayı korumak için de erkekler daha çok ya savaşta ya da obayı korumada, kadın da daha çok obayı çevirmede. Bildiğimiz hayvancılık küçükbaş hayvancılık. Ve hayvanın her yerinden faydalananak şekilde hiçbir şey boşa gitmemeli. Çünkü bozkırdasın, imkânların kısıtlı, tarım yapabilme seçeneğin çok az. Yalnız seni hayatta tutacak tek şeyin hayvanın. Hayvanını kaybedersen zaten yaşamıyorsun. Ya köle oluyorsun ya da ölüyorsun.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Yazları Orta Toroslar’ın kuzeyindeki yaylarda geçirirken, kışları ise sahil kesiminde konaklamaktayız.” (G.2, Erkek, Göçebe)

“Kışın gideceği yer, yazın geleceği yayla belli olmayan, çadırlarda yaşayan, yoldaşları keçiler olan Anadolu medeniyetindeki son göçer topluluktan birileri olarak buradayız.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Yılın neredeyse tüm günleri, kapalı bir yer olmadan kıl çadırın altında, sürekli dış ortamda merada ve otlakta, orman arazisinin içerisinde göç ederek ve çoğu kez sorunlar yaşayarak yaptığımız bir hayvancılık var. Normal çobanlıktan daha da zahmetli bir şeyden bahsediyoruz...” (G.2, Erkek, Göçebe)

“Buyursunlar, biz Toroslar’da binlerce yıldır yaşıyoruz. Ve ateşi çadırın içinde yakarız. Yemeğimiz, çayımız, suyumuz, kahvemiz, ışığımız, ısınmamız her şeyimiz o dağdaki ormandaki kuru ormanlardır.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“(göç rotaları ve yaşam koridorları halen su kaynaklarına yakınlık merkezli mi şekilleniyor sorusu üzerine) Birçok şey, birçok şey... O bir parametre sadece. Uygun geçiş noktaları, jeolojisi, suyu, orman yapısı, köylerden uzaklık, insan ilişkileri, bir de kültürel olarak yüzlerce yıllık bir deneyimleri var onun sonucunda şekillenen bir şey bu.” (G.3, Erkek, Adana)

Sarıkeçililer’in topluluk yapılarının etrafı bir tetkiki ve tahlilinde ilk olarak; yaş, cinsiyet, kan bağı ve geniş bir akrabalık anlayışı gibi biyolojik fenomenler üzerinden teşekkül eden bir sosyal bütünleşme biçimiyle karşılaşılması üzerinde durulacaktır. Ancak, söz konusu biyolojik olgular, eşitsiz, ayrımcı ve dışarıda bırakıcı bir sosyal nizamdan ziyade; farklılıklara saygı, işlevsellik ve tamamlayıcılık temelinde örgütlenen bir toplumsal modeli açığa çıkarmaktadır. İnsanlar arasında ve insan ile biyolojik dünya arasındaki bütünsel birliği ve zengin mozaiki meydana getiren her türlü çeşitlilik ve karmaşıklığa saygıyla yaklaşımı esas alan ve öncüleyen bakış açıları, bahse konu topluluk rejimi modelinin altyapısını oluşturmaktadır.

Sarıkeçililer çeşitlilikleri ve deneyimi dikey veya piramitsel bir mercek ya da pozisyondan algılayıp anlamlandırmaz. Sarıkeçili göçebelerde ‘eşitlik’ ilkesi insan ile doğa arasındaki bütünsel birliğe, esasen yaşama ilişkin anlam ve idrak ile kültürün kendisine içkin ve egemen bir özelliktir. Organik toplumlarda sıkça gözlemlendiği üzere, türsel saik ve çıkarlara dayanmayan eşitlik ilkesi, farklılık nosyonuna ilişkin hiyerarşik olmayan kavrayış ve kan bağı ile insana müteallik sınırların ötesine geçen akrabalık anlayışı; yabancılaşma ve tahakküm merkezli ilişki örüntülerinin zuhur etmesini önlemiş; ilkel yerli halklar arasında ortak yaşama ve topluluğun kendisine ilişkin güçlü bir birlik ve bütünlük algısı inşa etmiştir (Mutlu ve Aygün, 2006). Bu durum, Sarıkeçili göçerlerin topluluk örgütlenme modeli ve pratikleri için de geçerlidir.

“Yerleşik hayata geçen diğer göçebe topluluklardan farklı olarak, halen birlik yapısına sahibiz. Tabii ki insanı merkeze koyan birliktelikten bahsetmiyoruz. Kurduyla, kuşuyla, beybabasıyla, keleriyle bir olma halinden bahsediyoruz. Bugün yaşam alanımızda her canlının türünü devam ettirebilmesi adına birlik olabildiğimiz için varız, göçebiliyoruz.” (Geççi, 2022).

"(...) hayvanları için de böyle düşünüyorlar. Onların eşlerinden, çocuklarından, kardeşlerinden bir farkı yok, ayrı görmüyorlar." (G.3, Erkek, Adana)

"(topluluk üyelerinin dışarıya, kendileri dışında kalanlara ve başka yaşam tarzlarına bakışı nasıl sorusu üzerine) Konu konu değişiyor ama yüksek bir hoşgörü olduğunu düşünüyorum. Genel olarak şöyle ifadelerle bitiyor 'onların yaşamı da öyle'. Şey tabii zorluyor mesela, kapalı bir dört duvarın arasında yaşayan insanları anlamak onlar için zor. Çünkü sürekli açıkta uyuyan insanlar oldukları için, duvar yok, sadece bir pencereden, bir kapıdan hava alınan bir yerde yaşamayı çok anlamlandıramıyorlar. Ama onlar da öyle alışmış, biz de böyle alıştık gibi genel bir hoşgörü eğilimi var." (G.3, Erkek, Adana)

İptidai toplumlarda asli toplumsal örgütleyici öge, temel yaşamsal gereksinimlerin karşılanmasındaki görevlerdir, bu nedenle kişilerin emek hiyerarşisi dahilindeki pozisyon, rol, işlev ve statüsü önem arz etmektedir. Konar-göçer Sarıkeçili topluluğu da yatay, eşitlikçi ve iş birlikçi yapıda olup ikili cinsiyet sistemine dayanan basit bir iş bölümü ve emek hiyerarşisi üzerinden şekillenmiş bir topluluk arketipine sahiptir. Sarıkeçili göçerlerin topluluk sisteminde bireyin emek hiyerarşisindeki konumu, bir başka deyişle yaşamsal gereksinim ile yükümlülüklerin ifa edilmesindeki katkısı ve rolü, grup içerisindeki statü, pozisyon ve grup üyelerini ilgilendiren kararların alınma süreçlerindeki etkinliğe tesir edebilmektedir. Lakin, bu durum günümüzün alışlagelmiş sistematik emir-komuta merkezli kurumsallaşmış hiyerarşik ilişkiler ağına tekabül etmemektedir. Sarıkeçili organik topluluğun sosyal formasyonunda, kurumsallaşma ile dikey tabakalaşmaya yol açacak bir sosyal rol ve görev dağılımı, hiyerarşik uzmanlıklar ve sınıf oluşumları yer ile ehemmiyet teşkil etmez. Burada altı çizilmek istenen şey, bireyin topluluk yaşamını ilgilendiren kolektif karar alma süreçlerindeki rolünün, esasen, yaşamsal müştereklerin karşılanmasındaki payına binaen şekillenmesidir.

Sarıkeçili göçebelerin sosyal alandaki örgütlenme modelinin temel yapıtaşı emektir. Bireyin toplumsal tabaka içindeki konumunu ve topluluğun kitlesel idaresi veya yönetimini şekillendiren asli öge temel yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması süreçlerinde ortaya konan emektir. Topluluk içi güç ilişkilerini şekillendiren ve topluluğun kitlesel idaresi aşamalarında bireye daha fazla sözü hakkı getiren ana faktör kişinin emek hiyerarşisindeki yeri ve işlevidir. Sarıkeçili birey, hane veya bizatihi topluluğunun geleneksel iptidai varlığını koruması ve organik kültürel pratiklerini geleceğe taşıması da, emek örgütlenmesi veya toplumsal emeğe bağlıdır. Yapılan mülakatlarda da, Sarıkeçili göçebe yaşamını düzenleyen temel kategori veya topluluk yaşamının merkezi deneyimi olarak emek unsuru öne çıkarılmış, topluluk kimliği ile kültürünü korumanın ve toplumsal ihtiyaçları karşılamanın yegâne yolunun emek organizasyonu süreçlerine aktif katılım olduğu ifade edilmiştir.

“Sosyal örgütlenme modellerinin altında çok fonksiyonlu bir süreç var. Kalabalık bir organizasyonlar, her birinin bir iş yükü, görevi var, koşturuyorlar ediyorlar. Zaten on on beş kişilik bir aileden bahsediyoruz.” (G.3, Erkek, Adana)

“Ne kadar emek sarf ediyorsanız o kadar karar almada etki sahibisinizdir. Doğuştan bir şey olduğunuz için göçebe hayvancılıkta avantajlı sayılmazsınız. Ne kadar yürüyebiliyorsanız ne kadar hareket edebiliyorsanız ve bunları ne kadar tek başınıza yapabiliyorsanız o kadar varsınızdır bu hayat içerisinde. Bunlardan yavaş yavaş düşmeye başladığınızda ya da henüz ulaşamadığınızda söz hakkının biraz dışında kalıp, işleri yürütücülerin kararlarına bırakmak ve onların kararlarına saygı duymak gerekir. Bu yürütücü tayfanın beraber aldığı kararlarla gün başlar.” (Alkan ve Zeybek, 2022).

“Bireylerin yetkinliğine dair yapılan bir şey rollerin dağılımı. Eğer birey traktörü kullanabiliyorsa o zaman o, traktörü kullanıyor. Ama bazı işleri herkes yapıyor. Herhangi bir x kişisi y kişinin, kadının erkeğin, gencin yaşlının bunda bir önemi olmuyor. Ama mesela traktör kullanmak onlar için yeni bir şey, özelleşmiş bir iş kullanımı, onu bir kişi ya da iki kişi yapıyor, tecrübe gerektiren bir iş olduğu için veya hayvanın aşılması, iğnesinin yapılması onu da üç dört kişi yapıyor, aile on birey on beş birey herkes yapmıyor. Bazı deneyim gerektiren işlerde o kişinin deneyim kabiliyetine göre karar veriliyor. Onun haricinde şu şunu yapar kesinlikle bu bunu yapar yok. Tabii şey var yemek yapma işi genellikle kadınların elinde ama kadınlar ekmek yaparken erkeklerden bir tanesi de o anda yapılması gerekiyorsa ekmeği saçta ekmeği çeviriyor. Böyle yarı kalıplaşmış pratikler var tabii ki yok diyemeyiz. Ama esasında burada önemli olan, ihtiyaç varsa herhangi bir işin bir birey üstüne tanımı yok. Her birey o işi yapabilecek nitelikte oluyor.” (G.3, Erkek, Adana)

Sarıkeçili göçebelerin düşünce şemalarında ve esasen topluluk örgütlenme tasarısında emeğin ne kadar merkezi bir kategori olduğu aşıkardır. Sarıkeçili birey ya da hanelerin hayatta var kalması ve topluluk yapı ve nizamını koruması, her gün mütemadiyen sürdürülmek zorunda olunan meşakatli bir mücadelelere bağlıdır. Ancak, yaşamda var kalma kavgası ve kadim göçebe yaşam kültürünü ayakta tutma savaşı veren bir topluluk olan Sarıkeçililer, topluluk düşüncesinde hayati bir öneme sahip emek süreçlerini yalnızca kendi çıkarlarını merkeze alan bir mercekten görmez ve idrak etmez. Sarıkeçili topluluk organizasyonu, kendileri dışındaki diğer toplulukların da emeğini gözetten bir kültüre haizdir. Bu bağlamda, Sarıkeçili göçebeler, kendisinden olmayanların ve kendi emeğini gözetmeyenlerin de hak ve ihtiyaçlarına ihtimam göstermektedir. Bu durum, Sarıkeçili göçebelerin farklı yaşam biçimine haiz toplulukların da gereksinim ve emeğini gözetten hak ve adalet merkezli bir düşünce şematığına sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

“Şeye çok adiller. Bir yere uğrayıp bir köyden nohut mu alacaklar, o nohut alınacaksa o nohutun ederi ne ise onu verirler. Bu bu kadar olur mu derler, olursa olur olmazsa olmaz. Üzerine kırk tane şehirdeki ya da yerleşik hayattaki köylünün yaptığı gibi aktif bir pazarlık yapmazlar. Onlar da o kadar emek harcıyor, onun tarlası var, traktörü var, mazotu var, o emeği kendi deneyiminden gözeterek haklı görebiliyor, fiyatlandırmayı da haklı görebiliyor. Bunlara dair şahitlikler gördüm.” (G.3, Erkek, Adana)

“Keçiler işte birisinin zeytinliğine girmiş, işte iki tane zeytin ağacını alttan biraz yemişler. Muhtarı almış yanına tarla sahibi yanında da birisi, üç kişi akşam çadıra geldiler. Ne için geldiklerini herkes

biliyor, kapıdan girdiklerinde zaten biliyorsun. İnsanlar geldiğinde yemek verilir, bu insanlar aç mı tok mu bunlar gözetilir. İlk önce yemeğini ye sonra derdini konuşuruz, dert kolay noktasında. Çünkü çözümlenebilecek bir şey olarak gördükleri için. Hayatlarında öyle, onların deneyimi çerçevesinde çok çözümlenmeyecek bir şey yok. Bir tek atom santrali götürüp, nükleer santral götürüp onların kışlağına koymuyorsanız gibi. Sonra zeytin mevzusu konuşulduğunda biraz sertleşildi, bilmem ne oldu işte ne kadar çıkacak iki ağaçtan çıkacak zeytin, otuz kilo zeytin. Otuz kilo zeytinin parası ne? Bu kadar. Al, tamam. Bu böyle olur şöyle olur değil. Köydeki insanlar zarara girdiklerinde ciddi anlamda ses çıkaran topluluklardır. Göçebeler onlara bir şey verdiklerinde artık ikiletmiyorlarsa demek ki hakikaten zararlarının karşılığını alıyorlardır. Bu noktada, onların emeğini değerlendiren ve değerlendirdikten sonra gözetten bir anlayış var. Bir de tam aksine, kendi emekleri de birtakım kurumlar tarafından, atıyorum işte cemaatler, tarikatlar, köy muhtarları, tarla sahipleri gibi bazı karakterler tarafından işte bize bir keçi bağışla, iki keçi bağışla gibi süreçleri de olabiliyor. Kendi emekleri çok da gözetilmemesine rağmen.” (G.3, Erkek, Adana)

Topluluğun sosyal organizasyonunda cinsler arasında kurulan hâkim ilişki örüntüsü hiyerarşik, ayrımcılık ve eşitsizlik temelli olmayıp; müşterek görev ile mesuliyetlerin icra edilmesine yönelik iş bölümü ve ortak etkinlik merkezlidir. Bu nedenle Sarıkeçililer’in topluluk rejiminde, kadın bedeni ve emeği üzerindeki sistematik baskı, kontrol ve sömürüye dayanan bir örgütlenme biçimi veya erkeğin kadın üzerindeki hegemonya ile tahakkümünü esas alan bir topluluk modeli ve pratikleri (günümüzün kurumsallaşmış eril imtiyaz, eril hegemonya ve eril tahakküme dayalı baskın sosyal organizasyon tipine tekabül etmektedir) ile karşılaşmamaktadır. Sarıkeçililer, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz ve ayrımcı dağılımı üzerinden kadın bedeni ve emeğini kontrol ve disipline etmez, sömürmez. Modern toplumsal organizasyonda ikili cinsiyet rejimi üzerinden kadına yönelen tahakküm ve sömürü ilişkilerine gerek ilkesel gerek yaşam pratikleri bakımından, net bir karşı çıkış gözlemlenir.

“İnsanın doğaya olan tahakkümü, eğer ikili cinsiyet sistemi üzerinden konuşacak olursak erkeğin kadına olan tahakkümüyle aynı dürtülerden bahseder. Cinsiyetler, türler, kültürler ve yaşam biçimleri üzerinde kurulan hakimiyet yıkım ve yok oluşu beraberinde getirir. (...) Sarıkeçililer topluluğu geleneksel ekolojik bilgisi gereği toplumsal cinsiyet rollerini reddederek emek hiyerarşisi ile ilişkiler kurar.” (Geççi, 2022).

“Aslında hikâye şu. Ortada bir iş var ve iş kesin olarak yetişmek zorunda. İş yetiştiremezseniz maliyeti çok yüksek. Keçi ölebiliyor, yavrusu ölebiliyor. Gıdanız yok olabiliyor, bir sürü şey. İşin yapılamamasının maliyeti yerleşik düzendeki bir insanınki gibi değil. Yerleşik hayattaki birisi bazı işlerini yarın yapabilirim diyebilir. Göçebe bazı işlerini yarın yapabilir ama bazı işlerini kesinlikle o dakika yapması gerekir. O an olduğunda evdeki erkek bir karakter keçinin üstünde yan gelip yatacak gibi bir durum asla yok. O işi herkes yapıyor. Heh, belli başlı işler var. Çadırdaki yemek mevzusunu kadınlar yapıyor, bu kültürel olarak gelmiş bir şey. Erkekler yemek yapıyor mu yok ama kadınlar ekmek açarken erkeklerde sacın başında o ekmeği çeviriyorlar. O anda o iş yapılacaksa o işi yapmak durumundalar. Çay mı demlenecek çay demleniyor, o an ihtiyaç odun mu getirilecek odun getiriliyor, süt mü sağınacak erkek o sütü sağıyor, peynir mi basılacak peynir basılıyor. O an o iş yapılacaksa yapılıyor. Ben bunu yapmam, bunu kadın yapar gibi bir söylem

yok. En temelde farklardan bir tanesi bu. Yerleşik düzende bunu erkek adam mı yapar ifadesi var, onlarda böyle bir şey yok. Eskiden daha da sınırları, görev tanımları belirsizmiş.” (G.3, Erkek, Adana)

Bir diğer önemli bahis özel mülkiyet, ekonomik sınıf, rekabet, bireysel çıkar gibi eşitsizlik ve ayrımcılık yüklü mefhum ile saiklerin bu yerel topluluğun dil ve düşünce şablonları ile örgütsel yapı ve pratiklerinde herhangi bir yer ve anlam işgal etmemesidir. Bugünün kapitalist toplumları, kamusal alandan keskin bir kopuşla ayrılmış ve özel alanın, bir girişimci özne projesi olarak bireyi saplantı haline getiren o yalnızlaştırıcı dünyasına mahkûm olmuştur. Bu toplumlar, meta fetişizmi ve metaların değişim değeri ilkelerine referansla maddi ya da materyalist bir zemininde örgütlenen ve özel mülkiyet rejimi anlayışını esas alan ve önceliklendiren hiyerarşik toplumsal tabakalaşma modeline haizdir. Toplumsal tabakalaşmanın maddi temellerinden ve kapitalist toplumsal formasyonun temel sacayaklarından olan bireyselleştirilmiş özel mülkiyet rejimi anlayışı ve zilyetlik değeri (Harvey, 2020: 50-54), bu topluluğun yaşam formunda yerini kaynakların geleneksel ve kolektif mülkiyetine dayanan kullanma veya yararlanma hakkının içselleştirilmiş kabulüne bırakmaktadır (Bookchin, 2019: 120-121).

Sarıkeçili göçerlerde özel alan ve özel mülkiyet idrakı son derece zayıftır. Bu sebeple, esasında toplumsal bir değeri bünyesinde taşıyan şeyleri, nesneleri, insan dışındaki canlı türlerini ve bizatihi doğanın kendisini bireysel bir düzlemde zilyetlik edinme, sahip olma ya da özel mülkiyetine alma gibi türcü ve çıkarıcı bir yaşam pratiği gözlemlenmez. Konar-göçer Sarıkeçililer, kaynakları toplumsal olarak mülkiyet altına almakta ve topluluğun tüm paydaşları arasında müşterek olarak paylaşmaktadır. Sarıkeçili topluluk mensubu, aile ya da hanelerin, hatta çoğu zaman karşı karşıya geldikleri yerleşik hayat süren köylülerin, esasen yaşamın bütün bileşenlerinin asgari düzeyde de olsa kaynaklara erişimi ve kaynak kullanımı önemsenir ve kolektif olarak düzenlenir. Özel mülkiyeti esas alan iyelik anlayışının topluluk üyeleri arasında gelişmemesi, uzmanlaşma, sınıfsal ve hiyerarşik tabakalaşma ve yabancılaşıma gibi kategorilerden uzak, yaşam ve göç koridoru dahilindeki, hatta bu hudutların dışında kalan, bütün yaşam formlarının iyilik halini ve refahını gözetecek bir topluluk kültürünü meydana getirmiştir. Ancak, her bir topluluk üyesinin refahını gözetken kadim yaşam kültürleri doğrultusunda arazi ve kaynak erişimi ile kullanım hakkına önem veren yerli ya da yerel (göçebe) toplulukların önemli karakteristiklerinden olan geleneksel, komünal ya da kolektif mülkiyet anlayışı, bugün bu toplulukların yaşam ve göç rotaları üzerinde gerçekleştirilen azımsanmayacak büyüklükteki özelleştirme ve parselleme uygulamaları veya arazi gaspları nedeniyle giderek tehdit altındadır (Roads Less Traveled, 2019).

“Sarıkeçililer, konar-göçer yaşayan hiçbir tapulu mülkiyeti olmayan bir topluluk.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Bize göre bir coğrafyanın parçası olabilmek oranın sahibi olduğunuzu gösteren belgelerle değil orada yaşayan tüm canlılara zarar vermeden ekolojik döngüye dahil olabilmekle mümkündür.” (G.2, Erkek, Göçebe)

Organik toplumların genel sosyal organizasyon ve toplumsal formasyon arketipine sirayet ettiği üzere Sarıkeçili göçebeler de aşağıdan yukarı yönlü bir toplumsal tasarı modeline ve öz-örgütlenme ile öz-yönetime azami değer yükleyen demokratik, katılımcı, çoğulcu ve uzlaşma merkezli bir sosyal düzene haizdir. Öyle ki, hem aile içi hem de topluluk yaşamı ve refahını ilgilendiren meselelerde her bireyin karar alma süreç ve mekanizmalarına katılımı ve bu doğrultuda söz hakkına erişimi meselesi fevkalade önemsenmektedir. Dolayısıyla ilgili topluluğa ilişkin kararlarının alınması ve topluluğun kendi kaderinin tayin edilmesi (self-determinasyonu) süreçlerinde sınıflandırıcı veya dışlayıcı mahiyette örgütsel yapı ve ilişkilerden ziyade; yüz yüze ve enformel ilişkilerin ağırlık merkezini oluşturduğu taban demokrasisi ile aktif, katılımcı veya eyleyen özne anlayışının belirleyici olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Çocukların -keçilerin bakımı ve yönetiminden karar alma süreçlerine dek- yaşam mücadelesinin ve topluluğa ilişkin tüm etkinliklerin asli bir ögesi olması, Sarıkeçili göçerlerde aktif özne mantığını somut biçimde yansıtan örneklerden biridir (Magma, 2015). Fakat bu durum, çocuk işçiliği ya da çocuk emeğinin sömürüsü olarak değerlendirilmemelidir. Sarıkeçili göçerlerde çocukların keçileri gütmesi ya da gözetmesi ile topluluğu temel yaşamsal gereksinimlerinin karşılanması süreçlerine katılımı çocuk emeğinin gaspı veya sömürüsü şeklinde değil; -arkaik yapıda ve organik yaşam süren halkların geneline hâkim olan bir karakteristik olarak- deneyim, yetkinlik ve icra edebilecekleri işler göz önünde bulundurularak her bireyin topluluk hayatının her vechesine eyleyen veya aktif bir özne olarak dahil edilmesi olarak görülmelidir.

“Bir kadın evlendiğinde kendi ailesinin sürüsünden kendisine ait keçileriyle beraber evlendiği aileye gidiyor veya bir bebek doğduğunda ailedeki bazı insanlar onlara birer keçi hediye ediyor. Doğar doğmaz bir mülkiyeti var aslında. Alınıp satıldığında para bir yerde toplanıyor neyse ihtiyaç ona göre kullanılabilir ama bu benim keçim diyebiliyor. O, onun keçisi. Keçinin satılıp satılmaması, kesilip kesilmemesi noktasında onun sözü ve yetkisi oluyor.” (G.3, Erkek, Adana)

“5 yaşındaki çocuğa soruyorlar, oğlum biz buradan göçelim mi? Onun sizin vereceğiniz kararı etkilemeyeceğini biliyor olsanız dahi onun kendisine sorulabileceğini biliyor çocuk ve belki o bir şey söylediğinde ki ben bunu gözümle gördüm, diğerlerinin hiç dikkat etmediği bir şey söyleyebiliyor çocuk. Söylediği zaman da bak çocuk da bunu söyledi haklı, doğru deyip o kararı pekiştiriyor veya alınacak kararı zayıflatıyor olabilir. Bunun örneklerini gördüm.” (G.3, Erkek, Adana)

“Yola şöyle çıktık. Ben aile ile tanışacağım, aile benim ile tanışacak, iki tarafın da rızası kapsamında beraber yaşama süreci olacak. En temelde bunu çok kıymetli buluyorum. Rıza kültürü Anadolu’da çok eskilere dayanan bir kültür. (...) Ben Sarıkeçili’yim, benle ilgili bir çalışma yapılacak, neyse biz de buna destek olalım bir şekilde gibi bir mantık yok. Yarı rıza, yarı soru işaretleriyle gelişen süreçler yok.” (G.3, Erkek, Adana)

Geçmişten günümüze birçok araştırmacı; siyasetin, siyasal iktidarın ve bu bağlamda politik mekanizma, kurum ve aktörlerin bütün toplumsal formasyonlara içkin olup olmadığı sorusuna yanıt aramış ve bu konu hakkında görüş bildirmiştir. Örneğin, Pierre Clastres ve Jean-William Lapierre gibi düşünürler insanlık tarihinde siyasal iktidarın bulunmadığı hiçbir toplumun olmadığı görüşünde birleşmektedir (Clastres, 1974; Lapierre, 1977; akt. Ağaoğulları, 2023). Buna karşın, Etienne de La Boetier “Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev” isimli başyapıtında, özüne özgürlüğü yerleştirdiği insan doğasında; siyasallığa ve siyasetin özünü oluşturan hükmetme ile boyun eğme (kulluklaşma) eğilimine dair hiçbir şey bulunmadığını; ancak, ilk özgün özgürlük durumunun yitirilmesi ve insan doğasının yozlaşması neticesinde, toplumsal yazgıyı belirleyecek siyasal iktidar kurumu (devlet) ve figürlerinin (egemen, tiran) ortaya çıktığını ve sonucunda boyunduruk altına alma, itaat, otorite ve gönüllü kulluk istenci ve benzeri nosyonların toplumsal olan ile alanın en betimleyici karakteristikleri haline geldiğini ifade etmiştir (La Boetie, 2023: 22-30).

Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev isimli yapıtı Türkçe diline çeviren ve yorumlayan Mehmet Ali Ağaoğulları, bahse konu eserde, her türlü toplumsal organizasyon ve yaşam biçiminde siyasal iktidar figür ve ilişkilerinin zorunlu olarak yaratıldığını; ancak, ekseriyetle ilkel toplumlardaki farklılaşmış ve dağınık yapıdaki siyasal iktidar mekanizmasını öne çıkararak, iptidai toplumlardaki iktidar rejimleri ile güç ve otoritenin merkezde toplanıp kurumsallaşması sonucunda açığa çıkan siyasal iktidar rejimleri arasında analogi kurmanın güç olduğuna dikkat çekmiştir (2023: 69). Bu noktada, Şenel de ‘iktidar’ mefhumunun organik toplumların doğasına yabancı olduğunu ve ilkel toplumlarda gözlemlenen durumun topluluğun kitlesel idaresi veya topluluk yönetimine karşılık geldiğini ve bu bakımdan iptidai toplulukların kurumsallaşmış siyasal örgütlenmelere ve siyasi figürlere aşina olmadıklarını bildirmiştir (Şenel, 1995: 89). Bookchin ise (2019: 126) organik toplumlardaki iktidar olgusunun politik olmaktan ziyade işlevsel olduğunu ve kılavuz rolündeki liderlerin bilgi ve deneyimleri ile topluluk yaşamına önderlik ettiğini dile getirmiştir. Engin Geçtan da *İnsan Olmak* eserinde (2023: 18), arkaik yapıdaki toplumların doğal olarak politik erk, lider ya da yönetici figürler ile bu aktörlerin aldıkları otoriter kararlara dayalı olarak yönetilmediklerini ve süreklilik arz eden politik bir nizam oluşturmadıklarını, genellikle barış, sükunet, iş birliği ve uzlaşma ilkelerini esas alan ve grup içinde ortak yaşamı düzenleyen birtakım normatif kurallarla

kendi kendisini yöneten aileleri içeren bir topluluk bütünlüğüne sahip ilkel grupların ancak savaş dönemlerinde bir lider ya da yöneticinin kararlarına tabi olduklarını; buna karşın, artan savaşlar ve arkaik grupların niceliksel büyümesi sebebiyle topluluğun kitlesel idaresinde politik bir örgütlenmeye gidildiğini ifade etmiştir.

İktidar, otorite, güç ve egemenlik ilişkileri açısından organik toplumlar adına ortaya konan tablo; politik ve siyasi açıdan iktidar anlayışı, kurumu ve figürlerine sahip olmayan ve ancak yol gösterici veya kılavuz rollerini yerine getirmeleri bakımından işlevsel yapıda liderleri topluluk içinde barındıran Sarıkeçili göçerler adına da geçerlidir. Sarıkeçililerin topluluk yaşamında grup üyelerinin genelini ilgilendiren kararlar, belirli bir siyasal otorite veya iktidar kurumunun baskı, emir, yasak ve dayatmaları sonucunda değil ortak akıl, istişare ve oydaşma üzerinden alınmaktadır. Sarıkeçili göçerlerin merceğinden, kolektif nitelik arz eden karar alma süreçlerinde her bireyin dahil edilmesi ve söz hakkına erişimi meselesi retorik bir bahis değildir.

Sarıkeçili göçerlerde karar alma konusu temel yaşamsal müşterekleri karşılama ve topluluğun geleneksel yaşam formunu korumakla ilintilidir. Alınacak kararların bireysel tesir ve yansılardan ziyade kolektif veya topluluk üyelerinin bütününe sirayet edecek sonuçlara yol açacak olması nedeniyle, Sarıkeçili göçerler kendi kaderini tayin etme süreçlerinde diyalektik görüşlerin, fikir ayrılıklarının ve dönem dönem gerilimlerin çıkmasına müsaade eder. Bunun nedeni, ikirciklik düşüncelerin veyahut görüş farklılıklarının birlikte düşünme, tartışma ve müşterek eylem ile etkinliği teşvik etmesidir. İlaveten, topluluk örgütlenme modelinin en önemli karakteristiklerinden birine tekabül eden müşterek etkinlik ve iş birliği anlayışı çerçevesinde her bir birey farklı ödevlere sahiptir. Kolektif sorumluluk ve ortak eylem anlayışı neticesinde topluluk üyeleri arasında yapılan iş bölümü ve görev dağılımı, topluluk mensuplarının farklı denge ve dinamikleri gözetebilmesine ve buna dayalı olarak geliştirdikleri derin içgörüden, yaşamsal yükümlülüklerinin icra edilmesi aşamalarında, kaynak olarak istifade edebilmesine oldukça fayda sağlamaktadır.

“Karar verme mekanizmaları nasıl, ortada bir karar verme mekanizması ve bunun ağırlığını yapan bir merkez yok, çocuklar bile 3 yaşında çocuk bile topluluk yaşamında ne yapması gerektiğini biliyor. Bir iktidar yok, bir merkez, bir görev dağıtan yok. Herkes duruma göre sürekli ortamı araştırıyor, dinliyor, gözlüyor ve ondan sonra bir karar ortaya çıkıyor. O zaman bu toplumların yüzlerce yıl boyunca nasıl yaşadığını anlıyorsunuz. Biz bir devlet kuruyoruz, bir merkez var, o devletin başına birisi geliyor ve o kişinin doğrularına göre yönetiliyor ama orada doğanın, hayvanların ve o insanların ihtiyaçlarının doğruları var, onlara göre bu hareket ortaya çıkıyor. Bu işte çok ciddi bir esneklik katıyor onlara.” (G.3, Erkek, Adana)

“Hep beraber kahvaltı yapılırken günün planlaması yapılır aile içinde. Herkesin fikren dahil olduğu beraber karar aldığı bir kahvaltı sofrasıdır. Çünkü göçebe hayvancılık biçiminde bazı hegemonya ve tahakkümleri beraberinizde taşıyamazsınız.” (G.2, Erkek, Göçebe)

“Şöyle bir döngüm vardı. İşte her gün göç bitiyor. Kolları topluyorum, dışkılarını topluyorum. Sonra da o bölgedeki bitkilerin tek tek fotoğraflarını çekmem lazım. Bir sonraki gün göç edip etmeyeceğimiz benim için çok kritik. Çünkü keçilerle uğraşmak baya koşturmacalı bir iş. Bitkileri fotoğraflamayı bir gün sonraya bırakabilirim. Ben de soruyorum işte abi yarın göçecek miyiz diye. Göçten geldik, yemek yiyoruz, ilk tartışma konusu bu: Yarın göçecek miyiz göçmeyecek miyiz? Göçten yeni gelmişiz ama 15 dakika olmuş. Herkes kendi fikrini beyan ediyor. Her birey derken gerçekten her birey fikrini beyan ediyor çünkü kimisi kamyonla geliyor yoldan eşyaları getirmekle yükümlü, kimisi sürünün arkasından geliyor, kimisi önden kimisi yandan geliyor. Her biri farklı bir dengeyi görüyor. Kimisi ota bakıyor, kimisi çalılardaki yaprak miktarına bakıyor. Kimisi suya olan uzaklığa bakıyor. Biri diyor ki ya işte burada çok rüzgâr esiyor, diğeri buranın otu iyi değil diyor, ötekisi otu iyi değil ama sandal çok burada diyor bitkiyi, sandalı, menengiçi çok yer o var o güzel diyor. Böyle bir tartışma dönüyor ama bir karara bağlanmıyor. Akşam yemeği oluyor tekrar aynı tartışma, yine bir karar yok. Göçecek miyiz göçmeyecek miyiz? Ben bitkilerimi örnekleyecek miyim örneklemeyecek miyim? Kestiremiyorum. Sabah oldu sofraya kuruldu, nihayetinde göçülmeyecek bugün dendi. Dışarı çıktılar, hayvanları bir bir seçtiler, ayırıyorlar işte gece karışanlar edenler, bakıyorlar bir eksik gedik sıkıntı var mı diye. Biraz sonra geldiler haydi toplanın göçüyoruz dediler. Nasıl yani dedim. Ya hayvanlara baktık dün gece burada biraz rüzgâr yemişler o yüzden aksak yürüyorlar kalamayız burada. Bütün çadırı 10 dakikada yıktılar, yarım saatte bütün eşyalar toplandı ve biz göçtük.” (G.3, Erkek, Adana)

“Anarşist bir örgütlenme biçimleri var. Birinin şef, kral olmadığı bir topluluk örgütlenme modelleri var. Kitaplar dışında da bunların uygulanabiliyor olması, yeniden uygulanabilecekleri anlamına gelir. Bu tür gerçekleşebilecek ütopyalarımız olmazsa mutlu olamayız, bunlar o yüzden de değerli, gerçek, bizden, tercüme edilmemiş.” (G.4, Erkek, İstanbul)

“Burada esas şey o kültürün içerisinde büyüüp yetişmek. Bir topluluğun içerisinde büyüdüğü için bütün kültüre dair doneleri öyle aktarıyorlar daha küçük bireylere. Hayvanın nasıl otlatılacağı, hayvana nasıl bakılacağı, hayvanı nasıl tanıyacağından tutun da birbirleriyle olan kültürel ilişkileri ya da kendileri dışındaki yerleşik hayattaki köylülerle veya devletin herhangi bir kamu kurumunun üyesi ile olan iletişime kadar hep o çadırın içerisinde ya da o obada öğrendikleri şeylerle birbirine aktarılıyor. Tamamen yani bir eğitim metadolojisi olarak topluluk içerisinde öğrenme yapısı var, onun haricinde daha kurumsal bir metadolojileri varsa ben gözlemlemedim. Belki benim onlarla beraber yaşadığım süre buna yetmemiş olabilir.” (G.3, Erkek, Adana)

Kapitalizm öncesi sosyal formasyonlarda üretim-kullanım değeri ayrımı yoktur, üretim toplumsal ihtiyaçlara ve kolektif mülkiyet ile kullanım ilke ve değerlerine tabiidir, aşırı üretim söz konusu değildir, üretim etkinliği kendi başına amaç değil, doğrudan temel yaşamsal müşterek ve gereksinimlerin karşılanmasına yöneliktir (Başkaya, 2019: 25-26). Kapitalist toplumsal organizasyonun merkezinde yer alan ilke ve edim çalışmadır. Çalışma eyleminin insanlığın toplumsal evrimindeki diğer sosyal bütünleşme modellerinden farklı olarak, kapitalist toplum örgütlenmesinde kendi başına bir amaç hale gelmesi (araçsal nitelik ve işlevini yitirmesi), çalışma nosyonunu kapitalizme özgü bir kategoriye dönüştürmüştür (Başkaya, 2019: 30-31). Modern iş ve

çalışma toplumlarında insan tabir-i caizse birer performans makinesi ya da kölesi derekesine düşürülmüştür (Chul Han, 2021: 22). Dahası, sosyal fobi ve izolasyon, yalnızlık, yabancılaşma, depresyon, anksiyete, hiperaktivite, ruhsal tükeniş gibi çağımızın psikopatolojik dışavurumları modern işçi performans toplumuna yapı ve karakterine içkindir (Chul Han, 2021: 33-34). Çalışmaya mutlaklık kazandıran, çalışmayı kutsallaştıran ve özgürlük ile boş zaman olanağını çalışarak kazanmaya çabalayan toplum, ilkel topluluklar değil modern endüstriyel işçi ve performans toplumdur (Marx, 2021: 78).

Organik topluluklar, içinde bulunulan ‘an’ı bütüncül olarak idrak eden ve ilişkisel süreklilik ile derin düşünceye (tefekfüre) dayalı bir yaşam anlayışına oldukça değer atfeden kültürel kodlara ve bir yaşam biçimine sahiptir. İlâveten, organik toplumlarda salt katışıksız iş ve çalışma edimi kavrayışı ve pratiği gözlemlenmez; yalnızca, asli ihtiyaçların ifa edilmesi dahilinde bir çalışma mantığı gelişmiştir. Organik toplumlarda çalışma eylemine ilişkin yerleşik düşünsel kavrayış yalnızca üretim ile ilgili ihtiyaç, gereklilik ve üretici etkinliğin bizzat kendisinin bir ürünüdür; bir başka ifadeyle, arkaik toplumlarda çalışma edimi hiçbir zaman salt mutlak bir değer ve amaç haline getirilmemiş, özgürlük ve boş zaman kavramları ise üretim faaliyetlerinin baskıcı pratikleri veya boyunduruğu altında (çalışma pratiği sonrası) yeniden kazanılmaya çalışılmamıştır (Debord, 2022: 42-43). İlkel toplumlarda bireyler çalışarak kendi tahakküm ve sömürü şartlarını açığa çıkaran dışsal güçleri yeniden üretmez; dahası, siyasi ve ekonomik yapı ile aktörlerin iptidai topluluklarda bulunmaması ve üretim faaliyetleri neticesinde açığa çıkan zenginliğe varsıl ve güçlü sınıfların el koymamasından ötürü topluluk genelinde ortodoks bir yoksulluk, yoksunluk veya mahrumiyet koşullarının mevcudiyeti gözlemlenmez (Karatani, 2019: 30).

Sarıkeçili göçerlerde de çalışma edimi ve üretim ilkesi kendi başına bir değer ve(ya) amaç teşkil etmez ve yaşamın esas örgütleyici prensibi olarak görülmez. Sarıkeçili göçerlerin çalışma eylemine ilişkin düşünsel yaklaşım ve topluluk pratiklerini şekillendiren esas unsur temel yaşamsal ihtiyaçlar ile yükümlülüklerin ortak etkinlik ve iş birliği anlayışıyla karşılanmasıdır. Sarıkeçili göçerler artı değer üretmek ya da kâr elde etmek veyahut yeniden üretim süreçleri dahilinde sermaye birikimine elverişli zemin hazırlamak veya süreklilik kazandırmak gibi modern kapitalist topluma özgü endişe ve gerekçeler ile üretim etkinliklerini örgütlemeyi, gerçekleştirmez. Sarıkeçili göçerler açısından üretim etkinlikleri ancak bireysel, kolektif ihtiyaçlara binaen şekillenir. Üretim süreçlerinin hiçbir evresi toplumsal ihtiyaç, kolektif fayda, ortak mesuliyet ve müşterek kullanım gibi ilke, değer ve gayelerden koparılmamış ve tek başına mutlak bir amaç haline getirilmemiştir.

“Esneklik bir topluluğa içkin bir karakteristik. O kadar farklı mekanizmaları var ki onlar belki bu durumu böyle görmüyor olabilirler. Şimdi ormancı geldiğinde, bugün Orman Genel Müdürlüğü’nün organizasyonu neredeyse Türk Silahlı Kuvvetleri gibi belirli bir hiyerarşik yapıya sahiptir, çoğunluğu da erkeklerden oluşan bir kurumdur. Erkekler bu göçebe toplumun kadınlarıyla iletişim kurmuyorlar çünkü şehirde onu görüyor, şehirdeki eril zihniyetle alakalı. Bir sıkıntınız olduğunda komşunun kapısını çaldığınızda bir hanımefendi kapıyı açtığında abi yok mu evde veya kadın bir karakterle muhatap olmak istemiyor ya da dengi olarak görmüyor. Her ne sebeple olursa olsun, göçebeler bunu görmüş, bunu algılamış. Orman Genel Müdürlüğü’nün arabası geldiğinde evdeki erkek çadırın altından aşağı doğru ormanın içine kaçıyor. Geriye kadınlar kalıyor. O zaman işte dayı yok mu, dağda keçi otlatıyor. Orada, evde, çadırda bir erkek olsa belki ormancı kırk tane şey söyleyecek. İki tane şey söyleyip gidiyor. Şimdi politik doğruculuk gibi mevzulardan değerlendirildiğinde yani işte bu sürece göğüs germemektir, hak mücadelesi yapmamaktır gibi bir sürü yere sığdırılabilir bunlar. Ben bunların çok manasız olduğunu düşünüyorum. O aile, o anda ormancıyı geçiştirdi mi geçiştirdi. Yarın için o yok. Çünkü yarın o bambaşka bir yerde, bambaşka bir coğrafyada, bambaşka bir gerçeklikte. O ormancı, o kaymakam, o jandarma, o köylü hepsi geride kaldı. Bitti. İşte yaşamlarının akışı, akış hızı, akıcı olması onlara sağladığı bu esneklik onların hepsini geride bırakabilmesini sağlıyor. Onlara bunu sağlayan hareketlilikleri, göçebe olmaları. Ve bunu, çadırdan hemen aşağı ormanın içerisine kaçmayı bir mekanizma olarak kullanıyorlar.” (G.3, Erkek, Adana)

“Biz burayı geçelim de dert değil noktasındalar. Sürekli o sorunu atlatarak geçiyorlar. Sorunun çözümüne dair bir şeyleri yok. Eskiden oba olarak hareket ettikleri için, işte dokuz aile, on aile hareket ettikleri için birlik olmalarından dolayı güçlü olmaları önemliymiş ve sorunlarını daha farklı yöntemlerle de çözebiliyorlarmış. Size gelen talep de o zaman değişiyor çünkü kalabalıksınız. Artık sizin de bir iktidarınız oluşuyor. O zaman daha farklı yaşıyorlarmış. Genel olarak sorunu çözmeye dair kalıcı mekanizmaları yok. Sorunu anlık çözümlemek ve devam etmek. Bu onlara yetiyor. Daha büyük çözümler daha büyük yatırımlar gerektiriyor. Öyle bir yatırım yapma ihtiyacı yok. Çünkü o yerleşik hayata dair bir şey. Soruna sürekli maruz kalıyorsan bu yatırımı yapman gerekiyor. Onlar yılda bir kez o soruna maruz kalıyor.” (G.3, Erkek, Adana)

“An. O an. Sabahı, akşamı, gündüzü yok. O an var. Bazı günlük hedefler var şuraya varacağız deniliyor ve oraya varılıyor veya işte on gün sonra şuraya varalım dendiğinde oraya o plan yapılıyor ama o plan bir gün sonra bozulduğunda da bir sıkıntı olmuyor, o yirmi dört saat sonra o zaman oraya üç gün sonra ya da yirmi gün sonra varalım deniliyor.” (G.3, Erkek, Adana)

Sarıkçililer merkezîyetçi değil, esnek yapıda bir toplumsal organizasyona sahiptir. Bu durum, grup üyeleri adına dayanıklılık ve direnç geliştirmeye dair eğilim ve kapasiteyi beraberinde getirmektedir. Esnek bir topluluk yapısında olmaları bahse konu topluluk paydaşlarının hızlı bir şekilde mobilize olabilmelerine önemli katkı sağlamaktadır. İvedi mobilizasyona olan yatkınlıkları, karşı karşıya kalınan acil ve akut problemler karşısında topluluk mensubu bireylerin başa çıkma yetisi ve potansiyelini güçlendirmekte; ayrıca, yüzleşmekte olunan sorunlara karşı pratik ve işlevsel çözümler geliştirmeye elverişli bir zemin sağlamaktadır. Bu bakımdan, esneklik, çabuk uyarlanma ya da adaptasyon ve ivedi mobilizasyona yatkınlığın Sarıkçili göçerlerin gündelik yaşamında en önemli ilke ya da kategoriye tekabül ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dahası ‘esneklik’ prensibi, katmerli yapıdaki muhtelif kriz ile tehditlerin kesişimselliğindeki bir dünyada,

istisnasız her bir günün sabahından başlayarak verdikleri gündelik yaşam mücadelesinde, topluluk üyeleri adına bir hayatta var kalma, yaşam ile geçimi idame ettirme, deneyimlenen sorunlar ile baş etme ve kadim organik kültürlerini gelecek nesillere aktarma stratejisi olarak da değerlendirilebilir. Bir başka deyişle, Sarıkeçili göçerlerin yaşamı esnek yapıda olmalarına, akut gelişen sorunlar karşısında ivedilikle karar alma, uyarlanma ve hareket geçme edimlerine sıkı sıkıya bağlıdır.

“Onlar belirli bir rota boyunca iklimi ve hayvanlarını dinleyerek, izleyerek, onları gözlemleyerek kararlarını veriyorlar. Ama bir köydeki bir çiftçi Amerika’daki faiz indirimlerini takip etmek zorunda kalıyor, doların ne olduğunu takip etmek zorunda kalıyor. Çünkü o kadar bağımlı. Onlar ise o kadar bağımsız, özgürler. Aradaki farkı anlamamız gerekiyor. O yüzden güçlüler, dirençliler. Bizim en temel sorunlarımızdan biri iklim değişikliği. Onlar da bunun çok sıkıntısını çekiyorlar. Ama onlar bu çadırda gördüğünüz esnekliğe sahipler. Rüzgâr sıkıntılı mı sert mi esiyor, bu çadırı hemen yıkıp aşağıya inebilirler. Ama bir köydeki çiftlik yıkılıp aşağıya inemez. Suları tükendiğinde başka bir yere göçemez ama onlar göçebilir. Bu onların esnekliği, dirençliliği, bütün bu değişimlere karşı hayat pratikleri. Zaten bunun üzerine kurulular.” (G.3, Erkek, Adana)

“Ne kadar algılarının farklı olduğunu anlamamız için bir örnek vereceğim. Bir gün göç ettik, orman yolunun kenarındayız, burası biraz alçak, onlar dölekli der, oturduk işte yemekler yapıldı, çay demlendi falan böyle beraber göç ettiğim ailenin annesi dedi ki ‘Ya burası çok hava almadı, burası benim canımı sıktı. Buradan kalkalım’ dedi. Ben bir anda afalladım, nasıl yani biz az önce göçten geldik yemek yedik ateş orada, işte ne yapacağız, nereye göç edeceğiz. Dedik ki şu karşı taraf iyi, bütün çadır yıkıldı geri, eşyalar kamyonu yüklendi, kamyon 10 metre gitti, tekrar çadır kuruldu. Çayımızı da közümüzle beraber karşıya götürdük orada çayımızı içtik. Ya şok oldum ya, dedim ki şu anda şehirdeki hiçbir karı-koca bunu diğeri için yapmaz. Ne gereği var yani burada oturuyoruz. Ama onun için o kadar kıymetli ki orada rahat edilecekse, 10 metre de olsa oraya gidilir.” (G.3, Erkek, Adana)

3.2. Doğa ve Doğal Dünya ile Kurulan İlişkiler

Yerli toplulukların insanın ötesine geçen ve insan olmayan varlıkları (toprağı, suyu, ağaçları ve hayvanları) da ihtiva edecek şekilde gezegen ölçeğinde geniş bir akrabalık algısı ve etiğine sahip olduğu bilinmektedir (Bakım Kolektifi, 2020: 82). Organik toplumların düşünce atmosferi, davranış pratikleri ve sosyal organizasyon modeline başat düzeyde kaynaklık ve tesir eden temel kategorilerden olan akrabalık anlayışı, bu toplulukların özdeşlik boyutunda eşitlik ve türdeşlik duygusu geliştirmelerine imkân sağlamıştır (Şenel, 1995: 86-88). Sarıkeçili Yörükler de insanın ötesine uzanan akrabalık anlayışları nedeniyle yaşam havzalarındaki her bir varlığı türdeş olarak idrak etmekte ve saygı, duyarlılık ve ihtimam temelinde bir topluluk pratiği sergilemektedir.

Sarıkeçili göçerlerde topluluk rejimine ve geleneksel organik kültürün kendisine egemen eşitlik ilkesi algı ve işleyiş bakımından insan türünü merkeze alan (türücü) saik ve pratikler etrafında şekillenmemiştir. Tam göçebe yapıdaki Sarıkeçililer’in gözünden bakıldığında yaşamın hiçbir bileşeninin varlığı ve esenliği, topluluğa mensup fertlerin iyilik hali ve refahından ayrı ve eşitsiz

bir şekilde kavranmaz ve konumlandırılmaz. Topluluk üyelerinin hak, ihtiyaç ve refahı kadar biyolojik dünyanın her bir paydaşının ontolojik bütünlüğü, hak, gereksinim ve esenlikleri önemsenmekte, önceliklendirilmekte ve gözetilmektedir.

Sarıkeçili göçebeler yaşamın her bir bileşenini kapsayacak şekilde karşılıklı uyum, bağlantı ve bağımlılıkları esas alan varoluşsal (simbiyotik) birlik ve tözsel bütünlük anlayışına haizdir. Bu nedenle, doğa, toprak, keçi, deve, nehir, orman, akbaba gibi canlı ve(ya) cansız yaşam formları birer meta, kaynak ve(ya) sömürü nesnesine karşılık gelmemekte; tam aksine birer yoldaşa denk düşmektedir. Bir başka deyişle, Sarıkeçililer topluluğunun örgütsel yapısı ve bilişsel coğrafyasının her cihetine işleyen kuvvetli ontolojik birlik, bütünlük ve eşitlik paradigması ile praksişi nedeniyle biyolojik dünyanın her bir unsuru türdeş olarak algılanmaktadır. Bebeklik yıllarıyla birlikte ekolojik hassasiyetleri yüksek bu mütehakim bakış açısını kodlamaya ve içselleştirmeye başlayan topluluk fertleri, nihayetinde toplumsallaşma süreçlerinin tamamına yayacak şekilde ekolojik duyarlılık ve bilgelik merkezli ilke, değer ve düşünce setlerini özümsemektedir.

“Sarıkeçili Yörüklerinin gündelik hayatlarını esas belirleyen şey açık biçimde hayvan refahı. Kendi hayvanlarının refahı noktasında hareketlerini düzenliyorlar. Hayvanları üşüdüyse daha ılıman yere geçiyorlar, hayvanları doymadıysa yiyeceğin daha bol olduğu yere geçiyorlar. En merkezde olan şey hayvan refahı, kendi refahlarından daha önemli noktada. Ailedeki üye bugün çok yoruldum, hayvanı çıkartmayayım gibi bir şey yok, gider hayvanını otlatır, hayvan açsa daha da fazla saat dolaşır. Önemli olan onun refahıdır.” (G.3, Erkek, Adana)

“Bu arada şöyle söyleyeyim, bütün hayvanlarının hepsini tek tek, isim isim bilirler. Hepsinin bir adı vardır. Bin tane keçi de olsa tek tek bilirler iki yüz tane keçi de olsa. Gerçekten biliyorlar ve her birini her gün gözlemliyorlar. Hayvanlarının refahını kontrol edebilmek için tek tek bilirler.” (G.3, Erkek, Adana)

“İki, üç yaşındaki bir çocuğa sor, hiçbir şeye oğlağını değişmez. ‘Çilek olmasa, Çilek’in yavruları olmasa ben ne yaparım ki?’ der. Onu vermeme şeyi, onun tek benimsediği, onu oraya bağlayan şey odur. Bir çuval altın olsun, bir çuval para olsun onu atar, onun kıymeti yoktur. Onun için var olan şey başka şeydir. Sevdiği, oyun oynadığı, onunla büyüdüğü şey o oğlağıdır.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Tek tek hayvanlarının sağlıklarını kontrol ediyorlar, bir hayvan bir gün farklı bir davranış gösterebilir derler böyle bugün bir sıkıntısı var, iyi otlamadı. Yahu ne ara gözledin, o kadar keçi arasında onun bugün iyi otlamadığını nasıl anlayabildin. Gerçekten tek tek takip ediyorlar. Biz çevremizdeki en yakın arkadaşımızın bile o günkü sağlığına, ruh haline pek dikkat etmiyoruz.” (G.3, Erkek, Adana)

“(...) Ağacın dalı bak orada kalır, şurada küçük bir ağaç varsa çadırın içinde kalır. Asla onu kesmeye hakkımız yoktur, onu yok etmeye yetkimiz yoktur. Biz öyle hissediyoruz çünkü biz de kendimizi onun gibi görmeye çalışıyoruz. Ama bize dil verilmiş, bize söylem verilmiş, onların da haklarını savunmak için mücadele ediyoruz. O ara kendimizi de korumaya çalışıyoruz. Ona dil verilmemiş ama davranışı var onu anlıyoruz.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Büyüklerimiz mesela bir ormana testere girdiğinde kan akıyor diyor bütün bedenimden kan fışkırıyor yetişin... Yani bir ağaca testere vurulduğunda büyüklerimiz, yaşlılarımız, inanılmaz bir şey hiç unutmam, bir Cemal amcamız var, Cemal amca dedi ki “Nereledesin bir yetiş! Benim bedenimden akan kan ırmakları doldurdu”. Yani işte neredesin sen, bozkırın ahırlı tarafındayım, işte noldu, ya yürüyemedim dedi. O tarafı bir dolandıydık, kesim varmış ağaç, yani bunlar dil ile falan anlatılmıyor. Yani bu kadar hissedebiliyorsa bir göçer öbürleri hissetmiyor. Doğaya zarar vermeye çalışanlar bunun hesabını hiç yapmıyorlar.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Sarıkçililer bir konağa geldiklerinde orada kaç tane keçinin rahat, refah içinde otlayabileceğini hesap edebiliyorlar. Bir de nasıl hesap ediyorlar biliyor musunuz? Buranın bir gecelik otu için yarısı bizim hayvanlara yeter, yarısı da geri kalanların börtün böceğindir derler. Ona göre hesap ederler, onların da varlığının bilincindeler ve kendi keçileri kadar ota, bitkilere ihtiyacı olduğunun farkındalar ve onu hesap ederek o bölgede o miktarda hayvanı barındırırlar. Orası bizim hayvanlarımız için yetmez, aslında yeter çekirgenin işte peygamber devesinin hakkına girerlerse yeter. Ama ona girmemeyi bir ilerideki konağa girmeyi tercih ederler.” (G.3, Erkek, Adana)

“Kır-kent yaşamı arasındaki farklılıkları anlamak açısından şu oldukça ilginç gelmişti, kent yaşamında vegan bir birey topluluğa geri döndüğünde üretimin iklimsel ve ekolojik adalete uygun olarak yapıldığını, doğa ve diğer canlıların yaşamına saygı duyularak ve refahları gözetilerek yaşandığını bildiği için hayvancılık ürünlerini tüketebiliyor.” (G.5, Kadın, İstanbul)

Organik toplumlarda nesnelere sahip olmak ya da nesneleri mülk edinmek veya iyelik altında bulundurmak yerine; onlar ‘ile birlikte’ yaşamak veya onlar ‘ile birlikte’ var olmak anlayışı mevcuttur (Bookchin, 2019: 115). Organik yapıda yaşam süren yerli halkların penceresinden bakıldığında, bir yerde yaşamak, alma, edinme ve sahip olma eylemleriyle değil, var olmak ile eş anlamlıdır (Di Cesare, 2020: 26). Tam göçebe yapıdaki Sarıkçililer de doğa-insan arasında ikili bir ayrım ya da düaleteyi berhava eden; insan-insan olmayan unsurlar arasında hiyerarşik, eşitsiz ve polarize edilmiş çıkarlar temelinde sömürü odaklı bir ilişki örüntüsü yerine; birlikte yaşamak, birlikte var olmak ve ortak yaşamın sürekliliği ile sürdürülebilirliği hususunda karşılıklı bağımlılığın öne çıktığı bir topluluk arketipine sahiptir. Sarıkçililer kendilerini doğanın altında ya da üstünde değil, tam olarak içinde konumlandırmaktadır. Sarıkçililer insanın insan üzerinde kurduğu hiyerarşi ve tahakküm odaklı ilişkilerin, doğaya yönelik piramitsel bakış açısı, hak ve zilyetlik iddialarını beraberinde getirdiğine inanır ve yaşamın her bir bileşenini içerecek şekilde dikey düşünme merkezli bütün tahakküm ve sömürü ilişkilerini reddeder. Bu duruma istinaden organik yaşamın evrimsel süreçleri ile biyolojik dünyanın tüm canlıların refahına sunduğu kaynaklar üzerinde herhangi bir hak iddiası veya talepleri bulunmamaktadır. Bir başka ifadeyle, Sarıkçili konar-göçerler türcü bir bakış açısıyla kâr veya rant uğruna doğayı talan etmemekte, dışsal doğa ile ekosistemin her bir parçasının iyilik haline, çıkarlarına ve esenliğine azami derecede değer ve önem atfederek kendilerini bütüncül bir sistemin yalnızca küçük bir parçası olarak pozisyonlandırmaktadır.

“Biz yaşam hakkımızı savunurken sadece kendimizin değil, Orta Toroslar’daki tüm canlıların yaşam haklarını savunuyoruz. Canavarın, beybabanın, keçinin dilinden söylüyoruz.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Anlaşılmak istiyoruz. Tüm canlılarla, toprakla iletişim kurmanın yolunu bulabiliyoruz ancak bir tek insanlara kendimizi anlatamıyor, sesimizi duyuramıyoruz, onların dilini konuşamıyoruz.” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Biz de yaşamak istiyoruz. Biz yaşayarak yaşatan bir grubuz. Yaşam her canlının hakkı diyoruz. Ben insanlıktan bunu istiyorum. Diğer canlılarla birlikte bize de zarar vermesinler.” (G.1, Kadın, Göçebe)

Geleneksel göçebe hayvancılıkla geçimini sağlayan toplulukların periyodik ya da sezonluk göç hareketlerinin ekolojik denge, döngü ve rehabilitasyon açısından sağladığı faydalardan bir tanesi de toprağın gübrelenmesi, topraktaki tohumların oldukça geniş bir coğrafyaya yayılması ve iklim krizinin gerekçesi olan karbonu toprak içinde tutması ya da arazide biriktirmesidir. Dahası, bitki vejetasyonu, flora ve habitat çeşitliliği ve orman yangınlarının önlenmesi (ot tüketimi sayesinde yangınların yakıtı fonksiyonundaki biyokütleyi azaltması ya da ortadan kaldırması) açısından da bu göç hareketleri son derece mühimdir (Manzano-Baena ve Salguero-Herrera, 2018). Sarıkeçili topluluğu üyeleri de göç hareketlerinin yalnızca kendileri ya da hayvanları açısından değil yaşam havzalarında ve(ya) göç koridorlarında yer alan bütün canlılar (flora ve fauna) adına hayati önem arz ettiğini ifade etmiştir. Topluluk ile birlikte yaşama ve göç etme deneyimine sahip akademisyen de bu konu üzerinde durmuş ve özellikle bitki vejetasyonu ve orman yangınlarının önlenmesi hususlarında Sarıkeçili topluluğu ya da göçebe hayvancılık modelini sürdüren diğer toplulukların kritik bir rol ve işlev üstlendiklerinin altını defaatle çizmiştir. Akdeniz havzasında yer alan ülkelerde son yıllarda sıklığı, şiddeti ve etki alanı giderek artan orman yangınları ile azalan flora ve fauna çeşitliliği de geleneksel göçebe hayvancılıkla geçimini sağlayan toplulukların bu minvaldeki yaşamsal ehemmiyet arz eden pozisyonunu gözler önüne sermektedir.

“Bizim yaşam havzamız bir ekosisteme sahiplik ediyor. Biz göç ediyoruz ama sadece biz göç etmiyoruz bizim peşimizde yaban hayvanları da göç ediyor. Peşinden bir ekolojik koridor da getiriyor aynı zamanda. Hayvanlarımız otlarken oradan aldığı tohumu bir başka yere taşıyor. Yolda ölen kalan hayvanlarımızın leşinden beslenen başka yabani hayvanlar var. O tohumların taşınmasıyla oluşan bir coğrafya var. Dolayısıyla bizim için aslında Sarıkeçililer bir şeyi korumak isterse en küçük koruyabileceği şey bu yaşam havzası. Bütünün içinde biz bir parçayız.” (G.2, Erkek, Göçebe)

“Türkiye’de göçebe hayvancılığın yangınlarla mücadelede bir metadoloji olarak kullanılabileceğini düşünüyorum. Bu benim fikrim. Uzun yıllardır böyle bir uygulama yapılabilir mi diye birçok yerde görüşlerimi ifade ediyorum. Keçiler ormanlardaki bitki örtüsünü yiyerek azaltıyor ve doğal olarak yanıcı malzemeyi azaltıyorlar. Bundan kaynaklı da yangınların şiddetini azaltıyorlar. (...) Mersin’de de yangın çıktı 2021’de. Göçebelerin yurtlarının olduğu yerlerin bir

kısmı yandı ama oralarda daha az şiddetli yangınlar oldu. O sebeple orada hayvanların yaşaması, otlatılmasından kaynaklı daha az şiddetli gerçekleşti. Bu bile aslında ne kadar etkili olduklarının bir kanıtı.” (G.3, Erkek, Adana)

3.3. Günümüzde Deneyimlenen Problem ve Krizler ile Geleceğe Yönelik Tehditler

Araştırmanın bu bölümünde, ilk olarak, geleneksel yapıda (arkaik) bir yaşam kültürü ve pratiğine sahip (göçebe) yerel halkların, kadim yaşam biçimlerini sürdürme ve gelecek nesillere devretme gayretleri karşısında bugün yaşam alanları ile göç rotalarında tecrübe etmek zorunda kaldıkları muhtelif kriz ve risklere yönelik bir çerçeve sunulacaktır. Akabinde ise, geleneksel göçebe yaşam şematiği ve kültürel pratikleriyle Anadolu topraklarında bin yıla merdiven dayayan Sarikeçili topluluğu gözünden, bahse konu sorun, kriz veya risk, tehdit ya da tehlikelerin yaşam alanları ve göç koridorları üzerindeki iz düşümleri ya da sirayetini ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır.

Yolda Girişimi katkılarıyla hazırlanan ve Akdeniz havzasındaki 5 pilot sahada göçebe ve geleneksel hayvancılığın durumunu ihtiva eden Mobile Pastoralism in Mediterranean Landscapes: The state of (mobile) pastoralism in five pilot sites (Akdeniz Peyzajlarında Göçebe Hayvancılık) başlıklı araştırma raporuna göre; Akdeniz havzası üzerindeki tüm hudutlarda, geleneksel yaşam formu ve kültürel pratiklerini sürdüren ve geçmişten günümüze süregelen göçebe yaşam tarzı sayesinde Akdeniz coğrafyasındaki ekolojik denge ile bütünlüğü koruyan ve biyoçeşitlilik kaybını azaltan veya biyoçeşitliliğin gelişimine katkı sağlayan yerel topluluklar, modernite ya da modern çağın ürünü olan ve geleneksel (göçebe) yaşam arketiplerini muhafaza etme noktasında kendi direnç ile baş etme kapasitelerini fevkalade zorlayan ya da aşan akut ve acil nitelikte sorunlarla karşı karşıyadır. Akdeniz’deki geleneksel yaşam biçimine sahip toplulukları referans alan ilgili araştırmada, bu bölgedeki yerel göçebe halkların günümüzde deneyimledikleri ekonomik, sosyal ve ekolojik problemlere ilişkin genel hatlarıyla aşağıdaki şekilde bir tablo ortaya konmuştur:

- Göçebe topluluklar, yaşam alanları ve göç koridorları üzerinde temel altyapı ve hizmet temininden mahrum bırakılmıştır. Bu nedenle, bu yerel halklar asgari yaşamsal müştereklere erişim ya da en yalın haliyle insani gereksinimleri giderme bahislerinde güçlük yaşamaktadır (2019: 9).
- Geleneksel göçebe yaşam tarzına sahip toplulukların genel olarak et, süt ve ürünleri satışına bağlı olarak gelir elde ettikleri ve geçimlerini sürdürdükleri bilinmektedir; ancak, süt ve yün ürünleri satışı yoluyla temin edilen gelirin her geçen gün azalması sonucunda bu

toplulukların hayatlarını idame ettirmelerinin yegâne yolu giderek et satışları olmaktadır. Yerel göçebe toplulukların geleneksel gelir elde etme ve geçimlerini sürdürme seçeneklerinin azalması, bu grupların giderek daha kırılgan ve dışa bağımlı bir yapı sergilemelerine ve buna müteakip, bir hayatta kalma stratejisi olarak, hayvanları üzerinde (bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde) daha fazla üretim baskısı uygulayabilmelerine neden olmaktadır (2019: 7).

- Endüstriyel şirketlerin metalaşan ve özelleşen gıda piyasasındaki hakimiyeti ve(ya) tekeli adil olmayan piyasa koşulları ve ürünleri pazara ulaştırmanın katlanılamaz hale gelen maliyetleri nedeniyle göçebe toplulukları ekonomik bir açmaza sürüklemektedir. Yegâne geçim kaynak ve stratejilerini ciddi oranda baskılayan ve sınırlandıran bu durum kaynaklı olarak pek çok göçebe topluluk bir var kalma ve kadim kültürel pratik ile kimliklerini muhafaza etme savaşı vermektedir (2019: 14).
- İklim krizi kaynaklı teşekkül eden sorunlar göçebe toplulukların varlığı ve devamlılıkları açısından doğrudan, yoğun ve kalıcı bir tehdittir ve bu toplulukların halihazırda yüzleştirdikleri ekonomik ve sosyal problemler iklim krizi müsebbibiyle derinleştirmekte ve katmerlenmektedir (2019: 10).

3.3.1. İklim Krizi

Araştırma kurgusunun önceki basamaklarında; doğa, doğal yaşam ve ekosistem nezdinde hak ve çıkar iddiası bulunmayan Sarıkeçili göçerlerin, toprağı, canlıları ve doğayı bir meta ya da kaynak olarak değil yoldaş olarak gördükleri, bu bakımdan doğayla iç içe geçen bütüncül bir yaşam pratiğine sahip olduğu vurgulanmıştır. Ancak gelir, kâr veya rant elde etmek için doğayı, iklimi ve ekolojiyi bozguna uğratan insan faaliyetleri, tüm yerli veya yerel göçebe halkları olduğu, gibi geleneksel tam göçebe yaşam formunu Anadolu coğrafyasında sürdüren son topluluklardan olan Sarıkeçililer'i de derinden etkilemektedir. Münhasıran son yarım asırda artan sebeplerden ötürü, Sarıkeçili Yörükler'in konar-göçer yapıdaki yaşam formlarının baskı ile tehdit altında olduğu ve bugünlerde tam göçebe yaşam pratiğini koruyan Sarıkeçili hane sayısının son derece azaldığı tespit edilmiştir. Topluluk üyeleri, özellikle, ekonomik saik ile beklentiler neticesinde insan eliyle gerçekleştirilen ekolojik kırım ve bu bağlamda etkileri her geçen yıl daha sık ve somut biçimde hissedilen iklim krizi kaynaklı teşekkül eden sorunlar (ekseriyetle orman yangınları ve su kaynaklarının kuruması) nedeniyle, Anadolu topraklarındaki geleneksel kadim yaşam alanları ve

göç koridorlarının giderek daraldığını ve bu nedenle yoldaşları olan deve, keçi ve köpekleri ile birlikte oldukça küçük bir coğrafi hat ya da yaşam koridoruna sıkıştıklarını ifade etmektedirler.

Kamusal alan ile kamusal yaşamı biçimlendirme güç-iktidarını elinde bulunduranların geçmişten günümüze türcü bir merceklerle organik yaşamın ve dünya ekosisteminin öznesi tüm varlıkların hak, ihtiyaç ve refahını hiçe sayması ve biyolojik yaşamın biyolojik-evrimsel süreçlerini ekonomik kaygı ya da beklentiler nedeniyle talan etmesiyle ortaya çıkan iklim krizi bağlantılı sorunlar, konar-göçer Sarıkeçili bireyleri derin, travmatik ve şiddetli problemler ile karşı karşıya bırakmaktadır. Özellikle enerji ve maden bulma çabaları neticesinde toprağın altında veya üzerinde gerçekleştirilen yıkım ve talan pratikleri, iptidai formda bir yaşam süren ve bu doğrultuda su kaynaklarına doğrudan ve azami seviyede bağımlılık duyan bütün yerli halklara olduğu gibi Sarıkeçililer'e de telafisi mümkün olmayacak zararlar vermektedir. Göçebe yaşam formu ile kültürünü ayakta tutmak ve gelecek kuşaklara aktarmak için mücadele eden topluluk üyeleri, iklim krizi yüzünden her geçen gün yeri değişen veyahut yok olan su kaynakları ve giderek yeni normal haline bürünen orman yangınları neticesinde (vahşi yaşam, yaban hayatı, biyoçeşitlilik ve ekosistem üzerinde korkunç bir tahribat ve kırım sebebidir) bugün yok olma tehlikesiyle yüzleşmektedir.

“Çok küçük coğrafyalara, göç ve yaşam koridorlarına sıkıştık.” (G.2, Erkek, Göçebe)

“Oba dediğimiz, biraz daha kalabalık olurduk. Son yıllarda obalık bitti çünkü doğa bitiyor, doğa yok oluyor, yaşam alanları yok ediliyor, bir de şu zorluklarla karşı karşıyayız, taş ocakları, mermer ocakları, o atılan dinamitler su kaynakların yönlerini çok değiştirdi. Su kaynakları bizden o kadar uzak kaldı ki bize bağıyor toprak, bize o kayalar haykırıyor (gözyaşlarına engel olamadı), bırakın siz de yaşayın, kullanın ama benim bağırma bu dinamitleri dizeyin. Ama anlamıyorlar ya da anlatamıyoruz insanlara bunu. Anlatamıyoruz o dağlar geceli gündüzlü öyle çok haykırıyorlar ki... Onun üzerinde yapılan tahribat bizi o kadar çok etkiliyor ki...” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Çok ciddi sorunlar var hayatlarında. Her günün sabahından başlayıp bir sonraki günün sabahına kadar süren sürekli bir mücadele, her dakika yaşanan bir mücadele. Bu mücadele ne? Barajlar, madenler, tarım alanları, yani otuz yıl önce kendi rotaları olan yerleri bugün meyve bahçeleri dikilmiş, yeni tarım alanları açılmış, barajlar yapılmış... İklimle alakalı neyi gözlemliyorsunuz diye sorulan soru üzerinden gideyim. Ya bu Ermenek'in üzerine baraj yaptılar, o baraj yapıldıktan sonra buranın havası nemlendi. Bizim hayvanlarımız için rüzgâr çok önemli, rüzgâr eserse özellikle kuzeyden gelen rüzgâr bizim hayvanlarımız hasta olmaz ama Ermenek'in üstüne baraj yaptıkları için rüzgâr değişti ve bundan dolayı hayvanlarımız artık hastalanmaya başladı. Çok net soruyorum. Hangi ÇED raporu bunu söyleyebilir, hangi ÇED raporu bunu önemseyebilir, hangi bilim insanı bunu söyleyebilir? Açık konuşayım, ben onlarla yaşamamam bunun fark edilmesi gereken önemli bir şey olduğunun bilincinde değildim, onlar bana bunu öğrettiler ama onların hayatlarının en temel gerçeği. En temel gerçeklik burada bu insanların üretim sisteminde ortaya çıkıyor ne kadar büyük bir sorun yaratabileceği. Onların yol arkadaşlarını hasta yapıyor bu baraj.” (G.3, Erkek, Adana)

“Son 10 yıldır mantar biter gibi taş ocağı bitiyor, mermer ocağı çıkıyor, her yerde oraya atılan dinamitler o bağırını o toprağın, Toprak Ana’nın bağırını o kadar yaralıyor ki (gözyaşları içinde)...” (G.1, Kadın, Göçebe)

“Bu sene daha kısıtlı alanda, daha az miktarda hayvanla hayatta kalmaya çalışacağız.” (G.2, Erkek, Göçebe)

Kırılğan yapıda olan ve mukavemetleri ile esneklikleri ancak belirli bir noktaya kadar kendilerine hayatta var kalma imkânı sağlayan bu topluluklar açısından deneyimledikleri çoklu krizler ölümcül sonuçlar doğurmaktadır. İklim krizi ile bağlantılı olarak, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarını kuruması ve sayısı, şiddeti ve tesir alanı giderek artan orman yangınlarının ortaya çıkması, flora, fauna ve habitat heterojenliğini yok etmekte ve bu bakımdan biyolojik çeşitliliği azaltarak ekosistemler üzerinde denge ve karşılıklı bağımlılık merkezli döngülere yıkıcı darbe vermektedir. İklim krizinin doğrudan tezahürlerine ilaveten artan sıcaklıkları hayvan refahını olumsuz etkilemekte ve gerek hayvanlar gerek ise topluluk mensupları açısından fiziksel ve psikolojik streslere yol açmaktadır. Dahası, iklim krizi nihayetinde azalan doğal kaynaklar üzerinde artan iyelik mücadeleleri (zaman zaman fiziksel çatışmalara dönüşebilmektedir), yerli topluluklar adına ek risk veya tehditler doğurmaktadır.

“En temelde Türkiye’de yeraltı sularının azalıyor, su kaynaklarının kuruyor olması yeraltı ve yerüstünün. Bu insanlar için su çok kritik. Hayvanlarını sulamaları gerekiyor. Bir de öyle beş litre, on litre, yüz litre gibi miktarlardan bahsetmiyoruz. Tonlarca su lazım hayvanlarını sulamak için. Doğada su kaynağı kalmayınca mecburen bu suyu bir yerden getirmeniz lazım. Bu bir maliyet demek, ekipman demek, zaman demek, enerji demek. Bizlerin iklim krizinden etkilenme şekli ile bir göçebenin iklim krizinden etkilenme şekli çok başka. Sizin için su kesilir, paranız varsa çevrenizden su alabilirsiniz, paranız yoksa komşunuzdan su isteyebilirsiniz. Bir göçebe için düşünüyorum, dağda su kaynağı yoksa nereye gideceksiniz? Diğer su kaynağının nerede olduğunu bilmeniz lazım, oraya gidebilecek erişilebilir ekipmanlarınızın olması lazım, traktörünüzün, su deponuzun olması lazım. Bir komşunuz yok ki, köyün çeşmesinden su almak için o çeşmenin akıyor olması, akıyor olsa da köylüler size müsaade verecek mi? Yerleşik hayattaki biri ile göçebe birisinin yaşayacağı deneyimler çok farklı. Bizatihi çok ciddi etkileniyorlar. Onun haricinde kar onlar için çok önemli çünkü kar miktarının azalması yüksek dağlardaki meralardaki vejetasyonun gelişimi için çok önemli. Yağışların azalmasıyla beraber bu vejetasyon için gerekli su kaynağı olmazsa yeterli bitki büyümesi olmayacak ve hayvanları yeterince doymayacak veya sıcaklığın aşırı artması, hayvanlar çok sıcak olduğu, bunaldığı için yemek istemeyecekler. Fiziksel bir stres onlar için. Yine sıcaklık çok arttığı için vejetasyon çok erkenden kurayacak ve yeşil bitki yeme süreleri azalacak. Bu da bir stres onlar için. Bir sürü etkilenme hali var ve bizatihi etkileniyorlar diye düşünüyorum. Benim yaşadığım aile, eskiden burada bir dere akıyordu dediği yerde dere tamamen kurduğu için tankerle su getiriyorlardı.” (G.3, Erkek, Adana)

İklim krizinden son derece mustarip olmalarına rağmen fosil yakıt kullanımını merkeze alan müesses dünya nizamı bu göçebe topluluklar adına bir paradoksu meydana getirmektedir. İklim krizi bağlantılı sorunlar ile yaşam alanlarında sık ve şiddetli şekilde yüzleşmelerine karşın, bu

topluluklar en temel yaşamsal ihtiyaçlarını (su temini, barınma gereksinimi vb.) karşılama noktasında dahi fosil yakıt kullanmaya mecbur bırakılmıştır. En asgari yaşamsal müşterek ya da gereksinim olarak ifade edilebilecek suya erişim meselesi pek çok göçebe topluluk için büyük bir problem ya da kriz durumuna dönüşmüştür. Geleneksel göçebe hayvancılıkla uğraşan bu yerel toplulukların kalabalık hayvan sürüleriyle birlikte yaşaması ve göç etmesi ise bahse konu su ihtiyacını, yerleşik hayat süren hanelerdeki su gereksinimine nazaran, fevkalade yüksek bir düzeye taşımaktadır. Devasa boyutlardaki su gereksinimine karşın azalan kaynaklar neticesinde suya erişimin güçleşmesi bu toplulukların su temini adını kilometrelerce mesafeyi aşmalarını zorunlu kılabilmektedir. Topluluğun tarihsel geçmişinde göç yolculukları yüzyıllar boyunca develerin sırtında gerçekleşmiştir. Şimdilerde ise deve bulunan aile sayısı fevkalade sınırlıdır. Ortalama sıcaklıkların artışı ve iklimsel değişiklikler Anadolu topraklarını develer için bir yurt olmaktan çıkarmıştır. Devesi bulunan hane sayısının bir elin parmaklarını geçmeyecek bir düzeye inmesi ile bugün göç yolculuğunun traktör ya da kamyonlar aracılığıyla gerçekleşmesi, topluluk adına suya erişim, iklim krizi tesiri ve fosil yakıttan kaçamayış konularına somut bir örnek teşkil etmektedir. Ek olarak, toprak ya da arazinin yapısında meydana gelen değişimlere ivedi şekilde uyum sağlayabilmek için de fosil yakıtla çalışan araçlara başvurulmaktadır. Bu bağlamda, topluluk üyelerine modern yaşamın sunduğu pratik bir fayda da söz konusudur.

“Toprağın değişen yapısına uyum sağlamak ve su kaynaklarına erişim gibi yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için traktör kullanmak zorundalar. Traktör kullanımı fosil yakıt kullanımı anlamına gelir. Kurulu dünya gerçekliği fosil yakıttan kaçışa izin vermiyor. En çok mustarip oldukları soruna katkıda bulunmak ve böyle bir paradoksla yaşamak zorunda kalıyorlar.” (G.5, Kadın, İstanbul)

“Bundan on yıl, on beş yıl önce develeri varmış ama yaşanan değişim ile birlikte motorlu araçları develere tercih etmiş durumdalar. Çünkü şu anki dünya düzeni bunu baskılıyor onlara.” (G.3, Erkek, Adana)

3.3.2. Orman Yangınları

Sarıkeçili göçebe topluluğunun bugünlerde yüzleştikleri krizler ile karşı karşıya oldukları tehlikeleri daha iyi anlamlandırabilmek için 2021 yılının yaz aylarında ülkemizde gerçekleşen, özellikle ülkenin güney kıyılarındaki cazibe merkezleri olarak ifade edilebilecek Antalya ve Muğla illerinde etkili olan ve Türkiye tarihinde bugüne dek eşi benzeri görülmemiş ölçüdeki orman yangınlara ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Ülke tarihinin en büyük orman yangını yıkımı olarak tarihe geçen süreç sonucunda Türkiye, son 20 yılda gerçekleşen tüm yangınlarda kaybettiği toplam alana yakın bir kaybı yalnızca 15 gün fevkalade kısa bir süre içinde yaşamış, dahası biyoçeşitlilik açısından yeryüzünün en zengin havzalarından olan Akdeniz’de gerek bölge

halklarının yaşamlarının bütün veçheleri gerek ise toprak, bitki örtüsü, yaban hayatı, organik yaşam, biyoçeşitlilik ve ekosistem gibi bir bütün olarak doğa ile doğal yaşam unsurları üzerinde korkunç bir tahribat, yıkım veya kayıplar yaşamıştır (WWF, 2022).

Yalnızca birkaç gün içerisinde geniş bir coğrafyaya yayılan ve vahim boyutlara ulaşarak travmatik etki ile sonuçlara yol açan 2021 yılı orman yangınlarının en şiddetli şekilde tesir ettiği yerlerin, özellikle nesillerdir kendilerine ev sahipliği yapan habitat alanlar ve göç koridorları olması bakımından Sarıkeçili göçerler, bu yangınlardan en olumsuz biçimde etkilenen ve zarar gören topluluklardan birisi olmuştur. Sarıkeçili göçebeler, kış mevsiminde kendilerine yurt olan alanlarının %70'ini bu yangınlarda yitirmiştir. Bu yangınlar, yalnızca Sarıkeçili göçerlerin kışlak sahalarının kaybına yol açmamıştır; dahası, içinde canlı ve cansız yaşamın tüm öğelerini barındıracak şekilde, bütünüyle bir yaşam ekosistemi bu orman yangınları neticesinde yitirilmiş ya da yok olmuştur. Halihazırda topluluk üyelerinin her geçen yıl daha da daralan yaşam ve göç koridoruna sıkıştığı bilgisi göz önünde bulundurulduğunda ve Sarıkeçili göçerlerin sadece insan varlığı ile refahını odağına almayan geniş bir akrabalık anlayışı veya türdeşlik etiğine sahip olduğu düşünüldüğünde, bahse konu orman yangınları ve sonucundaki geniş ölçekteki yaşam alanı kayıplarının etkileri daha iyi kavranabilir.

“Teknik olarak o yangın alanlarını uzun yıllar kullanamayacaklar, başka yerlere göçmeleri lazım. Başka yerlere göçtüklerinde oraların coğrafyasını tanımaları, insan ilişkilerini yeniden kurmaları, yeni yollar tespit etmeleri bunların her biri birer maliyet oluyor. Bunların maliyetini tölere edebilirler ama neticede bir kayıp. Bir taraftan çeşitlilik de olacaktır. Yeni alanlar tanıyacaklar, belki yeni göç rotaları oluşturacaklar veya eskilerin göçtükleri rotaları yeniden deneyimleyeceklerdir. Ama genel olarak habitat darlığından kaynaklı kullanabilecekleri alanlar dar, bir de böyle yangın gibi büyük afetler sonrası yaşam alanlarının daraldığını biliyoruz. Ayrıca daha da fazla baskıya maruz kalacaklardır. Burada işte keçi otlatmak, burası bizim yaylamız, burası bizim ormanımız gibi bir sürü sıkıntı yaşayacaklardır.” (G.3, Erkek, Adana)

“Mersin’de çıkan iki farklı yangın, Sarıkeçili ailelerin kışın yerleşkesi olan kışlakların %70’e yakınına maalesef küle çevirdi. Kaybedilen bu orman arazileri bizim için maddi bir kayıp değil, yaşam alanlarımızın yok olması demek.” (Geççi, 2022).

“Tebdili mekânın verdiği keyif maalesef geçen hafta aldığımız orman yangını haberiyle bölündü. Yaşam alanımızda bulunan Gülnar ve Büyükeceli bölgelerindeki orman yangınlarında yeniden pek çok canımızı ve yaşam alanımızı kaybettik. İnsanların ve hayvanların ormanlara girmesinin yasaklandığı dönemde, rant uğruna gözleri dönen şirketler orman katliamlarına devam edebiliyor. Yangını çıktığı alanlar yüzyıllardır bizlerin yaşam alanı ancak Akkuyu Nükleer Santrali, şantiyesi ve iletim hatlarına kocaman bir coğrafyayı kaybettik. Hem de endemik bitki çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir bölgeyi. Şimdi bir de yineleyen orman yangınları... Uzun lafın kısısı dostlar, biz döküldük yollara yeniden. Yönümüz güney, hedefimiz her zamankinden biraz daha çok belirsizlik.” (Geççi, 2022).

“Önümüzdeki kış nerede yaşayacağımızı bilmiyoruz; ancak, önümüzdeki yaz orman yangınlarının yeniden olacağını ve daha geniş ormanlık alanları kaybedeceğimizi biliyoruz.” (G.2, Erkek, Göçebe)

3.3.3. Ekonomik Açmazlar

Üçüncü bölüm girizgahında geleneksel (göçebe) toplulukların günümüzdeki ekonomik açmazlarına ilişkin teorik bir çerçeve sunulmuştur. Bu nedenle, bu alt başlık altında, araştırma kapsamında yürütülen görüşme süreçlerindeki bulgu, gözlem ve tespitlere istinaden bir değerlendirme sunulacaktır.

Geleneksel (göçebe) yaşam modelini sürdüren topluluklar bugünlerde özellikle ekonomik sorunlar kaynaklı olarak tam anlamıyla bir hayatta (var) kalma savaşı vermektedir. Geleneksel iptidai yaşam formunu ayakta tutmak ve bir sonraki kuşağa aktarmak için gelir elde etme ve geçimini sağlama zorunluluğu göçebe topluluklar için şimdilerde en çetrefilli imtihandır. Arkaik yaşamları üzerindeki muhtelif baskılar ve çoklu krizlerin kesişimselliği göçebe toplulukları yerleşik hayata geçme ve işçileşme tehdidi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Et, süt ürünleri ve yün satışı kalemlerine bağlı olarak elde edilen gelirler her geçen yıl azalmış ve bugün bu toplulukların varlıkları ve gelecekleri neredeyse tamamen et üretimi veya hayvan satışı üzerinden elde ettikleri ücretlere bağımlı hale gelmiştir.

Sarıkeçili göçebeler de oldukça meşakatli bir uğraş sonucunda ürettikleri ürünleri tüketici gruplara ulaştırmada uzun yıllar boyunca sorun yaşadıklarını ve genellikle rayiç bedel ya da asgari tutarlar üzerinden ücret aldıklarını ve esas gelirin, hayvanlarının refahına adadıkları emeklerinin ürünlerini pazara, piyasaya veya tüketiciye ulaştıran aracı veya komisyonculara gittiğini ifade etmiştir. Ek olarak, kendi emeklerini aracılar ya da kentte bulunan tüccarlar aracılığıyla tüketiciye ulaştırmak, bu topluluğu dışa bağımlı kılmış ve ürünlerinin alınmama riski karşısında ise topluluk üyelerini ekonomik şok ile kriz durumlarına son derece açık ve savunmasız bir vaziyete sürüklemiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin varlığını ve sürdürülebilirliğini tehdit eden derin ekonomik buhranlar karşısında, Sarıkeçili göçebeler Geççi adını verdikleri, topluluk üyesi üyelerin ürettikleri gıdaları kentlerde yaşayan ve nitelikli gıda talebindeki tüketicilere (topluluk üyeleri, iklim ve ekoloji dostu geleneksel yaşam biçimlerini sürdürebilmelerini ve varoluş koşullarını yeniden üretebilmelerini mümkün kılmaları açısından bu bireylere ‘türetici’ ismini vermektedir) herhangi bir aracı olmadan doğrudan ulaştıran topluluk temelli sosyal bir işletme oluşturmuşlardır. Bir hayatta kalma stratejisi ve gelecek kuşaklara kadim kültürel kimlik ve pratiklerini devretme mücadelesinin bir ürünü olarak görülmesi gereken bu organizasyon, Sarıkeçili topluluğu

mensuplarına, yüzleştikleri çoklu krizler karşısında daha fazla direnç, dayanıklılık ve baş etme kabiliyeti ile çözüm geliştirebilme olanağı sağlamıştır.

“Topluluk temelli bir üretim ve tüketim modelinin oluşması, bu toplulukların hayatta kalması için çok elzem bir şey. Nasıl bir Sarıkeçili keçisi olmadığına artık bir anlam ifade etmiyorsa bu topluluklar da böyle üretim ve tüketim modelleri olmazsa hayatta kalamayacağını düşünüyorum. Eskiden bu göçebelerin geçtiği yerlerdeki köylüler bu göçebelerin, Yörüklerin gelişini bekleyip onlardan et satın alıyorlardı, tereyağı, süt ne ise bir üretim-tüketim ilişkisi vardı. Göçebeler de onlardan nohut, bakla, üzüm bilmem ne alıyorlar. Şimdi baktığımızda Türkiye’deki köylülerin yaşadığı fakirleşmeden kaynaklı herkes gidip nitelsiz peynir, yoğurt, süt gibi şeyler tüketiyor, bunu da gidip BİM, A101 gibi market zincirlerinden almak zorundalar. Çünkü böyle nitelikli bir peynirin fiyatı belli. Yedi, sekiz kilo süttan bir kilo peynir yapabilirsiniz. Bu kadar basit bir hesap yaptığınızda, bu market zincirlerindeki peynirin yedi, sekiz kiloluk süttan daha ucuz olduğunu görüyorsunuz. O zaman peynir tüketmiyorsunuz başka bir şey tüketiyorsunuz. Köylü için buradan bakmak değil ekonomik olarak kendisi için uygun olana bakmak zorunda çünkü yaşayabilmesi lazım. Göçebenin ürettiği nitelikli gıdayı satın alabilecek artık yerelde bir birey kalmadı. O zaman bu nitelikli gıdayı talep edecek bir alana ulaşmak lazım, erişilebilirliklerini artırmak lazım o yüzden ortaya çıkan topluluk temelli işletme tamamen ihtiyaç noktasında. Siz bu erişilebilirliği sağlayamazsanız bu insanlar istedikleri kadar ürün üretsinler, istedikleri kadar yaşamaya devam etsinler ürettikleri ürünü Türkiye’de herhangi bir yere satamadıklarında, işte kasaplar daha da tekel bir hale geldiklerinde bu etleri, ben göçebelerden et almıyorum dediğinde bu insanlar ne yapacak? Satamadıklarında aç kalacaklar teknik olarak çünkü düzenli maliyetleri var. O noktada üretilen etleri ya da diğer ürünleri alacak kendileri tarafından oluşturulmuş topluluk temelli organizasyonlara ihtiyaç var. O yüzden Geççi örneği o topluluk adına kritik. Bunun gibi örneklerin daha da çoğalmasına ihtiyaç var ya da onun topluluktaki tüm aileleri kapsayacak bir organizasyona geçilmesine ihtiyaç var baktığınızda. Yoksa gitgide bu aileler ekonomik olarak daha darlık, birçok sıkıntı yaşamakta, esneklikleri bir noktadan sonra dayanmayabilir.” (G.3, Erkek, Adana)

3.3.4. Sosyo-Politik ve Kültürel Sorunlar

İklim krizi nedeniyle doğa ile doğal yaşamın tüm canlı refahını sunduğu kaynaklar azalmaktadır. Yerel gruplar arasında giderek seyrelen toprak (arazi), su veya diğer doğal kaynaklar üzerinde şiddetlenen hâkimiyet mücadelesi, artan rekabet ve yer yer fiziksel çatışmaları beraberinde getirmekte ve daha fazla insanı kitlesel göçe sürüklemektedir (IDMC, 2023). Yerleşik yapıda hayat süren köylü veya çiftçiler ile geleneksel göçebe yaşam biçimine haiz topluluklar tedricen dayanılmaz bir hal alan ekonomik sıkıntılar ve hayatını idame ettirme güçlüğü ile iklim krizinin yaşam havzalarına doğrudan veya dolaylı etkilerinin kesişimselliği nedeniyle her geçen yıl daha fazla ihtilaf ve kutuplaşma yaşamaktadır. Araştırmanın örneklem havuzundaki bireyler de gerçekleştirilen görüşmelerde, yerleşik hayat süren köylüler ile Sarıkeçililer arasında dönem dönem yaşanan karşıtlık ve çatışmalara vurgu yapmışlardır. Azalan doğal kaynaklar, gelir elde etme ve geçimini sağlama güçlüğü (ekonomik darboğaz) ve iklim krizi etkileri iki kesim için de büyük bir stres ve gerilim kaynağıdır. Doğa ve doğal yaşamın tahrip edilmesi ya da türcü bir saik

ile mülkiyet ve tahakküm altına alınarak sömürülmesi ve bununla ilintili olarak ortaya çıkan iklim krizi etkisiyle, Sarıkeçili göçebelerin yaşam havzaları ve göç güzergahları değişmekte, dahası daralmakta ve yok olmaktadır. Yerleşik yapıdaki köylüler de, özellikle ekonomik olarak yaşamlarını idame ettirme güçlüğüünün derinleşmesi ve iklimsel şoklar nedeniyle üretim süreçleri ile ürün satışlarında büyük maddi kayıplar yaşayabilmektedir. Buradan hareketle yerleşik köylüler, arazi, hayvan veya mahsullerinin zarar görmesini ve bulunulan yerin özel mülkiyet statüsünü gerekçe göstererek, Sarıkeçili göçebelerin kendi mesken alanlarından ya da köylerinden geçerek göç etmelerine engel olmaya çalışmaktadırlar.

“(...) çok uzun yıllardan beri Anadolu topraklarında eril bir zihniyet ve onun ürettiği bir yönetim algısı, aile içinde, küçük bir topluluktan devletin yönetimine kadar, eskiden çoklu karar alma mekanizmalarının olduğu yapıdan, yani çok ses var çok çeşit var, gitgide daralan ve tek bir sese doğru düşen bir şey, burada da çeşitliliğin yok olması durumu var. Halihazırda bulunan, binlerce yıldır var olan yerel topluluklar daralıyor ve yok oluyor. Çünkü sürekli farklı baskı ve stresler altındalar. Çeşitliliğin azalıyor olması bence bu durumun kökeninde yer almakta. Bugün Türkiye’de yönetsel olarak çeşitlilik azaldı, politik olarak çeşitlilik azaldı, kaynakların kullanımına ve dağılımına dair çeşitlilik azaldı, haber almaya dair çeşitlilik azaldı, iletişime dair çeşitlilik azaldı. Toplumun her yerinde gündelik hayattaki azalan bu çeşitlilik şehirdeki insana nasıl ki yaşam alanı tanımıyorsa, sadece belli mahallelerde yaşayabilirsin, belli şeyler yiyebilirsin gibi belirli normları dayatırken yereldeki toplulukta aynı şekilde, artık istediği dağa gidemiyor, istediği suyu kullanamıyor, istediği kışlakta kalamıyor, habitat çeşitliliği azaldı her tarafta, her taraf tarım alanı, her taraf baraj, her taraf maden sahası, az miktarda girebileceği ormanlık alan kaldı, meralar yerleşik hayata geçmiş köylüler tarafından sahiplenilmiş, o kadar çeşitliliği azalmış durumda ki, tüm dünyada büyük devlet sistemlerinden yereldeki küçük bir topluluğa kadar her şeye dair çeşitliliğin yok olması...” (G.3, Erkek, Adana)

“Göçebe toplumlar bir yerden bir başka yere geçerken bir konakta 3 gün konaklama hakları var, bu yasal yani Orman Genel Müdürlüğü’nden gidip aldıkları bir izin. Ama köylüler diyor ki bizim burada otladığımız var, meramız var buradan geçmeyin başka yerden geçin. Sanki öteki tarafta başka bir köy yokmuş gibi. Sürekli onları yüzlerce yıldır kullandıkları koridorun dışına itmeye çalışıyorlar. Oysaki o koridorlar onların, kendileri orayı tarım alanlarına, meraya dönüştürerek kendilerini zapt etmiş durumdalar.” (G.3, Erkek, Adana)

“Madenleri açmak için patlattıkları dinamikler Toroslar’daki su kaynaklarının yerlerini değiştirdi, yerin altına kaçmasına sebep oldu. Su bulamıyorlar. Sadece onlar bulamıyor değil, köylüler de suyu bulamıyor. Köylüler suyu bulamadıkları için, yıllardır oradan geçen, kendileri üç nesil önce göçebe olan o köylüler göçebelere su vermiyorlar, buradan su almayın diyorlar. Su en temel hak iken göçebeler suya ulaşamayacak duruma geliyorlar.” (G.3, Erkek, Adana)

“(...) Yüzlerce yıldır yaşam sürdürdüğümüz coğrafyamızdaki yerleşik tarımcı topluluklar tarafından hala ‘dağdan gelmiş yörük’ olarak nitelendiriliyor. Kışlak yoluna dökülen üyelerimizden bir kısmı yine böyle bir durumla karşı karşıya kaldı. Köylülerin ve muhtarların iş birliğinde imzalar toplandı. Asılsız iddialarla kaymakamlığa iletilen bu imzalar ve dilekçelerde; binlerce hayvanla bölgeye zarar verdiği iddia edilen topluluk üyelerimizin, aynı zamanda huzur içinde bir tehdit oluşturduğu öne sürüldü. Tekrar hatırlatmakta fayda var. Yüzyıllardır içinde yaşadığımız ekosistemden bizi çıkarmak isteyenler nafile bir çaba içindedirler. Bugün övündükleri ve hazine arazilerini de içine

katarak durmadan genişleyen tapuları henüz yokken de biz bu dağlarda göç ediyorduk. Kaymakamlık ve diğer kurumlar yokken de bu dağlarda göç ediyorduk, ekosistemin bir parçasıydık...” (Geççi, 2022).

Sarıkeçili göçebelerin gündelik yaşamında deneyimlemekle yükümlü bırakıldığı sosyo-kültürel, ekonomik, iklimsel ve ekolojik sorunlara ek olarak politik düzlemde tezahür eden birtakım problemler de (ülkemizde uzun yıllar mera ve otlaklarda hayvancılık faaliyetlerinin sistematik olarak engellenmesi, göç güzergahlarının mütemadiyen değiştirilmesi, yerleşik hayat süren köylüler ile Sarıkeçili göçebeleri ihtilafa ve çıkar çatışmasına sürükleyen politik uygulamalar, göç koridorları üzerindeki mesken-yaşam alanları tel örgü çekme ya da yasak bölge ilan etme gibi bürokratik baskılar ve benzeri) Sarıkeçililer’in benlik algıları ile esasen öz-kimliklerin en önemli yapıtaşını oluşturan iklim ve doğa dostu göçebe yaşam formunu sürdürebilmelerini son derece güçleştirmektedir (Geççi, 2022).

“Biz tozlu raflarda yaşamak istemiyoruz. Biz anlaşılacak istiyoruz. Film, senaryo bizi yaşatmaz. (Yıllar önce Sarıkeçili göçerlerin hayatları beyaz perdeye taşınmak isteniyor) O senaryoya iki ekleme yapmak istedim. Bir jandarma yok o filmin içinde, iki ormancı yok. Bizim hayatımızda ceza var, tutanak var, ormancı var ve jandarma var...” (G.1, Kadın, Göçebe)

“(...) o aile benim varlığımdan dolayı davranış kalıplarını değiştirebilirdi. İlk bir iki günden sonra herhangi bir davranış örüntüsü değişikliği görmedim. Şunu anladım onların adaptasyonu çok yüksek, hayatlarında yeni karakter ve olaylara çok açıklar. (...) Bir göçebe topluluğu ile beraber hareket ediyorsanız, hangi köyden geçiyorsanız o köyün muhtarıyla tanışıyorsunuz, tanışmak zorunda kalıyorsunuz. Selam verip geçeceğiniz birisi de değil çadırınızın içine ya sizi tehdit etmeye geliyor, ya sizinle hoş geldiniz diye keyifli sohbe geliyor, ya bir şey istemeye geliyor işte keçi istiyor ya da buradan erkenden gidiyor. O kadar farklı insanla konuşmaya alışıklar ki bu insanlar kaymakamla da konuşuyor, kaymakamların isimlerini yüzlerini bilmezler ama evlerine tak diye geldiğinde çok hızlı bir şekilde adaptasyonu ile kaymakamla her türlü iletişimi kurabilirler. Sıradan bir durum onlar için. Bir göç döneminde belki de birkaç kez yaşadıkları bir olay. Örnek veriyorum Orman Bölge Müdürlüğü’nden mühendis bir ekip veya işte jandarma ekibi bilmem ne bu kadar adaptasyonu yüksek bir topluluk olunca beni de içlerine almaları çok kolaylaştı.” (G.3, Erkek, Adana)

SONUÇ

Çoklu krizlerin kesişimselliğindeki ve kriz halinin sıradanlaştığı bir dünyada hayat sürüyoruz. Gezegenimiz yanıyor, dünya ekosistemi çöküyor, doğa insan eliyle yıkıma uğruyor, biyoçeşitlilik azalıyor, canlı türleri yok oluyor, salgın ya da pandemi hadiseleri hızla yayılıyor ve orman yangınları, yaban yaşamı kırımı, sıcak hava dalgaları, su ile gıda güvensizliği gibi iklim krizi imzası taşıyan vahim olgular giderek '*yeni*' *normal* haline geliyor. Dünya ekosisteminin bütüncül çöküşü apokaliptik senaryoları ve ontolojik bir son tartışmalarını beraberinde getiriyor.

Bizlere yurt olan dünyada varoluşu ve ortak yaşamı mümkün kılan koşulların altının oyulmasına 'tepkisizlik' ile tepki veriyoruz. Evimizin ayağımızın altından kayıp gitmesine yanıtımız atalet, sessizlik ve kayıtsızlıktır. Belirsizlik, risk ve tehditler ile etrafı kuşatılmış olan insan, kendisinden başka herkese ve her şeye duyarsızlaşmıştır. Adım adım yaklaşan tehlike türsel yok oluşa işaret etse dahi, bu öteki'nin sorunudur. Kendisinden olmayana karşı sistematikleşen ve sıradanlaşan kayıtsızlık nedeniyle öteki ile bağ tamamen kopmuş ve öteki kendi kaderine terk edilmiştir. İnsan eliyle yıkıma uğrayan *gezegen de bugün bir öteki'dir*.

Ortak yaşam ve topluluk ile bağını kaybetmiş edilgen kitleler yalnızca gezegenin değil toplumsalın da sonunu simgelemektedir. Kolektif kaygı ve düşünceler rafa kaldırılmış, sosyal fobi ve sosyal kopuş bir virüs gibi her yere yayılmış, öteki'ne karşı umursamaz atomize bireyler kamusal alan ile yaşama egemen hale gelmiştir. Bu durum, toplumsalın da çöküşüne işaret eder.

Geçmişin uzun erimli ve kalıcı değer, ilke, hedef ve kaidelere istinat eden örgütsel bütünlükleri birer birer tedavülden kaldırılmıştır. Yeni sosyal; suni, yüzeysel, eğreti vitrin ilişkilerinden ve seyirlik kitlelerden ibarettir. Kamusal alan artık yalnızca bir dekor, kamusal topluluklar ise bir görüntü ve figüranlar toplamıdır.

Bugünün kamusal sahnesinde, sahte ve palyatif haz-arzular ile kamusal algı-görünürlük, karşılıklı bağımlılık, müşterek çıkar ve ortak yaşamsal kaygılara yeğ tutulmaktadır. Bu imajlar toplamı dekoratif topluluklarda *yegâne kolektif endişe* bir proje olarak kendini üretmek, kendi portföy değerini artırmak ve kendi mahremiyetini gönüllü olarak teşhir etmektir.

Ontolojik yok oluş koordinatlarında olunan ve toplumsalın da çöktüğü bu dönemde yeni bir yaşam paradigması ve istikamet arayışları ile alternatif bir toplumsalın inşası en mühim meseledir.

Bugünün açmazı, gezegenimizin sonunun tahayyül edilebildiği bir ortamda, alternatif bir sosyal tahayyül ve tarif edememektir (Monbiot, 2018: 16; Patel ve Moore, 2021: 16). Öz-imhaya programlanmış bir toplumsalda ‘yeni’ sosyalin manifestosu ve rotasını betimleme girişimleri elzemdir. Bu araştırma da, çoklu krizlerin ölümcül kesişimselliğindeki bir dünyada, çözülen toplumsal bütünlüğümüze, kaybettiğimiz ortak yaşam düşüncesine ve geçmişte muazzam bir harmoni ile katıldığımız doğal yaşam ile kurulan ilişki arketiplerine yönelik ‘yeni’ bir yaşam manifestosu geliştirme ve alternatif toplumsalın koordinatlarını betimleme tartışmalarına katkı sunma hedefinin bir ürünüdür.

İnsanlığın toplumsallaşma süreçlerinin kurumsallaşmış hiyerarşi, baskı, tahakküm ve sömürüye dayanmayan organik köklerini hatırlatması ve başka türlü bir yaşamın bizatihi insanlığın türsel-tarihsel geçmişinde ve bugün halen doğa, iklim ve ekoloji dostu yaşam süren yerli halkların geleneksel yaşam biçimlerinde mümkün olduğunu göstermesi sebebiyle araştırmanın örneklem grubuna dahil edilen Sarıkeçili göçerlerin, yaşamı insanın ötesine geçen ve gezegen ölçeğinde tüm yaşam formlarının haklarına saygılı bir şekilde idrak etmesi ve anlamlandırması, doğa-insan arasında uyumlu ‘yeni’ bir ilişki arketipi ve birlik ile bütünlük duygusuna haiz, müşterek çıkar, karşılıklı bağlantı-bağımlılık ve ortak yaşam paydasında örgütlenecek yatay ve eşitlikçi sosyal örgütlenme modellerinin geliştirilebileceği düşüncesine kanıt niteliğindedir. Sarıkeçili göçebelerin gerek doğanın metalaştırılarak talan edilmesi ve sömürülmesine karşı çıkmak gerek ise organik yaşam tarzı ve kültürünü muhafaza ederek gelecek nesillere aktarmak için verdikleri toplumsal mücadele, yeni bir toplumsallığın inşasında mühim bir kaynak potansiyeli taşımaktadır.

İptidai nitelikte geleneksel yaşam süren pek çok yerel toplulukta gözlemlendiği üzere, Sarıkeçili göçerler de biyolojik fenomenler (yaş, cinsiyet, kan bağı, geniş bir akrabalık anlayışı ve benzeri) üzerinden biçimlenen, gerek ikili cinsiyet sistemi ile sosyal organizasyon arketipinde gerek ise doğa-doğal yaşam ile kurulan ilişkilerde çeşitliliği, işlevselliği, tamamlayıcılık ve bütünsel birliği esas alan bir sosyal organizasyona sahiptir. Hiyerarşik toplumsal tabakalaşma veya piramitsel yaşam idrakı Sarıkeçili topluluk sisteminde gözlemlenmez. Yaşamın her bir bileşenini hak öznesi olarak kabul eden, türcü saik ve menfaatlerinden rafine edilmiş ve içselleştirilmiş eşitlik algıları sayesinde, yaşam havzaları ve göç koridorlarındaki tüm canlıların hak, ihtiyaç ve refahı gözetilmektedir.

Sarıkeçili göçerlerin yaşamını örgütleyen esas öge emektir. Geleneksel göçebe yaşam pratiğinin emek talebi son derece yüksektir. Topluluk üyelerinin hayatta var kalabilmesi ve arkaik

göçebe yaşam arketipini gelecek kuşaklara devredilebilmesi için emek unsuru olmazsa olmazdır. Yapılan görüşmelerde, göçebe hayvancılığın azami oranda meşakkatli bir uğraş olduğu ve dahası, yılın her gününü içerecek şekilde mütemadiyen sürdürülen bir mücadeleye karşılık geldiği ve Sarıkeçili göçebelerin yaşamında iş ile emeğin ertelenemez; ertelenmesi durumunun ise, son derece maliyetli ve ölümcül olduğu dile getirilmiştir. Topluluk rejiminde hiyerarşik tabakalaşma eğiliminin gözlemlendiği tek kategori de emektir. Sarıkeçili sosyal organizasyonu içinde güç ilişkilerini ve topluluğun kitlesel idaresi ile kolektif kararların alınma süreçlerinde bireyin pozisyonu, rolü ve söz hakkını belirleyen temel gösterge, emek süreçlerine katılımıdır. Sarıkeçili göçebeler, sıklıkla görülmeyen ve değersizleştirilen emeklerine karşın, bünyevi yapılarına içkin olan eşitlik, hak ve adalet merkezli yaşam anlayışı nedeniyle, farklı nitelikte yaşam süren diğer toplulukların da emeğini gözetir. Bu durum, Sarıkeçililer açısından emeğin taşıdığı ehemmiyeti açıkça ortaya koymaktadır.

Sarıkeçili göçerler temel insani ihtiyaçlarını emek organizasyonu bağlamındaki iş bölümüyle karşılar. Müşterek mesuliyet ve ortak etkinlik anlayışı nedeniyle bahse konu iş bölümü ve görev paylaşımı, ikili cinsiyet sistemi açısından basit bir rol ve sorumluluk dağılımı şeklinde gerçekleşir. Topluluğun sosyal örgütlenmesinde ve yaşam pratiklerinde her bireyin yapmakla mükellef olduğu ödevler bulunur. Bu müşterek görevler, cinsler arasında eşitlikçi bir anlayışla paylaşılır ve her üye, o an yapmakla sorumlu olduğu edimi yerine getirir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz ve ayrımcı dağılımı bakımından kadın bedeni ve emeği kontrol altına alınmaz ve sömürülmez. Bu bakımdan, eril imtiyaz, eril hegemonya ve eril tahakküm merkezli düşünce setleri ve erkek egemen sosyal örgütlenme modeli Sarıkeçili göçebeler için bir anlam ifade etmez. Dahası, ataerkil (pederşahi) bir yapıdan uzak bu topluluğun anaerkil eğilime sahip olduğu ileri sürülebilir.

Sarıkeçili göçebelerin yaşam pratiği özel alan ve özel mülkiyet idrakı üzerinden şekillenmez. Sarıkeçililer'in hiçbir formal mülkiyeti bulunmaz. Bireyci ve türcü bir iyelik anlayışı Sarıkeçililer'de görülmez. Doğanın tüm canlıların ortak yaşamı ve refahına sunduğu kaynaklar kolektif olarak düzenlenir ve paylaşılır. Ancak, Sarıkeçililer'in bu komünal mülkiyet anlayışı, yaşam alanları ve göç koridorlarındaki arazi gaspları, özelleştirme ve ticarileştirme uygulamaları nedeniyle tehdit altındadır (Roads Less Traveled, 2019).

Sarıkeçili göçerlerin topluluk rejiminde politik ve siyasi erk, aktör, yapı ve kurumlar bulunmaz. İktidar mefhumu Sarıkeçililer'e yabancıdır. Yalnızca, yol gösterici ve kılavuz rollerini

ifa etmesi bakımından fonksiyonel liderler söz konusudur. Lakin, topluluk üyelerini, topluluk nizamını ve topluluğun kitlesel idaresini ilgilendiren tüm kararlar istişare, ortak akıl ve görüş birliği prensipleriyle alınır. Topluluk mensuplarının karar alma süreçlerine katılımı ve söz hakkına erişimi, Sarıkeçililer için retorik bir bahis değildir. Müşterek sorumluluk ve kolektif faaliyet anlayışıyla yapılan iş bölümü ve görev dağılımı neticesinde, her bir topluluk üyesi farklı denge ve dinamikleri gözetebilmektedir. Dolayısıyla, yaşamsal yükümlülüklerin icra edilmesi aşamalarında bireylerin sahip olduğu derin içgörülerden pratik bir kaynak olarak istifade edebilmeleri adına söz hakkına erişim meselesi önemsenir.

Sarıkeçili topluluğun yüzlerce yıldır süregelen varlığında şüphesiz en başat karakteristiklerden biri esnekliktir. Esneklik prensibi etrafında örgütlenmiş olması, Sarıkeçili göçerlere karşılaştıkları yaşam stresörleri ile şok ve kriz hadiseleri karşısında direnç ve dayanıklılık sağlamakta ve ivedi biçimde mobilize olmalarını mümkün kılmaktadır. Sarıkeçili göçebeler için önemli olan o ‘an’dır. Karşılaşılan zorluklar karşısındaki yerleşik düşünce örüntüleri o ‘an’ı atlatmak üzerine kuruludur. Kendilerinin veya hayvanlarının rahat olmadığını düşündükleri noktalarda binbir emekle kurdukları çadırları yıkıp eşyalarını kamyonlara yükleyerek yalnızca birkaç metre öteye taşıyabilir, politik baskı veya tehditler karşısında ormana kaçarak bürokratlara izlerini kaybettirebilir, gündelik yaşamın organizasyonunda beklenmedik durumlarla karşılaştıklarında süratle yeni bir planlamaya gidebilir, iklimsel ve ekolojik yıkım kaynaklı (su kaynaklarının kuruması, orman yangınları gibi) sorunlar karşısında yeni göç ve yaşam rotaları arayışına girebilirler. Onlara bu olanağı sağlayan etmen, mekanın da göçebe yaşam biçiminde rotasyona tabi olması kaynaklı, yarın bambaşka bir yer, coğrafya ve gerçeklikte olacak olmalarıdır. Esasen, yüzlerce yıldır çok çeşitli kriz durumları karşısında geleneksel kültürel yaşam pratiklerini korumaları da esneklik, çabuk uyarlanabilme ve ivedi mobilizasyon sayesinde mümkün olmuştur. Göçebe yaşam tarzının, kendi bünyevi özelliklerine getirdiği bir prensip olan esneklik, topluluk üyeleri adına var kalma, yaşamı idame ettirme, geçimi sağlama ve deneyimlenen yaşam güçlükleri karşısında geleneksel yaşam formlarını ayakta tutma stratejisi olarak da değerlendirilebilir.

Sarıkeçili göçerlerin hayatlarını düzenleyen en temel faktörlerinden biri de hayvanlarının refahıdır. Hayvanlarının iyilik hali ve esenliklerine bağlı olarak göç hareketleri düzenlenmektedir. Hayvanlarının refahını gözetmeye olan eğilimleri kimi zamanlarda birey veya hane refahının önüne geçebilmektedir. Hayvanların sağlığı, iyilik hali ve refahı her gün ve tek tek takip edilir, gözlemlenir. Topluluk üyeleri yalnızca kendi sürülerinin değil yaşam havzalarındaki bütün

canlıların gereksinim, hak ve refahını düşünmekte ve topluluğun gündelik edimleri buna göre cereyan etmektedir. Sarıkeçililer için hayvanları birer meta, araç ve gelir ile sömürü kaynağına değil birer yoldaşa tekabül etmektedir. Topluluğun bilişsel şemalarına ciddi bir eşitlik ve türdeş anlayışı egemendir. Doğanın insan eliyle yıkıma uğratılmasını tıpkı kendi bedeni üzerinde gerçekleşiyormuş gibi deneyimleyen topluluk üyelerinin mevcudiyeti Sarıkeçili göçerlerin bilişsel kodlarına içkin türdeşlik kültürünü somut bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Sarıkeçili göçerlerin geleneksel göçebe yaşam kültür ve pratikleri bugün çoklu krizlerin kesişimselliğinde yok olma ve tarih sahnesinden silinme tehdidi altındadır. Özellikle, gelir, kar veya rant elde etmek için doğayı tahribata uğratan insan faaliyetleri, bütün yerli-yerel toplulukları olduğu gibi, Sarıkeçili göçerleri de derinden etkilemektedir. Anadolu coğrafyasında tam göçebe yaşam biçimini sürdüren son topluluklardan olan Sarıkeçili hane sayısı tedricen azalmaktadır. Geçmişte oba halinde hareket ve göç ettiği tespit edilen topluluk, günümüzde bu özelliğini kaybetmiştir. İklim krizi nedeniyle giderek sosyalin yeni normal haline bürünen su kaynaklarının kuruması, orman yangınları (vahşi yaşam-yaban hayatı-biyoçeşitlilik ve ekosistem üzerinde korkunç bir kırım sebebidir) ve enerji-maden bulma çabaları neticesinde toprağın altında veya üstünde gerçekleştirilen yıkıcı üretim faaliyetleri, iptidai bir yaşam süren ve kadim göçebe yaşam kültürünü korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için mücadele eden Sarıkeçili topluluğuna telafisi mümkün olmayan zararlar vermektedir. Sarıkeçili göçerler son yıllarda son derece küçük coğrafyalara, göç ve yaşam koridorlarına sıkıştıklarını ve giderek daha sıkışık alanlarda ve daha az hayvan sayısı ile hayatta kalmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler.

Sarıkeçili göçerlerin bugün kadim yaşam havzalarındaki deneyimledikleri krizleri daha iyi kavrayabilmek için 2021 yılının yaz aylarında Türkiye'nin güney hudutlarında gerçekleşen ve ülke tarihinde şimdiye dek bu boyutta bir başka örneği olmayan orman yangınlarına ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Bu trajik ve travmatik yangınların en şiddetli şekilde tesir ettiği yerler, Sarıkeçili göçerlere nesillerdir ev sahipliği yapan habitat alanları üzerindedir ve Sarıkeçili topluluk üyeleri, kışlaklarının %70'ini bu yangınlarda kaybetmiştir. Bahse konu yangınlar, sadece Sarıkeçili göçerlerin kışlak sahalarını değil, canlı ve cansız yaşamın tüm paydaşlarını içerecek biçimde, bütünüyle bir yaşam havzası ve ekosistem yitimine yol açmıştır.

Geleneksel iptidai yaşam formunu ayakta tutmak ve bir sonraki kuşağa aktarmak için gelir elde etme ve geçimini sağlama zorunluluğu göçebe topluluklar için şimdilerde en çetrefilli imtihandır. Arkaik yaşamları üzerindeki muhtelif baskılar ve çoklu krizlerin kesişimselliği göçebe

toplulukları yerleşik hayata geçme ve işçileşme tehdidi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Sarıkeçili göçebeler de oldukça çetin uğraşlar sonucunda ürettikleri hayvansal ürünleri tüketici gruplara ulaştırmada uzun yıllar boyunca sorun yaşadıklarını ve genellikle rayiç bedel ya da asgari tutarlar üzerinden ücret aldıklarını ve esas gelirin, hayvanlarının refahına adadıkları emeklerinin ürünlerini pazara, piyasaya veya tüketiciye ulaştıran aracı veya komisyonculara gittiğinden söz etmiştir. Ek olarak, kendi emeklerini aracılar ya da kentte bulunan tüccarlar aracılığıyla tüketiciye ulaştırmak, bu topluluğu dışa bağımlı kılmış ve ürünlerinin alınmama riski karşısında topluluk üyelerini ekonomik şok, tehdit ve kriz durumlarına açık ve kırılgan bir vaziyete sürüklemiştir.

Yerleşik yapıda hayat süren köylü veya çiftçiler ile geleneksel göçebe yaşam biçimine haiz topluluklar, sosyal dayanıklılık, direnç ve baş etme kapasitelerinin sınırlarını aşan ekonomik sıkıntılar, hayatı idame ettirme güçlüğü ve iklim krizinin doğrudan veya dolaylı etkilerinin kesişimselliği nedeniyle her geçen yıl daha fazla karşı karşıya gelmektedir. Sarıkeçili göçerler de köylüler, muhtarlar ve bürokratların baskılarıyla yüzlerce yıldır yaşadıkları ekosistemden çıkarılmak istendiklerini ifade etmiştir. İcra edilen görüşmelerde, yerleşik toplulukların Sarıkeçili göçebeleri geleneksel yaşam ve göç koridorundan dışarı atmaya çalıştığı ve zaman zaman en temel yaşamsal gereksinimlerini bile karşılamalarına izin vermedikleri bildirilmiştir.

Sarıkeçililer, özellikle ekonomik açmazlar ve iklim krizi nedeniyle kelimenin tam anlamıyla bir hayatta kalma savaşı vermektedir. Sarıkeçili göçebelerin gündelik hayat edimlerini kuşatan yoksulluk-yoksunluklar (gelir-geçim seçeneklerinin her geçen gün azalması ve daha müşkül bir hal alması), iklim krizi (orman yangınları, su kıtlığı-güvensizliği gibi problemler) etkisiyle habitat alanlarını kaybetme ve zorunlu göçe sürüklenme, eğitim-sağlık gibi en temel insan haklarına erişimde deneyimlenen güçlükler ile mahrumiyetler ve göçebe kimlik-yaşam biçimlerini hedef alan sosyo-kültürel baskı ve yaftalar (dağdan gelmiş Yörükler, sizi gidi göçebe hayvancılar, pis çobanlar ve benzeri şekilde damgalanmakta, dışlanmakta ve ayrımcılığa uğramaktadırlar) sosyal hizmet mesleği/diğer disiplinini de doğrudan ilgilendirmekte ve mesuliyet altına almaktadır.

Geleneksel göçebe yaşam formuna sahip toplulukların (Sarıkeçililer bu topluluklardan biridir) ekonomik olarak ayakta durmaları giderek güçleşmektedir. Son yıllarda, sadece hayvan veya hayvan eti satışı marifetiyle gelir elde edebilen ve hayatlarını ancak bu yöntemle idame ettirebilen göçebeler, diğer gelir kalemlerinin (yün ve süt üretimi gibi) neredeyse kaybolması sonucunda ekonomik şok ve kriz hadiselerine karşı açık, savunmasız ve kırılgan bir vaziyettedir. Bu durum, göçebe toplulukların fakirleşmesine, yerleşik hayata geçmesine ve işçileşmesine giden

yolun taşlarını döşemektedir. Geççi örneğinde olduğu gibi, yerel toplulukların geleneksel kimlik ve kültürlerini ayakta tutmaları, öncelikle gelir-geçim belirsizliği ile güvencesizliğinin ortadan kalkması ve böylece varoluşlarının maddi (nesnel) koşullarının temini ile mümkündür. Göçebe toplulukların ekonomik gereksinimlerine yönelik kamusal politika, düzenleme ve müdahalelerin geliştirilmesi sosyal hizmetin ‘yeni’ normalinde yer işgal etmelidir.

Sosyal hizmet mesleği adına bir diğer önem arz eden husus, göçebe toplulukların iklim krizi müsebbibiyle yaşam havzaları ve göç güzergahlarında karşılaştıkları sorunlardır. Ekosistemin olağan akışındaki çöküş, her yıl milyonlarca insanı zorunlu göçe sürüklemektedir. 2021 yılında güney hudutlarımızda çıkan amansız orman yangınları da Sarıkeçili göçebelerin kışlak alanlarının %70’ini yok etmiş ve bu topluluğu yeni göç rotası arayışına mecbur bırakmıştır. Zorunlu göçe maruz kalmanın psikolojik ve ruhsal iyilik halini ortadan kaldırması ve travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, depresyon gibi his ve duygu durumlarına yol açması (Buz ve Dikmen, 2021), göçebe toplulukların ise giderek daha sık zorunlu göçe sürüklenmesi sosyal hizmetin bu gruplar ile birlikte uzun erimli çalışmasını gerektirmektedir.

Araştırma kapsamı bağlamında tespit edilen ancak üçüncü bölümünün kurgusu sebebiyle yer verilmeyen bir diğer mühim bulgu, göçebe toplulukları referans alan eğitim modellerinin niceliksel ve niteliksel açıdan fevkalade zayıflığı sonucunda Sarıkeçili göçebe çocukların eğitim hakkına erişmekte ve bu hakkı fiilen sürdürmekte yaşadıkları açmazdır. Göçebe toplulukları özne olarak kabul eden eğitim politikalarının yokluğu veya yoksunluğu yüzünden göçebe çocuklar okul çağına geldiklerinde, ailelerinin yanından ayrılmakta ve kentlerde yerleşik hayat süren topluluk üyeleri ya da toplulukla ilintili bireylerin yanında kalmaktadır. Bu durum, göçebe çocukların azımsanmayacak bir süre boyunca ailesinden ve ailesinin geleneksel yaşam pratiği, kültürü ve değerlerinden uzak kalması anlamına gelmektedir. Yapılan görüşmelerde Sarıkeçili göçebe çocukların, güz göçünün Kasım ayında bitmesi sebebiyle ancak Kasım ayında okul sistemine dahil olabildikleri ve normal şartlar altında sekiz-dokuz aylık bir eğitim-öğretim sürecinin sadece beş ayında formel eğitimin içinde yer alabildikleri öğrenilmiştir. İlaveten, ailelerin çocuklarının eğitim almalarına verdikleri yoğun desteğe karşın, halihazırdaki eğitim sisteminin göçebe toplulukların yaşam biçimi ve dinamiklerine hitap etmemesi ile bağlantılı olarak, çocukların okul sistemine yönelik içsel bir motivasyon ve eğilim geliştir(e)mediği ve yalnızca zorunlu eğitim süresi nedeniyle okula gittikleri ve bu nedenle bir an önce okuldan ayrılmayı ve yoldaşlarının peşinden gitmeyi bekledikleri ifade edilmiştir.

Göçebe toplulukları birer hak özneleri olarak kabul eden ve göçebe bireylerin gereksinimlerine özgü geliştirilen eğitim politika ve uygulamalarının ‘yokluğu’, temel bir insan hakkı ve fırsat eşitliği ilkesi ihlalidir. Sosyal hizmet mesleği, insan yaşamının asgari müştereklerinden olan eğitime eriş(e)meyen göçebe çocukların hak ve ihtiyaçlarına istinaden, kamusal politikaların geliştirilmesine önyak olmalıdır. Benzer şekilde göçebe hayvancılıkla uğraşan bireylerin su, sağlık ve haberleşme haklarına binbir güçlük ile mücadele ederek ulaşabilmeleri yahut geleneksel veya modern akışkan yaşamın asgari müştereklerinden tamamen mahrum bırakılmaları, sosyal hizmet mesleğine hak savunuculuğu ve politika geliştirme sorumluluğu yüklemektedir.

Bu araştırma, sosyal hizmet mesleğinin inşa etmek ve içinde yaşamak istediği topluma dair tahayyülleri ve nüveleri (hak, eşitlik ve adalet merkezli bir toplumsal) uhdesinde barındırmaktadır. Sosyal değişim, sosyal eylem ve sosyal adaleti odağına alan toplum temelli sosyal hizmetin retorik ve popülist söylemlerin ötesine geçebilmesi için de yerel topluluklar ve bu minvalde göçebe gruplar ile birlikte çalışmak elzemdir. Bu doğrultuda yürütülecek mesleki faaliyetler, sosyal hizmetin ‘kimseyi arkada bırakma’ şiarına olan bağlılığı ile örtüşecek ve bu ülküyü güçlendirecektir. Toplum temelli bir yörünge ile dışlanan, ayrımcılığa maruz bırakılan, marjinalleştirilen yerel ve azınlık gruplar ‘ile birlikte’ mücadele etmek, mikro uygulamalara (sosyal vaka çalışmalarına) sıkışan ve psiko-sosyal uyum-işlevsellik vurgusuna takılıp kalan mesleğin içinde bulunduğu türbülانstan çıkışı ve kurucu değerlerine dönüşü adına da bir fırsat sunmaktadır.

Sosyal hizmetin insan hakları ve sosyal adalet ilkelerine atfettiği büyük önem, en temel insan haklarından (yaşamak, hür irade ile seçimde bulunmak, kendi kaderini tayin etmek, eğitim-sağlık ve benzeri hususlarda kamusal hizmetlere erişmek ve benzeri) yoksun bırakılan veya bırakılma tehdidi altında olan göçebe topluluklarla çalışmasını zaruri kılmaktadır. Göçebe topluluklar ile baskı karşıtı ve güçlendirme merkezli uygulamalar yürütülmesi bu toplulukların hayatta var kalması, geleneksel organik kültürlerini koruması ve atalarından miras kalan doğal yaşam alanlarında kendi kaderini tayin etmesi (en temel insan hakkı olarak değerlendirilmelidir) açısından fevkalade önemlidir. Göçebe toplulukların modern akışkan yaşam gerçek ve gerekliliklerine en az tahrif ile uyum ve katılımlarını mümkün kılma açısından da ırksal, etnik ve kültürel farklılıklara duyarlı mesleki ve akademik çalışmaların ya da iş birliklerinin geliştirilmesi ehemmiyet arz etmektedir.

Son tahlilde, bu araştırma ilkel zamanlara ya da geçmişe duyulan özlem, öykünme ve(ya) organik yaşam süren yerel topluluklara romantik methiyeler dizme kaygısının değil; başka bir yaşamın ve alternatif bir toplumsalın düşünce ve değer setleri ile yörüngesini saptayabilme gayesinin bir ürünüdür. Sarıkeçili göçerler geleneksel göçebe yaşam biçimlerini, yaşam havzalarındaki tüm canlıların hakları ve refahını gözeterek korumak; aynı zamanda, bugünün post-modern küresel dünyasına kültürel düzlemde en az tahrifle uyum sağlayabilmek için mücadele etmektedir. Topluluk üyelerinin yoldaşlarının esenliklerine ihtimam ederek ürettikleri hayvansal ürünleri, herhangi bir aracı olmaksızın benzer hassasiyet ve kaygıları paylaşan tüketicilere -kendi deyimleri ile tüketicilere- ulaştırmak için kurdukları topluluk temelli sosyal bir işletme olan Geççi örneği, bu hikayenin nostaljik bir öykünmeden çok daha fazlası olduğunun ispatıdır. Araştırmanın istinat noktalarından birisi olması ve kitlelere iletmek istediği mesajı açıkça gözler önüne sermesi bakımından, ilgili çalışma bir Sarıkeçili atasözü ile sonlandırılacaktır: “*Çarıkları halihazırda ıslak olanlar için bunlar birer mani değildir elbette*”.

KAYNAKÇA

- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 231-274.
- Başkaya, F. (2019). *Çöküş: Kapitalizmin Nihai Krizi Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Baudrillard, J. (2021). *Çaresiz Stratejiler*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2021). *Sessiz Yığınların Gölgesinde: Toplumsalın Sonu*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2022). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2020). *Akışkan Hayat*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2023). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2023). *Tüketici Hayat*. İstanbul: Tellekt.
- Bauman, Z., & Lyon, D. (2016). *Akışkan Gözetim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bookchin, M. (2019). *Özgürlüğün Ekolojisi*. İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Brecher, J. (2020). *İklim Direnişi*. İstanbul : Yeni İnsan Yayınevi.
- Brown, W. (2021). *Halkın Çözülüşü*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bryant, R., & Knight, D. M. (2024). *Geleceğin Antropolojisi -Felsefî Bir Soruşturma-*. Ankara: Fol Kitap.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press.
- Buğra, A. (2021). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buz, S., & Dikmen, A. (2021). Zorunlu göçe maruz kalan bireylerin psikososyal iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 227-250.
- Cesare, D. D. (2020). *Egemen Virüs*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Chatzidakis, A., Hakim, J., Littler, J., Rottenberg, C., & Segal, L. (2020). *Bakım Manifestosu: Karşılıklı Bağımlılık Politikası*. İstanbul: Dipnot Yayınları.

- Clarke, S. (2009). *Marx'ın Kriz Teorisi*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Clastres, P. (1974). *La Societe contre*. Paris: Minuit.
- Davis, M. (2020). *Gecekondu Gezegeni*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Debord, G. (2022). *Gösteri Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Engels, F., & Marx, K. (2018). *Alman İdeolojisi*. İstanbul: Kor Kitap.
- Fromm, E. (2023). *İnsan Olmak Üzerine: Modern Dünyada Yabancılaşmaya Dair Hümanist Bir Bakış*. İstanbul: Say Yayınları.
- Geçtan, E. (2023). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Genç, M., & Şimşek Tolacı, S. (2019). Sarıkeçili Yörüklerinde Toplumsal Uygulamalar ve Mekan -İsparta / Atabey-Gönen Örnekleri. *SDÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 1-15.
- Gürbilek, N. (2023). *Vitrinde Yaşamak: 1980'lerin Kültürel İklimi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2020). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2021). *Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü*. İstanbul: İnka Kitap.
- Han, B.-C. (2021). *Şeffaflık Toplumu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2021). *Yorgunluk Toplumu*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Harvey, D. (2020). *On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hope, D., & Limberg, J. (2020). *The Economic Consequences of Major Tax Cuts for the Rich*. London: LSE International Inequalities Institute.
- Horvat, S. (2019). *Gelecekte Gelen Şiir: Küresel Özgürleşme Hareketi Neden Uygarlığımızın Son Fırsatı?* İstanbul: Kolektif Kitap.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2023). *Climate Change 2023 Synthesis Report*. Geneva.
- Internal Displacement Monitoring Center. (2023). *Internal displacement and food security*. Geneva.
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2017). *No matter of choice: Displacement in a changing climate*. Geneva.

- Işık, O., & Pınarcıoğlu, M. (2011). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Jackson, T. (2023). *Büyüme Sonrası: Kapitalizmden Sonra Yaşam*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Judt, T. (2020). *Kötülük Kol Gezerge*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karatani, K. (2019). *Dünya Tarihinin Yapısı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Klein, N. (2014). *This Changes Everything: Capitalism vs. Climate*. New York: Simon & Schuster.
- Klein, N. (2019). *On Fire: The Burning Case for a Green New Deal*. Toronto: Alfred A. Knopf Canada.
- Kovel, J. (2017). *Doğanın Düşmanı: Kapitalizmin Sonu Mu, Dünyanın Sonu Mu?* İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Krecic, J. (2019). Son Gerisayım ya da Komedi ve Antihümanizmden Çıkarılacak Dersler. J. Krecic içinde, *Son Gerisayım: Avrupa, Mülteciler ve Sol* (s. 9). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kuş, E. (2009). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- La Boetie, E. (2023). *Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Lafargue, P. (2020). *Tembellik Hakkı*. İstanbul: Sia Kitap.
- Lapierre, J.-W. (1977). *Vivre sans Etat?* Paris: Seuil.
- Latour, B. (2018). *Rota: Politikada Yönümüzü Nasıl Bulacağız?* İstanbul: Kolektif Kitap.
- Lazzarato, M. (2020). *Borçlandırılmış İnsanın İmali*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Lefebvre, H. (2012). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- MAGMA. (2015, Temmuz 31). Sarıkeçililer Sonsuz Göç. *MAGMA Ağustos/Eylül Sayısı*, s. 68-86.
- MAGMA Yeryüzü Dergisi. (2015, Temmuz 31). Sarıkeçililer Sonsuz Göç. *MAGMA Yeryüzü Dergisi*, 68-86.
- Malinowski, B. (1998). *İlkel Toplum*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Manzano-Baena, P., & Salguero-Herrera, C. (2018). *Akdeniz'de göçebe hayvancılık: Politika reformlarına yönelik argümanlar ve bulgular ve göçebe hayvancılığın iklim değişikliğiyle mücadeledeki rolü*. Mediterranean Consortium for Nature & Culture.
- Marx, K. (2021). *1844 El Yazmaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Marx, K. (2021). *Kapital*. İstanbul: Yordam Kitap.
- McKibben, B. (2015). *Doğanın Sonu*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Monbiot, G. (2018). *Bu Enkazı Kaldırmak: Kriz Çağında Yeni Bir Siyaset Önerisi*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Mutlu, A., & Aygün, B. (2006). EKOLOJİK TOPLUMUN ORGANİK TOPLUMLA İLİŞKİSİ ÜZERİNE. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3-35.
- National Academy of Sciences. (2020). *Climate Change: Evidence & Causes*. National Academy of Sciences.
- Oreskes, N., & Conway, E. M. (2020). *Batı Uygarlığının Çöküşü*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- OXFAM. (2023). *CLIMATE EQUALITY: A PLANET FOR THE 99%*. Oxford: Oxfam GB.
- Ozdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 323-343.
- Patel, R., & Moore, J. W. (2021). *Yedi Ucuz Şey Üzerinden Dünya Tarihi*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Polanyi, K. (2014). *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Quammen, D. (2012). *Spillover: Animal Infectious and the Next Pandemic*. New York: W. W. Norton & Company.
- Roads Less Traveled. (2019). *Mobile Pastoralism in Mediterranean Landscapes: The state of (mobile) pastoralism in five pilot states*. Roads Less Traveled.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2023). *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Spretnak, C. (1994). *Yeşil Politikanın Vaadleri*. İzmir: Ege Yayınları.
- Standing, G. (2020). *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Steffen, W., Broadgate, W., Deutsch, L., Gaffney, O., & Ludwig, C. (2015). The trajectory of the Anthropocene: The Great Acceleration. *The Anthropocene Review*.
- Şencan, G., Akova, F., & Aktaş, A. K. (2021). *İklim Krizine Karşı Yeşil Adil Dönüşüm: Türkiye İçin Politika Önerileri*. İstanbul: Friedrich Ebert Stiftung Derneği.
- Şenel, A. (1995). *İlkel Topluluktan Uygar Topluma*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Thomson, G. (1985). *Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler - Tarihöncesi Ege*. İstanbul: Payel Yayınları.
- Thunberg, G. (2019, September 23). *Greta Thunberg condemns world leaders in emotional speech at UN*. The Guardian: <https://www.theguardian.com/environment/2019/sep/23/greta-thunberg-speech-un-2019-address> adresinden alındı
- United Nations Conference on Trade and Development. (2019). *Trade and Development Report 2019: Financing a Global Green New Deal*. Geneva.
- Weber, M. (2021). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. İstanbul: Kapra Yayıncılık.
- World Wide Fund for Nature. (2014). *Living Planet Report 2014*. Gland.
- World Wide Fund for Nature. (2022). *Akdeniz Bölgesi'ndeki Büyük Orman Yangınlarının Ekolojik ve Sosyo-Ekonomik Etkileri*. WWF-Türkiye.
- World Wide Fund for Nature. (2022). *Living Planet Report 2022*. Gland.
- Yörük, E. (2022). *Türkiye'de Refah Devleti ve Siyaseti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yücel, G., & Kurnaz, L. (2021). *Yeni Gerçeğimiz Sürdürülebilirlik*. İnsan: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yükseker, D., & Tekin, U. (2023). Neoliberal Umursamazlık mı, Bakım Toplumu mu? Kahramanmaraş Depremleri Sonrasına Dair Düşünceler. *Reflektif*, 343-355.
- Yükseker, D., Özkan Kerestecioğlu, İ., & Şahin Taşgın, N. (2023). Giriş. *Çoklu Krizler Çağında Yoksulluk: Sosyal Politika ve Sosyal Hizmete Eleştirel Yaklaşımlar* (s. 9). içinde Ankara: Nika Yayınevi.
- Zerzan, J. (2013). *Gelecekteki İlkel*. İstanbul: Kaos Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Aksu, C. (2021, Ağustos 4). *Polen Ekoloji: Marksist Bir Ekoloji Hareketi İçin*. Polen Ekoloji: <https://www.polenekoloji.org/pandemi-post-neoliberalizm-ve-i%cc%87klim-krizi/> adresinden alındı
- Alkan, H., & Zeybek, S. O. (2022). Türkiye'de Göçebelik ve Geççi Girişimi.
- Benlisoy, S. (2010, 7 16). *Ekolojik Bir Sosyalizm İçin*. <https://www.ykp.org.cy/2010/07/ekolojik-bir-sosyalizm-icin-stefo-benlisoy/> adresinden alındı
- Dulkadir, H. (2011, 3 29). *Sarıkeçililer*. Hilmi Dulkadir: <https://www.hilmidulkadir.com/icerik/18/57/sarikecililer.html> adresinden alındı
- Geççi. (2022, 6 1). Orman Yangınları ve Göçebe Hayvancılık İlişkisi. adresinden alındı
- Geççi. (2022, 10 9). *Geççi Bülten (Ekim 2022)*. Konya, Çumra, Türkiye.
- Geççi. (2022, 11 5). *Geççi Bülten (Kasım 2022)*. Konya, Çumra, Türkiye.
- Geççi. (2022, 9 11). *Geççi Bülten (Eylül 2022)*. Konya, Çumra, Türkiye.
- Geççi. (2022, 12 23). *Göç Hakkı Nöbeti Başlıyor*. Geççi: <https://gecci.org/blog/47-goec-hakki-noebet-basliyor> adresinden alındı
- International Federation of Social Workers. (2022, May 24). *THE ROLE OF SOCIAL WORKERS IN ADVANCING A NEW ECO-SOCIAL WORLD*. International Federation of Social Workers: <https://www.ifsw.org/the-role-of-social-workers-in-advancing-a-new-eco-social-world/> adresinden alındı
- THE LANCET. (2023, February 13). *The Lancet Countdown on climate change*. The Lancet: [https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600\(23\)00056-5/fulltext#:~:text=Climate%20change%20is%20the%20biggest,climate%20change%20are%20far%20reaching.](https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(23)00056-5/fulltext#:~:text=Climate%20change%20is%20the%20biggest,climate%20change%20are%20far%20reaching.) adresinden alındı
- Thunberg, G. (2023). *Climate Equality: A Planet For the 99% Forewords*. Oxford : Oxfam GB.
- United Nations . (2021, January 23). *Climate Change 'Biggest Threat Modern Humans Have Ever Faced' World-Renowned Naturalist Tells Security Council, Calls for Greater Global Cooperation*. United Nations Meetings Coverage and Press Release: <https://press.un.org/en/2021/sc14445.doc.htm> adresinden alındı
- World Health Organization. (2023, October 12). *Climate change*. World Health Organization: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health> adresinden alındı

EK 10- Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Okan BEYTAŞ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Prof. Dr. Sabahattin Zaim Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmet – 3.39
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	
Dönem Proje Konusu	
Tezli Yüksek Lisans Diploması	
Yüksek Lisans Tez Konusu	Çoklu Krizler, Göçebe Topluluklar ve Alternatif Bir Toplumsal
Doktora Diploması	
Doktora Tez Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
1. Ortak Yaşamı Güçlendirmede Sivil Toplumun Rolü: İkitelli Dernekler Platformu Örneği. 25. Ulusal Sosyal Hizmet Sempozyumu, Munzur Üniversitesi, 19-21 Ekim 2023. 2. Başka Türü Bir Yaşamın İnşasında Sarıkeçililer ve Alternatif Bir Toplumsal Tahayyül. 24. Ulusal Sosyal Hizmet Sempozyumu, Karabük Üniversitesi, 13-15 Ekim 2022. 3. Müzik Emekçileri ve Covid-19: Kendi Kaderine Terk Edilenler, Toplum ve Sosyal Hizmet, 34 (2), 245-265. 4. İklim Mültecileri ve Sosyal Hizmet: Kriz mi Fırsat mı?, Toplum ve Sosyal Hizmet, 33(2), 687-705.	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Tepebaşı Sosyal Hizmet Merkezi (2019)
Projeler	Ortak Yaşamı Güçlendirmede Sivil Toplumun Rolü: Bir Kent Çeperi Olarak İkitelli Örneği (BAP)
Çalıştığı Kurumlar	Akdeniz Üniversitesi (2024 -) İstanbul Kent Üniversitesi (2021-2024)